SQL Change Guard Kullanım Kılavuzu

Sürüm: 1.0

Kapsam: Kurulum, yapılandırma, günlük kullanım, denetim

Hedef okuyucu: Ürünü ilk kez kullanan herkes

Bölüm 0. Giriş ve Terimler

0.1 SQL Change Guard nedir

SQL Change Guard, veritabanlarına yapılan her müdahaleyi kayıt altına alan, onaya bağlayan ve kanıtını üreten bir yönetişim (governance) uygulamasıdır.

Kurumlarda tipik durum şudur: bir geliştirici bir SQL betiği yazar, bunu bir yöneticiye e-posta ile gönderir, yönetici "tamam" der, bir veritabanı yöneticisi betiği canlı sunucuda çalıştırır. Bu akışta üç şey eksiktir:

1. Betiğin ne yaptığı sistematik olarak incelenmemiştir.

2. Onayın kim tarafından, ne zaman ve hangi kurala göre verildiği kayıtlı değildir.

3. Altı ay sonra denetçi "bu değişikliği kim onayladı" diye sorduğunda cevap e-posta kutularında aranır.

SQL Change Guard bu üç boşluğu kapatır. Betik uygulamaya girer, otomatik olarak çözümlenir, riski hesaplanır, kural setine göre gereken onay adımları oluşur, onaylandıktan sonra uygulama tarafından çalıştırılır ve her adım değiştirilemez bir denetim kaydına yazılır.

0.2 Üç odak alanı

Ürün üç başlıkta çalışır. Kılavuz boyunca hangi bölümün hangi başlığa hizmet ettiği belirtilir.

Odak alanı	**Anlamı**	**Kılavuzdaki bölümler**
Database Change Governance	Veritabanı yapısını değiştiren işlerin yönetimi. Kim ne değiştirdi, kim onayladı, ne zaman çalıştı.	10, 11, 12, 14, 15, 16
Production Query Governance	Canlı ortamdan veri okuma işlerinin yönetimi. Kim hangi sorguyu çalıştırdı, sonuç kime gitti.	13
Data Governance & Compliance	Kişisel ve hassas verinin korunması, denetim kanıtı üretimi.	9, 13, 17, 18, 20

Ürünün genel konumlandırması Database Operations Governance başlığıdır: veritabanı operasyonlarının yönetişimi.

0.3 Kimler kullanır

Rol	**Kılavuzda öncelikli bölümler**
Geliştirici	11, 12, 14, 22, 26
Veritabanı yöneticisi	6, 11, 12, 15, 25, 26
Değişiklik yöneticisi	10, 11, 19, 20

Rol	Kılavuzda öncelikli bölümler
Bilgi işlem yöneticisi	2, 3, 7, 8, 25
Denetçi	17, 18, 20, 23
Sistem yöneticisi	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 25

0.4 Terimler sözlüğü

Kılavuz boyunca kullanılan terimler. Her biri ilgili bölümde ayrıntılı anlatılır.

Terim	Açıklama
Talep (Change Request)	Bir veya birden çok SQL betiğinin, bir veya birden çok hedef sunucuda çalıştırılması için açılan kayıt. Kısaltması CR.
Sorgu Sonucu (Query Result)	Canlı ortamdan veri okumak için açılan talep türü. Sonuç şifreli bir dosya olarak teslim edilir. Kısaltması QR.
Rollback talebi	Bir değişiklik talebini geri almak için ona bağlı olarak açılan talep.
Betik (Script)	Talebin içindeki tek bir SQL metni. Bir talep birden çok betik taşıyabilir.
Ayrıştırma (Parse)	Betiğin metin olarak değil, yapı olarak çözümlenmesi. Hangi nesneye hangi işlemin yapıldığı buradan çıkar.
SQL standardı	Betikte aranan bir kural. Örnek: "xp_cmdshell çağrısı var mı".
Kritik nesne	Kurumun özel olarak işaretlediği veritabanı nesnesi. Bu nesneye dokunan talep farklı davranır.
Risk bandı (Band)	Talebin risk seviyesi. Beş kademe: Info, Low, Medium, High, Critical.
Risk skoru	Bandın 0-100 aralığında okunabilir karşılığı. Yüksek sayı daha güvenli demektir.
Onay politikası	Hangi durumda kaç kişinin, hangi rolle onay vereceğini tanımlayan kural seti.
Onay adımı	Politikanın ürettiği tek bir onay isteği.
Dört göz (Four eyes)	Bir işlemin en az iki farklı kişi tarafından tamamlanması ilkesi.
Görevler ayrılığı (SoD)	Talebi açan, onaylayan ve çalıştıran kişilerin ayrı olması ilkesi.
Acil durum talebi (Emergency)	Normal onay yolunun kısaltıldığı, gerekçesi zorunlu talep türü.

Terim	Açıklama
Sandbox	Betiğin canlıya girmeden önce bir test sunucusunda denenmesi.
Sürüm paketi (Release Package)	Birden çok talebin sıralı biçimde birlikte çalıştırılması.
Denetim kaydı (Audit log)	Sistemde olan her olayın değiştirilemez kaydı.
Denetim dosyası (Evidence Dossier)	Tek bir talebin tüm yaşam döngüsü kanıtını içeren ZIP paketi.
Maskeleme	Sorgu sonucundaki hassas değerlerin okunamaz hale getirilmesi.
Worker	Zamanlanmış işleri arka planda yürüten Windows servisi.

Bölüm 1. Mimari ve Bileşenler

1.1 Genel görünüm

Sistem dört ana parçadan oluşur. Bunlar birbirinden bağımsız kurulabilir.

1.2 Bileşenler ve görevleri

Bileşen	Ne yapar	Çalışmazsa ne olur
API	Tüm iş kuralları burada çalışır. Yetki kontrolü, onay akışı, risk hesabı, denetim yazımı.	Hiçbir ekran çalışmaz.
Web arayüzü	Kullanıcının gördüğü ekranlar. İş kuralı içermez, her isteği API'ye sorar.	Kullanıcı ekranlara erişemez, ancak arka plan işleri devam eder.
Worker servisi	Zamanlanmış çalıştırma, sunucu bağlantı kontrolü, bildirim gönderimi, denetim bütünlük kontrolü, bakım işleri.	Zamanlanmış talepler çalışmaz, e-posta gitmez, bağlantı durumu güncellenmez. Elle çalıştırma yine mümkündür.
Uygulama veritabanı	Talepler, kurallar, kullanıcılar, denetim kaydı.	Sistem tümüyle durur.
Immutable veritabanı	Denetim kaydının ayrı bir veritabanına yazılmış ikinci kopyası. İsteğe bağlıdır.	Denetim kaydı yine ana veritabanında tutulur, ancak ikinci kopya karşılaştırması yapılamaz.
Hedef sunucular	Değişikliklerin ve sorguların gerçekten çalıştığı veritabanları.	Sadece o sunucuya ait talepler çalışmaz.

1.3 Desteklenen veritabanı türleri

DatabaseType değerleri:

Değer	Tür
1	SQL Server
2	Oracle
3	PostgreSQL

İki ayrı yerde kullanılır ve karıştırılmamalıdır:

1. Uygulamanın kendi veritabanı: DatabaseProvider ayarı ile seçilir. Bu kılavuzun anlattığı kurulum SQL Server üzerinedir.

2. Hedef sunucular: Her sunucu tanımının kendi türü vardır. Aynı kurulum aynı anda SQL Server, Oracle ve PostgreSQL sunucularını yönetebilir.

Hangi hedef türlerinin kullanılabileceği lisanstan gelir. Ayrıntı: Bölüm 3.

1.4 Worker işleri

Worker servisi Quartz zamanlayıcısı ile çalışır. Her iş kendi periyoduna sahiptir ve periyotlar API tarafındaki appsettings.json içindeki Workers bölümünden okunur.

İş	Ne yapar	Ayar anahtarı	Varsayılan
MainWorkJob	Sırayla dört şey yapar: (1) zamanı gelmiş sürüm paketlerini çalıştırır, (2) kuyruğa alınmış talepleri çalıştırır, (3) bekleyen sandbox işlerini çalıştırır, (4) zamanı gelmiş talepleri çalıştırır.	Workers:MainWorkSeconds	30 saniye
ConnectionCheckJob	Tanımlı sunuculara bağlanmayı dener, durum bilgisini günceller.	Workers:ConnectionCheckSeconds	60 saniye
NotificationJob	Kuyruktaki e-posta ve bildirimleri gönderir.	Workers:NotificationFlushSeconds	60 saniye
MaintenanceJob	Bakım görevlerini (MaintenanceTasks tablosu) zamanına göre çalıştırır.	Workers:MaintenanceSeconds	30 saniye
AuditIntegrityJob	Denetim kaydı zincirini doğrular, bozulma varsa uyarı üretir.	Kod içinde sabit periyot	-
HeartbeatJob	Worker servisinin ayakta olduğunu API'ye bildirir.	Kod içinde sabit periyot	-

Açma ve kapama bayrakları:

Bayrak	Etkisi
Workers:MainWorkEnabled	false ise otomatik çalıştırma tümüyle durur.
Workers:ConnectionCheckEnabled	false ise sunucu bağlantı durumu güncellenmez.
Workers:MaintenanceEnabled	false ise bakım görevleri çalışmaz.

MainWorkJob aynı anda iki kez çalışmaz. Bir tur bitmeden yeni tur başlamaz. Bu, aynı talebin iki kez çalıştırılmasını engelleyen ilk katmandır. İkinci katman veritabanı seviyesindedir: bir talebi çalıştırmaya başlamadan önce worker o talebi "sahiplenir"; başka bir worker aynı talebi sahiplenemez.

1.5 Ölçekleme ve dağıtım

Bileşen	**Kaç kopya çalıştırılabilir**	**Dikkat edilmesi gereken**
API	Birden çok kopya çalıştırılabilir. Oturum bilgisi jetonun içinde taşınır, sunucu tarafında oturum durumu tutulmaz.	İstek sınırlama sayaçları kopya bazındadır. İki kopya varsa kullanıcı başına etkin sınır iki katına çıkar. Kopya sayısı kaydetme hızını artırmaz; sebebi bölüm 1.6'da açıklanmıştır.
Web arayüzü	Birden çok kopya çalıştırılabilir.	Her kopyanın adresi AllowedOrigins listesinde bulunmalıdır.
Worker	Tek kopya çalıştırılmalıdır.	Bir talebin sahiplenilmesi veritabanı seviyesinde atomiktir, yani iki worker aynı talebi aynı anda alamaz. Ancak worker'lar arasında kiralama (lease) mekanizması yoktur: yarım kalmış çalıştırmaların toparlanması yalnızca zaman eşiğine dayanır. Bkz. 25.7.
Uygulama veritabanı	Tek veritabanı.	Yüksek erişilebilirlik gerekiyorsa veritabanı sunucusu seviyesinde çözülür (yük devretme kümesi gibi).

Kapasite ile ilgili pratik notlar:

- Bir talebin çalışma süresi hedef sunucudaki betiğin süresine bağlıdır; uygulama tarafında bir üst sınır MaxQueryTimeout parametresidir.

- Worker turları üst üste binmediği için, çok uzun süren bir talep aynı turdaki diğer işleri bekletir. Uzun süren bakım işlerini yoğun olmayan saatlere zamanlamanız önerilir.

- Rapor sorguları ayrı bir zaman aşımına tabidir (Reports:QueryTimeoutSeconds) ve uygulama veritabanı üzerinde çalışır. Çok geniş tarih aralıklarında rapor almak uygulama veritabanını yorar.

1.6 Ölçülmüş kapasite ve boyutlandırma

Aşağıdaki değerler tahmin değildir; gerçek talepler uçtan uca akıştan geçirilerek ölçülmüştür ve ölçüm beş kez tekrarlanmıştır. Tablonun nasıl okunacağı ve önerilen sunucu, hemen altındaki başlıkta anlatılmıştır.

Ölçü	Değer
Talep kaydetme süresi, ortanca	0,1 ile 0,6 saniye
Talep kaydetme süresi, p95	0,2 ile 0,7 saniye
Tek kullanıcı için saniyede kaydedilen talep	2 ile 9
Talep başına veritabanı büyümesi	yaklaşık 57 KB

Aralık, ölçüm makinesinin o anda başka ne yaptığına bağlıdır. Makine boştayken kaydetme onda bir saniye, makine yoğunken yarım saniye civarındadır. Kullanıcı açısından ikisi de anlık kabul edilir.

Bu tablo nasıl okunmalı ve önerilen sunucu

Yayınlanan değerler ölçülen değerlerdir ve alt sınırdır. Ölçüm, uygulama ile veritabanının aynı makinede çalıştığı dört çekirdekli, 8 GB bellekli bir dizüstü bilgisayarda yapılmıştır. Ayrılmış bir sunucuda değerlerin bundan kötü olması beklenmez. Sunucu üzerinde ayrıca ölçüm yapılmadığı için bu belgede tahmini bir sunucu değeri yayınlanmaz: yazan her rakam gerçekten ölçülmüştür.

Önerilen asgari kurulum:

Bileşen	Asgari	Not
Uygulama sunucusu (API ve Worker)	4 çekirdek, 8 GB bellek, 20 GB disk	Web arayüzü de aynı sunucuda durabilir.
Uygulama veritabanı sunucusu	4 çekirdek, 16 GB bellek, SSD	Beş yıllık saklama için 10 GB mertebesinde veri alanı yeterlidir.
Ağ	Uygulama sunucusu ile veritabanı sunucusu aynı yerel ağda olmalıdır	Sebebi aşağıda.

Uygulama ile veritabanı arasındaki ağ mesafesi, işlemci seçiminden daha çok fark yaratır. Tek bir talep kaydı yüz civarında veritabanı gidiş dönüşü yapar. Aradaki gecikme 0,3 milisaniye ise bunların toplamı otuz milisaniyedir ve fark edilmez. Aynı gecikme 5 milisaniye olursa (farklı veri merkezi veya VPN arkası) yalnızca bu yüzden kaydetme süresine yarım saniye eklenir. Veritabanı sunucusu uygulama sunucusuna ağ olarak yakın tutulmalıdır.

Depolama planlaması

Talep başına 57 KB üzerinden:

Günlük talep	Yıllık büyüme
20	yaklaşık 400 MB

Günlük talep	Yıllık büyüme
50	yaklaşık 1 GB
100	yaklaşık 2 GB

Bu rakam ham büyümedir. Bakım işi eski kayıtları arşivlediğinde büyüme yavaşlar.

Talep başına yazılan satır sayısı ilk bakışta beklenenden fazladır, çünkü her değişiklik talebi kendi geri alma talebini de doğurur ve veritabanı denetim izi her yazma işlemini ayrı satırda saklar.

Eş zamanlı kullanım ve ekip büyüklüğü

Denetim izi zinciri, kayıtların birbirine bağlı olmasını garanti etmek için kaydetme işlemlerini sıraya sokar. Bu yüzden aynı anda kaydetme yapan kullanıcı sayısı arttıkça kaydetme süresi uzar.

Ölçülen davranış, beş turun toplamı:

Tam olarak aynı anda kaydeden kişi	Denenen	Kullanıcıya hata dönen
1	40	0
2	80	0
4	160	3
8	320	4

İki kişiye kadar hiç hata yoktur. Dört ve sekiz kişi tam olarak aynı anda kaydettiğinde her yüz istekten bir ile ikisi kullanıcıya hata döner. Böyle bir durumda kaydet düğmesine yeniden basmak yeterlidir; kayıp veri olmaz, yarım kayıt oluşmaz.

Sistem genelinde ölçülen kaydetme tavanı saniyede yaklaşık 20 taleptir. Bu tavan işlemciden değil denetim izi zincirinden gelir. Buradan çıkan pratik bir sonuç vardır: API'yi birden çok kopya çalıştırmak kaydetme hızını artırmaz, çünkü sıraya sokma noktası uygulamada değil veritabanındadır. Birden çok kopya okuma tarafındaki yükü paylaştırır.

Kaç kişilik ekibi kaldırır. Ekip büyüklüğü pratikte sınır değildir. Birkaç yüz kişilik bir ekip desteklenir. Sınırı belirleyen şey ekip mevcudu değil, ekibin gerçekte kaç değişiklik yazdığıdır. Saniyede 20 kaydetme, sekiz saatlik bir iş gününde yüz binlerce kaydetme demektir; kurumsal veritabanı değişiklik hacmi bu mertebede değildir. Dört kişinin tam olarak aynı saniyede kaydete basması, ancak günlük talep sayısı binleri bulduğunda sıradan hale gelir. Günde elli talep üreten bir ekipte aynı anda kaydetme durumu haftada bir mertebesindedir. Yoğun sürüm saatlerinde taleplerin gün içine yayılması bu ihtimali daha da azaltır.

Sunucu sayısı

Yönetilen sunucu sayısı kaydetme hızını etkilemez. Sınırı belirleyen şey bağlantı sağlık kontrolüdür: worker altmış saniyede bir tanımlı sunucuların tamamını sırayla yoklar ve erişilemeyen bir sunucu için otuz saniye bekler.

Ortam	Önerilen sunucu sayısı
Yerel ağdaki sunucular	100 ve üzeri
Uzak veya bulut sunucular	30 ile 40

Erişilemeyen sunucular turu uzatır. Kullanımdan kalkan sunucuları pasif duruma almak, sağlık kontrolünün zamanında tamamlanmasını sağlar.

Sınırların özeti

Sınır	Değer	Sınırı belirleyen
Ekip büyüklüğü	birkaç yüz kişi	Ekip mevcudu değil, günlük talep sayısı
Aynı anda kaydeden kişi	2 kişiye kadar hatasız; 4 ve 8 kişide yüz istekte 1 ile 2 tekrar	Denetim izi zinciri
Sistem geneli kaydetme tavanı	saniyede yaklaşık 20 talep	Denetim izi zinciri
Günlük talep	5.000 talepte sistemin meşgul olduğu süre oranı yüzde 2	Yukarıdaki tavan
Yönetilen sunucu	yerel ağda 100 ve üzeri, uzak veya bulutta 30 ile 40	Bağlantı sağlık kontrolü turu
Depolama	talep başına yaklaşık 57 KB	Ölçüldü

Bu değerler talep kaydetme yolu için, yeni kurulmuş bir veritabanında ölçülmüştür. Uzun süre biriken veride liste ve rapor sorguları veri hacmine bağlı hale gelir; bakım görevleriyle arşivleme bu nedenle önerilir.

Bölüm 2. Kurulum

Bu bölüm sıfırdan kurulum içindir. Sıra önemlidir.

2.1 Ön koşullar

Gereksinim	Açıklama
Uygulama sunucusu donanımı	En az 4 çekirdek, 8 GB bellek, 20 GB disk. API, Worker ve web arayüzü aynı sunucuda çalışabilir.
Veritabanı sunucusu donanımı	En az 4 çekirdek, 16 GB bellek, SSD. Beş yıllık saklama için 10 GB mertebesinde veri alanı yeterlidir.
Ağ yakınlığı	Uygulama sunucusu ile uygulama veritabanı sunucusu aynı yerel ağda olmalıdır. Sebebi bölüm 1.6'da açıklanmıştır.
.NET 10 çalışma zamanı	API ve Worker bu sürümle derlenir (net10.0).
SQL Server 2016 veya üzeri	Uygulama veritabanı için. Daha yeni sürüm gerektiren özellik kullanılmaz.
Windows sunucu	Worker Windows servisi olarak çalışır. Denetim dosyası PDF üretimi de Windows yazı tiplerini kullanır.
Ağ erişimi	API sunucusundan hedef veritabanı sunucularına erişim gerekir. SQL Server için 1433, Oracle için 1521, PostgreSQL için 5432 varsayılan portlardır.
SMTP sunucusu	Bildirim e-postaları için. Zorunlu değildir, kapatılabilir.
Servis hesabı	Worker servisinin çalışacağı hesap. Uygulama veritabanına ve QR dosya klasörüne yazma yetkisi olmalıdır.

2.2 Kurulum adımları

Kurulum şu sırayla yapılır:

```
1. Veritabanini olustur
       |
       v
2. API appsettings.json dosyasini duzenle
       |
       v
3. API'yi baslat  (sema ve varsayilan veri otomatik olusur)
       |
       v
```

```
 4. Lisans dosyasini yukle
        |
        v
 5. Ilk yonetici ile giris yap, sifreyi degistir
        |
        v
 6. Sunucuları tanimla
        |
        v
 7. Kullanicilari ekle
        |
        v
 8. Parametreleri ve onay politikalarini ayarla
        |
        v
 9. Worker servisini baslat
        |
        v
10. Dogrulama kontrol listesini uygula
```

2.3 Veritabanının oluşturulması

Boş bir veritabanı oluşturmanız yeterlidir. Tablolar, saklı yordamlar ve varsayılan veriler API ilk açıldığında otomatik kurulur.

Bunu sağlayan ayar:

```
"Database": {
  "AutoMigrate": true
}
```

AutoMigrate true iken API açılışta şu dosyaları sırayla uygular:

Dosya	**İçerik**
001_Tables.sql	Tüm tablolar ve indeksler
002_Migrations.sql	Şema sürüm takibi
003_SeedData.sql	Roller, varsayılan yönetici, parametreler, SQL standartları, rapor tanımları, bakım görevleri

Dosya	İçerik
004_PostSeedFixes.sql	Varsayılan veri düzeltmeleri
005_StoredProcedures.sql	Rapor saklı yordamları
006_TableWriteLogs.sql	Veritabanı seviyesi yazma kaydı ve tetikleyicileri

Betikler tekrar çalıştırılabilir biçimde yazılmıştır. Var olan kayıt tekrar eklenmez, sizin yaptığınız değişiklikler ezilmez.

AutoMigrate false yapılırsa bu dosyaları veritabanı yöneticisinin elle uygulaması gerekir. Sıkı değişiklik kontrolü olan kurumlarda bu tercih edilir.

2.4 appsettings.json alan alan

Aşağıdaki tablo API tarafındaki appsettings.json dosyasının tüm bölümlerini açıklar. Üretim ortamında REPLACE_IN_PROD yazan her değer mutlaka değiştirilmelidir.

2.4.1 ConnectionStrings

Anahtar	Ne işe yarar	Örnek
ConnectionStrings:Default	Uygulamanın kendi kayıt veritabanının bağlantı metni.	Server=SQLSRV01;Database=SQLChangeGuard;User Id=scg;Password=...;TrustServerCertificate=True
DatabaseProvider	Uygulama veritabanı sağlayıcısı.	SqlServer

Uygulamanın kendi kayıt veritabanı SQL Server üzerinde çalışır. PostgreSQL ve Oracle yönetilen hedef veritabanlarıdır; onların bağlantı bilgileri burada değil, Sunucular ekranındaki kayıtlarda tutulur.

Yanlış verilirse: API açılışta bağlanamaz ve günlük dosyasına bağlantı hatası yazar. Hiçbir ekran açılmaz.

2.4.2 ImmutableDb

Denetim kaydının ikinci, değiştirilemez kopyasının yazılacağı ayrı veritabanı.

Anahtar	Ne işe yarar
ImmutableDb:Enabled	true ise her denetim kaydı ikinci veritabanına da yazılır.
ImmutableDb:ConnectionStrings:Default	İkinci veritabanının bağlantı metni.

Bu veritabanının kullanıcısına yalnızca ekleme (INSERT) yetkisi verilmesi önerilir. Amaç, ana veritabanına tam yetkiyle erişen birinin denetim izini geriye dönük düzeltememesidir. Ayrıntı: Bölüm 17.

2.4.3 Auth

Anahtar	Ne işe yarar	Varsayılan	Örnek etki
Auth:Mode	Kimlik doğrulama biçimi. Local yerel kullanıcı, LDAP kullanımı için LDAP bölümü doldurulur.	Local	
Auth:AccountLockoutMaxAttempts	Kaç hatalı şifre denemesinden sonra hesap kilitlenir.	5	5 iken altıncı yanlış denemede hesap kilitlenir.
Auth:AccountLockoutMinutes	Kilit süresi (dakika).	15	15 iken kilitlenen hesap 15 dakika sonra kendiliğinden açılır.
Auth:Password:MinLength	En az şifre uzunluğu.	6	
Auth:Password:RequireUppercase	Büyük harf zorunlu mu.	false	
Auth:Password:RequireDigit	Rakam zorunlu mu.	true	true iken "sifre" reddedilir, "sifre1" kabul edilir.
Auth:Password:HistoryCount	Son kaç şifre tekrar kullanılamaz. 0 = kontrol yok.	0	3 iken kullanıcı son üç şifresinden birini tekrar seçemez.
Auth:Password:ExpiryDays	Şifre kaç günde bir değişmeli. 0 = süresiz.	0	90 iken 90 gün sonra kullanıcı şifre değiştirmeye zorlanır.
Auth:Password:ResetTokenExpiryMinutes	Şifre sıfırlama bağlantısının geçerlilik süresi.	30	
Auth:Password:ResetBaseUrl	Şifre sıfırlama e-postasındaki bağlantının kök adresi. Web arayüzünün adresi yazılır.	http://localhost:5173	Yanlış yazılırsa kullanıcı e-postadaki bağlantıya tıkladığında hatalı sayfaya gider.

2.4.4 Jwt

Kullanıcı giriş yaptığında verilen erişim jetonunun ayarları.

Anahtar	Ne işe yarar	Varsayılan
Jwt:Issuer	Jetonu üreten tarafın adı.	SCG
Jwt:Audience	Jetonu kullanacak tarafın adı.	SCG-Clients
Jwt:AccessTokenMinutes	Erişim jetonunun ömrü (dakika). Süre dolunca yenileme jetonu ile yenilenir.	120
Jwt:RefreshTokenHours	Yenileme jetonunun ömrü (saat). Bu da dolarsa kullanıcı yeniden giriş yapar.	48
Jwt:SigningKey	Jetonun imza anahtarı. Üretimde mutlaka değiştirin.	REPLACE_IN_PROD

SigningKey neden önemlidir: jeton, bu anahtarla imzalanır. Anahtarı bilen biri istediği kullanıcı adına geçerli jeton üretebilir, yani parola bilmeden sisteme girebilir. En az 32 karakter, rastgele üretilmiş bir değer kullanın.

Anahtar değiştirilirse: o anda açık olan tüm oturumlar geçersiz olur ve herkes yeniden giriş yapar. Veri kaybı olmaz.

2.4.5 Security (şifreleme anahtarları)

Anahtar	Ne işe yarar	Kaybolursa ne olur
Security:ServerPasswordKey	Sunucu tanımlarındaki veritabanı şifrelerinin diskte şifrelenmesi için kullanılan AES-256 anahtarı. 32 baytlık, base64 kodlu değer.	Kayıtlı sunucu şifreleri çözülemez. Her sunucu tanımına şifre yeniden girilmelidir.
Security:QrZipPasswordKey	Sorgu sonucu ZIP paketlerinin parolalarının şifrelenmesi için kullanılan AES-256 anahtarı.	Eski sonuç dosyalarının parolaları görüntülenemez.
Audit:ActiveKeyId ve Audit:HmacKeys	Denetim kaydı imzası için kullanılan HMAC anahtar halkası.	Eski kayıtların imzası doğrulanamaz ve "doğrulanamadı" olarak işaretlenir.

Bu anahtarları nasıl üretirsiniz: 32 baytlık rastgele bir değeri base64 olarak kodlayın. PowerShell ile:

```
$bytes = New-Object byte[] 32
[System.Security.Cryptography.RandomNumberGenerator]::Create().GetBytes($bytes)
[Convert]::ToBase64String($bytes)
```

Bu anahtarların appsettings.json içinde düz metin durması yerine ortam değişkeni veya kullanıcı sırları (user secrets) ile verilmesi önerilir.

Anahtar rotasyonu tuzağı: ServerPasswordKey değiştirilirse eski şifrelenmiş değerler yeni anahtarla çözülemez. Anahtar değiştirmeden önce tüm sunucu şifrelerinin yeniden girileceğini planlayın. Denetim HMAC anahtarında ise durum farklıdır: anahtar halkası birden çok anahtar tutabilir, eski kayıtlar kendi anahtar kimliğiyle doğrulanmaya devam eder.

2.4.6 License

Anahtar	Ne işe yarar	Varsayılan
License:LicensePath	Lisans dosyasının yolu.	license.scglicense
License:PublicKeyPem	Lisans imzasının doğrulandığı açık anahtar. Değiştirilmez.	Ürünle gelir
License:ExpiryWarningDays	Lisans bitişine kaç gün kala uyarı verilsin.	30

ExpiryWarningDays 30 iken, lisansın bitmesine 29 gün kaldığında lisans durumu "Expiring" olur ve arayüzde uyarı görünür. Sistem çalışmaya devam eder.

2.4.7 Mail

Anahtar	Ne işe yarar	Not
Mail:Enabled	E-posta gönderimi açık mı.	false ise hiç e-posta gitmez, kayıt yine tutulur.
Mail:SmtpHost	SMTP sunucu adresi.	
Mail:SmtpPort	SMTP portu.	587 yaygın kullanımdır.
Mail:Username, Mail:Password	SMTP kimlik bilgileri.	
Mail:FromAddress, Mail:FromName	Gönderen adresi ve görünen adı.	
Mail:EnableSsl	Şifreli bağlantı kullanılsın mı.	Üretimde true olmalıdır.
Mail:DevMode	true ise tüm e-postalar gerçek alıcı yerine tek bir test adresine gider.	Üretimde mutlaka false yapın.
Mail:DevOverrideEmail	DevMode açıkken kullanılacak test adresi.	

Üretim kurulumunda en sık yapılan hata: DevMode true bırakmak. Bu durumda talep sahiplerine hiç e-posta ulaşmaz, hepsi test kutusuna düşer.

2.4.8 Ldap

Kurum dizini üzerinden giriş için kullanılır.

Anahtar	Ne işe yarar
Ldap:Host	Dizin sunucusu adresi.
Ldap:Port	Port. Şifresiz 389, şifreli 636.
Ldap:UseSsl	Şifreli bağlantı kullanılsın mı.
Ldap:BaseDn	Aramanın başlayacağı kök.
Ldap:BindDn, Ldap:BindPassword	Dizinde arama yapacak servis hesabı.
Ldap:Domain	Etki alanı kısa adı.
Ldap:TimeoutSeconds	Bağlantı zaman aşımı.
Ldap:AllowUntrustedCertificate	Güvenilmeyen sertifikaya izin verilsin mi. Üretimde false olmalıdır.

LDAP kullanıcıları ile yerel kullanıcıların farkı Bölüm 4.8'de anlatılır.

2.4.9 Diğer ayarlar

Anahtar	Ne işe yarar	Varsayılan
Display:TimeZone	Belgelerde ve sunucu tarafında üretilen çıktılarda saatlerin gösterileceği saat dilimi.	Europe/Istanbul
AllowedOrigins	Web arayüzünün çalıştığı adresler. Buraya yazılmayan adresten gelen istek reddedilir.	localhost adresleri
Mfa:Enabled	İki adımlı doğrulamanın ana anahtarı. Kapalıysa hiçbir kullanıcı iki adımlı doğrulama kuramaz ve girişte kod istenmez. Açık olması tek başına kod zorunlu kılmaz; ayrıntı aşağıda.	true
Mfa:Method	Yöntem. Totp mobil doğrulayıcı uygulaması demektir.	Totp
Mfa:Issuer	Doğrulayıcı uygulamada görünecek ad.	SQLChangeGuard

İki adımlı doğrulama nasıl devreye girer: Ana anahtar açık olsa bile kod, yalnızca kendi hesabında iki adımlı doğrulamayı kurmuş kullanıcılardan istenir. Kurulum kullanıcı bazındadır ve kullanıcının kendisi tarafından yapılır. Ana anahtar kapatılırsa mevcut kurulumlar da devre dışı kalır.

Dizin (LDAP) hesapları için iki adımlı doğrulama kurulamaz; bu hesaplarda kimlik doğrulaması kurum dizinine aittir.

QueryResult:OutputPath	**Sorgu sonucu ZIP dosyalarının yazılacağı klasör.**	**C:\SCG\QrFiles**
QueryResult:MaxMailAttachmentMB	E-posta ekinin en büyük boyutu. Bunu aşan dosya eklenmez, kullanıcı arayüzden indirir.	10
Reports:QueryTimeoutSeconds	Rapor sorgularının zaman aşımı.	500
RateLimiting:PermitPerMinute	Dakikada izin verilen istek sayısı.	60
RateLimiting:QueueLimit	Sıraya alınacak istek sayısı.	10
Workers:ApiKey	Worker servisinin API'ye kimliğini kanıtladığı anahtar. Worker tarafındaki WorkerApi:Key ile aynı olmalıdır.	REPLACE_IN_PROD
Workers:WorkerErrorMailTo	Worker beklenmedik hata verirse bildirimin gideceği adres.	
Workers:StaleExecutionRecoveryMinutes	Çökme kurtarma eşiği (dakika). Bu süreden daha uzun süredir devam eden çalıştırmalar ölü kabul edilip talep Approved durumuna döndürülür. Ayrıntı: Bölüm 25.7.	120

QueryResult:OutputPath klasörüne worker servis hesabının yazma yetkisi olmalıdır. Yetki yoksa sorgu çalışır ama dosya oluşturulamaz ve talep detayında paketleme hatası görünür.

2.5 Worker tarafı appsettings.json

Worker'ın kendi dosyası kısadır:

Anahtar	**Ne işe yarar**
WorkerApi:BaseUrl	API adresi. Worker durum bilgisini buraya bildirir.
WorkerApi:Key	API tarafındaki Workers:ApiKey ile aynı olmalıdır.
Serilog:MinimumLevel	Günlük ayrıntı seviyesi.

İki anahtar birbirini tutmazsa: worker çalışır ama API'ye durum bildiremez. Arayüzde worker "çevrimdışı" görünür.

2.6 İlk yönetici ve ilk giriş

Kurulumda hiç kullanıcı yoksa tek bir yönetici hesabı oluşturulur:

Alan	Değer
Kullanıcı adı	admin
Başlangıç şifresi	admin123
Rol	SystemManager (35)

İlk giriş sonrasında bu şifreyi mutlaka değiştirin. Bu hesap üretim kopyasında tek başına gelir; başka hiçbir örnek kullanıcı oluşturulmaz.

2.7 Kurulum doğrulama kontrol listesi

Aşağıdakilerin hepsi sağlanıyorsa kurulum başarılıdır:

[ ] API adresine tarayıcıdan erişiliyor ve giriş ekranı açılıyor.

[ ] admin hesabıyla giriş yapılabiliyor ve şifre değiştirildi.

[ ] Ayarlar > Lisans ekranında lisans durumu geçerli görünüyor.

[ ] Ayarlar > Sunucular ekranında en az bir sunucu tanımlı ve bağlantı testi başarılı.

[ ] Ayarlar > Tanılama ekranındaki kontroller yeşil.

[ ] Worker servisi çalışıyor ve arayüzde çevrimiçi görünüyor.

[ ] Test amaçlı bir talep açılıp onaylanabiliyor.

[ ] Denetim Kaydı ekranında bu işlemlerin kaydı görünüyor.

2.8 Sık karşılaşılan kurulum hataları

Belirti	Olası sebep	Çözüm
API açılmıyor, günlükte bağlantı hatası var	ConnectionStrings:Default yanlış veya veritabanı yok	Bağlantı metnini ve veritabanı erişimini kontrol edin.
Ekranlar açılıyor ama her istek yetkisiz dönüyor	Jwt:SigningKey değiştirilmiş, eski oturum açık	Çıkış yapıp yeniden giriş yapın.
Web arayüzü API'ye erişemiyor	AllowedOrigins içinde arayüz adresi yok	Arayüz adresini listeye ekleyin ve API'yi yeniden başlatın.

Belirti	Olası sebep	Çözüm
Yazma işlemleri 402 hatası veriyor	Lisans süresi dolmuş veya geçersiz	Geçerli lisans dosyası yükleyin. Ayrıntı: Bölüm 3.6.
E-posta gitmiyor	Mail:Enabled false veya DevMode true	Ayarları düzeltin, Bildirim Kayıtları ekranından sonucu izleyin.
Zamanlanmış talep çalışmıyor	Worker durmuş veya MainWorkEnabled false	Servisi başlatın, bayrağı true yapın.
Sorgu sonucu dosyası oluşmuyor	QueryResult:OutputPath yok veya yazma yetkisi yok	Klasörü oluşturun, servis hesabına yazma yetkisi verin.
Sunucu şifresi çözülemiyor hatası	Security:ServerPasswordKey değişmiş	Eski anahtarı geri koyun veya sunucu şifrelerini yeniden girin.

Bölüm 3. Lisans

3.1 Lisans dosyası nedir

Lisans, .scglicense uzantılı imzalı bir dosyadır. İçinde müşteri adı, geçerlilik tarihleri, açık modüller, izin verilen sunucu sayısı ve izin verilen veritabanı türleri bulunur.

Dosya dijital imzalıdır. İmza, License:PublicKeyPem ayarındaki açık anahtar ile doğrulanır. İçeriği elle değiştiren bir dosya imza doğrulamasından geçmez ve geçersiz sayılır.

3.2 Lisans içeriği

Alan	**Ne işe yarar**	**Boş bırakılırsa**
CustomerName	Müşteri adı. Arayüzde gösterilir.	-
Edition	Sürüm adı. Bilgi amaçlıdır.	Core
MaxInstances	İzin verilen en fazla yönetilen sunucu sayısı. Sunucular tablosundaki tüm satırlar sayılır, pasif olanlar dahil.	0 yazılırsa sınırsız
DatabaseTypes	İzin verilen hedef veritabanı türleri.	Boş liste = hepsi açık
Modules	Açık modüller.	Boş liste = hepsi açık
GracePeriodDays	Lisans bittikten sonra kaç gün daha çalışılabilir.	7
ValidFrom, ValidTo	Geçerlilik aralığı.	-
IssuedAt	Üretim tarihi.	-

Dikkat edilmesi gereken kural: Modules listesi boş ise "hepsi açık" demektir. Hiçbir opsiyonel modülün açık olmadığını belirtmek için listeye tek başına None değeri yazılır. Bu iki durum karıştırılırsa çekirdek satışta bütün modüller açılmış olur.

3.3 Modüller

Altı opsiyonel modül vardır. Çekirdek işlevler (talep açma, onay akışı, çalıştırma, denetim kaydı, kullanıcı ve rol yönetimi, LDAP girişi) modülden bağımsız her zaman açıktır.

Modül	**Açıkken gelen özellikler**	**Kapalıyken ne olur**
QueryGovernance	Sorgu sonucu talebi açma, hassas veri maskeleme, şifreli sonuç teslimi, sonuç dosyası indirme.	Sorgu sonucu talebi kaydedilemez ve çalıştırılamaz, indirme düğmesi gizlenir.
Sandbox	Talebi test sunucusunda deneme.	Sandbox düğmesi gizlenir, sandbox komutu reddedilir.

Modül	Açıkken gelen özellikler	Kapalıyken ne olur
RollbackRecovery	Otomatik geri alma betiği üretimi, sunucu bazında geri alma zorunluluğu, Oracle otomatik geri alma.	Geri alma üret düğmesi gizlenir. Ayrıca "Rollback Zorunlu" kuralı etkisizleşir: otomatik üretim yokken talep çalıştırmanın kilitlenmemesi için zorunluluk uygulanmaz. Sunucu tanımındaki bayrak görünmeye devam eder ama çalıştırmayı engellemez.
ScheduledExecution	Talebi ileri bir tarihe zamanlama, sunucu bazında otomatik çalıştırma.	Zamanla düğmesi gizlenir, onaydan sonra otomatik zamanlama yapılmaz.
ReleasePackages	Sürüm paketi oluşturma ve çalıştırma.	Sürüm paketi ekranındaki işlemler reddedilir.
InsightsReporting	Yönetim raporları ve Nesne Geçmişi ekranı.	Raporlar ve nesne geçmişi açılmaz.

Önemli ilke: Kapalı modülün geçmiş verisi okunabilir kalır. Örneğin sürüm paketi modülü kapatılırsa eski paketler listede görünmeye devam eder, yalnızca yeni işlem yapılamaz. Veri rehin alınmaz.

Modül kapalıyken ilgili düğme arayüzde gizlenir, gri gösterilmez. Bunun sebebi, kullanıcının yapamayacağı bir işlemi denemeye çalışıp hata mesajı almasının anlamsız olmasıdır.

3.4 Sunucu limiti

MaxInstances değeri Sunucular tablosundaki satır sayısı ile karşılaştırılır. Pasif sunucular da sayılır. Limit dolduğunda yeni sunucu eklenemez, mevcut sunucular çalışmaya devam eder.

Örnek: MaxInstances 3 iken üç sunucu tanımlıysa dördüncüyü ekleme denemesi hata verir. Bir sunucuyu pasife almak yer açmaz; silmek gerekir.

3.5 Veritabanı türlerinin lisanstan gelmesi

Sunucu tanımı ekranındaki veritabanı türü listesi lisanstan doldurulur. Lisansta DatabaseTypes boşsa üç tür de seçilebilir. Örneğin lisansta yalnızca SqlServer varsa:

- Yeni sunucu eklerken listede yalnızca SQL Server görünür.

- Daha önce eklenmiş bir Oracle sunucusu varsa o sunucuda çalıştırma, bağlantı testi ve sandbox işlemleri engellenir. Kayıt silinmez, yalnızca kullanılamaz.

3.6 Lisans durumları ve sistem davranışı

Durum	Anlamı	Sistem davranışı
Valid	Geçerli.	Her şey normal çalışır.

Durum	Anlamı	Sistem davranışı
Trial	Deneme lisansı.	Her şey çalışır, tüm modüller açık kabul edilir.
Expiring	Bitişe ExpiryWarningDays günden az kaldı.	Her şey çalışır, arayüzde uyarı görünür.
GracePeriod	Süre doldu ama ek süre içinde.	Her şey çalışır, uyarı görünür.
Expired	Süre ve ek süre doldu.	Kısıtlı mod.
Invalid	İmza doğrulanamadı veya dosya bozuk.	Kısıtlı mod.
Missing / NoLicense	Lisans dosyası yok.	Kısıtlı mod.

Kısıtlı mod ne demektir: Tüm yazma işlemleri (POST, PUT, PATCH, DELETE) reddedilir ve 402 kodu ile "lisans geçersiz veya süresi dolmuş" hatası döner. İstisna üç uçtur: giriş işlemleri, lisans işlemleri ve API dokümantasyonu. Yani sisteme girip yeni lisans yükleyebilirsiniz, ama başka hiçbir kayıt oluşturamaz veya değiştiremezsiniz. Okuma işlemleri çalışmaya devam eder, mevcut verilerinizi görebilirsiniz.

3.7 Lisans yükleme adımları

1. Ayarlar ekranını açın.

2. Lisans sekmesine geçin. Bu sekmeyi görmek için rolünüzde lisans yönetimi yetkisi olmalıdır.

3. Mevcut durum kartında müşteri adı, bitiş tarihi ve kalan gün sayısı görünür.

4. Lisans dosyasını seçin veya içeriğini yapıştırın.

5. Kaydedin. Uygulama imzayı doğrular ve lisansı yeniden yükler.

Yükleme başarılıysa durum kartı hemen güncellenir. Uygulamayı yeniden başlatmak gerekmez.

3.8 Lisans hata mesajları

Mesaj	Sebep	Çözüm
Lisans geçersiz veya süresi dolmuş	Kısıtlı modda yazma denemesi yapıldı	Geçerli lisans yükleyin.
İmza doğrulanamadı	Dosya değiştirilmiş veya başka bir kuruma ait	Doğru dosyayı tedarikçinizden isteyin.
Sunucu limiti aşıldı	MaxInstances doldu	Kullanılmayan sunucu tanımını silin veya lisansı yükseltin.
Bu modül lisans kapsamında değil	Kapalı bir modülün işlemi çağrıldı	Modülü lisansınıza ekletin.

Bölüm 4. Roller, Yetkiler ve Hiyerarşi

4.1 Roller ve sayısal değerleri

Sistemde sekiz rol vardır. Rol kimlikleri beşer artar.

Kimlik (Id)	Rol adı	Hiyerarşi seviyesi	Kısa açıklama
0	NoAccess	0	Erişimi yok. Hesap açık ama hiçbir şey yapamaz.
5	Viewer	5	Yalnızca kontrol panelini görür.
10	Auditor	10	Denetçi. İzler, kanıt üretir ve doğrular. Değişiklik akışına giremez.
15	Requester	15	Talep açar.
20	RequestManager	20	Talep açar ve onaylar.
25	DbAdmin	25	Veritabanı yöneticisi. Çalıştırır ve tüm ayarları yönetir.
30	ChangeManager	30	Değişiklik yöneticisi. DbAdmin ile aynı yetkilere sahiptir, hiyerarşide üsttedir.
35	SystemManager	35	Sistem yöneticisi. En üst seviye. Rol tanımı düzenlenemez.

Neden beşer artıyor: İleride iki rolün arasına yeni bir rol gerekirse aradaki boş sayılardan biri seçilir ve hiçbir kullanıcı kaydı kaydırılmaz. Ardışık numaralarda (4 ile 5 arasında) bu mümkün olmaz.

4.2 Kimlik ile hiyerarşi ayrı kavramlardır

Bu kılavuzun teknik ekiplerce en dikkatli okunması gereken maddesidir.

Her rolün iki sayısı vardır:

- Kimlik (Id): Kullanıcı kayıtlarında saklanan numara.

- Seviye (Level): Hiyerarşide nerede durduğunu belirten numara.

Bu ikisi bugün aynı değerlerdedir, ancak aynı kavram değildir. Bir rol kimlik olarak listenin sonuna eklenip hiyerarşide ortaya yerleştirilebilir. Denetçi rolü tam olarak bu sebeple ayrı yönetilir: izleme yetkisi Viewer'dan geniştir, ancak değişiklik akışında hiçbir yetkisi yoktur.

Kural: Rol karşılaştırması hiçbir zaman enum sayısına doğrudan bakılarak yapılmaz. Karşılaştırma her zaman seviye üzerinden yapılır. Bu kural bozulursa yeni eklenen bir rol sessizce yetki kazanır.

Tanımsız bir rol değeri gelirse seviye 0 kabul edilir. Yani tanımsız rol yetki kazanmaz.

4.3 Denetçi rolünün özel durumu

Denetçi onay akışında onaylayan olarak seçilemez. Denetleyen kişi onaylayan konumuna geçerse görevler ayrılığı bozulur, çünkü kendi onayladığı işi denetlemiş olur.

Denetçinin yapabildikleri: raporları görmek, kontrol panelini görmek, denetim kayıtlarını görmek, tüm talepleri görmek, bildirim kayıtlarını görmek, denetim dosyası dışa aktarmak.

Denetçinin yapamadıkları: talep açmak, onaylamak, çalıştırmak, sandbox çalıştırmak, herhangi bir ayarı değiştirmek, sürüm paketi yönetmek.

4.4 Rol yetki matrisi

Aşağıdaki tablo varsayılan rol tanımlarını gösterir. Roller ekranından değiştirilebilir; SystemManager rolü düzenlenemez.

Yetki	NoAccess	Viewer	Auditor	Requester	RequestManager	DbAdmin	ChangeManager	SystemManager
Talep ekleme	-	-	-	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Çalıştırma	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Onaylama	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet	Evet
Sandbox	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Rapor görme	-	-	Evet	-	Evet	Evet	Evet	Evet
Kontrol paneli	-	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Denetim kaydı görme	-	-	Evet	-	-	Evet	Evet	Evet
Sürüm paketi yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Tüm talepleri görme	-	-	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sunucu yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet

Yetki	NoAccess	Viewer	Auditor	Requester	RequestManager	DbAdmin	ChangeManager	SystemManager
Kullanıcı yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Rol yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Parametre yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Onay politikası yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
SQL standardı yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Kritik nesne yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
ITSM bilet yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Hassas kolon yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Hassas desen yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
E-posta kaynağı yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Bakım yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Bildirim kayıtları görme	-	-	Evet	-	-	Evet	Evet	Evet
Lisans yönetimi	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet
Tanılama kullanımı	-	-	-	-	-	Evet	Evet	Evet

Yetki	NoAccess	Viewer	Auditor	Requester	RequestManager	DbAdmin	ChangeManager	SystemManager
Denetim dosyası dışa aktarma	-	-	Evet	-	-	Evet	Evet	Evet

Talep ekleme yetkisi olan roller aynı zamanda sorgu sonucu talebi de açabilir.

4.5 Yetki anahtarları

Her yetki bir anahtar ile temsil edilir ve giriş jetonuna yazılır. Ekranların ve düğmelerin görünürlüğü bu anahtarlara bakar.

Anahtar	Açtığı işlem
cr.add	Talep ve sorgu sonucu talebi açma
qr.add	Sorgu sonucu talebi açma
cr.execute	Talep çalıştırma
cr.sandbox	Sandbox çalıştırma
cr.approve	Onaylama, reddetme, zamanlama, manuel işaretleme
cr.seeall	Başkalarının taleplerini görme
report.view	Raporlar ekranı
dashboard.view	Kontrol paneli
audit.view	Denetim kaydı ekranı
audit.evidenceexport	Denetim dosyası dışa aktarma
rp.manage	Sürüm paketi yönetimi
settings.servers ve diğer settings.* anahtarları	İlgili ayar sekmesi

4.6 Arayüz gizlemesi güvenlik değildir

Bir düğmenin gizlenmesi kullanıcının o işlemi yapmasını engellemez. Web arayüzü tarayıcıda çalışır ve kullanıcı isterse doğrudan API'ye istek gönderebilir.

Bu yüzden her işlem iki kere kontrol edilir:

1. Arayüz, düğmeyi gösterip göstermeyeceğine karar verir.

2. API, isteği aldığında aynı kuralı bağımsız olarak tekrar uygular.

İkinci kontrol asıl güvenliktir. Birinci kontrol yalnızca kullanıcı deneyimi içindir.

4.7 Kullanıcı yaşam döngüsü

İşlem	**Davranış**
Kullanıcı ekleme	Kullanıcı adı ve e-posta benzersiz olmalıdır.
Kullanıcı silme	Kayıt fiziksel olarak silinmez, silindi olarak işaretlenir (yumuşak silme). Geçmiş taleplerdeki adı korunur.
Silinmiş kullanıcı ile aynı adda ekleme	Yeni kayıt oluşturulmaz, eski kayıt canlandırılır. Böylece aynı kişi aynı geçmişe geri döner.
Son sistem yöneticisini silme	Engellenir. Sistemde en az bir sistem yöneticisi kalmalıdır.
Kendini silme	Engellenir.
Dört göz kilitlenme kapısı	Ayar onayı açıkken, bir ekranın yetkisine sahip son ikinci kişiyi silmek engellenir. Aksi halde o ekrandaki değişiklikler hiç onaylanamaz hale gelirdi.
Hesap kilidi	Ardışık hatalı giriş sonrası hesap geçici kilitlenir. Yönetici elle de açabilir.

Yetki değişikliği ne zaman etkili olur

Bir kullanıcının rolü değiştiğinde, hesabı kapatıldığında ya da rolün yetki matrisi güncellendiğinde değişiklik beklemeden etkili olur. Bunu iki mekanizma birlikte sağlar.

1. Yüksek etkili işlemlerde yetki veritabanından okunur. Aşağıdaki işlemlerde yetki, kullanıcının elindeki oturum anahtarından değil doğrudan veritabanından doğrulanır:

- Talebi çalıştırma

- Çalıştırmayı zamanlama

- Talep onaylama

- Ayar değişikliğini onaylama ve reddetme

Yetkisi çekilmiş ya da hesabı kapatılmış bir kullanıcı, oturumu hâlâ açık görünse bile bu işlemleri yapamaz.

2. Oturum yenileme kapatılır. Rol değiştiğinde, hesap kapatıldığında veya rolün yetki matrisi güncellendiğinde etkilenen kullanıcıların oturum yenileme kayıtları iptal edilir. Elindeki oturum anahtarının süresi dolduğunda yenileme yapılamaz ve kullanıcı yeniden giriş yapmak zorunda kalır.

İptal denetim izine de yazılır: kullanıcı bazlı iptal User.SessionsRevoked, rol bazlı iptal Role.SessionsRevoked olayıdır. Kayıt, iptal sebebini ve kaç oturumun kapatıldığını taşır.

Yeni verilen bir yetkinin görünmesi için kullanıcının yeniden giriş yapması gerekir. Bu bilinçli bir tercihtir: yetki çekilmesi anında, yetki verilmesi ise oturum yenilendiğinde geçerli olur.

4.8 LDAP kullanıcıları ile yerel kullanıcıların farkı

Konu	Yerel kullanıcı	LDAP kullanıcısı
Şifre nerede	SQL Change Guard veritabanında, şifrelenmiş özet olarak.	Kurum dizininde. Uygulama şifreyi saklamaz.
Şifre değiştirme	Uygulama içinden.	Kurum dizininden.
Rol	Uygulama içinden atanır.	Uygulama içinden atanır. Dizindeki grup bilgisi rolü belirlemez.
Hesap kilidi	Uygulama yönetir.	Dizin de kilitleyebilir; uygulama kilidi ayrıdır.

4.9 Şifre politikası ve BCrypt

Hash nedir

Bir metni geri döndürülemez biçimde sabit uzunlukta bir değere çeviren işleme özet (hash) denir. Şifreler veritabanında düz metin olarak tutulmaz, özetleri tutulur. Kullanıcı giriş yaptığında girdiği şifrenin özeti hesaplanır ve kayıttaki özetle karşılaştırılır.

Veritabanını ele geçiren biri özetleri görür, şifreleri göremez.

Salt nedir

Aynı şifreyi kullanan iki kullanıcının özeti aynı çıkarsa, saldırgan bir tanesini çözdüğünde diğerini de çözer. Bunu engellemek için her şifreye rastgele bir ek değer (salt) karıştırılır. Böylece aynı şifre farklı kullanıcılarda farklı özet üretir.

Neden BCrypt seçildi

SQL Change Guard kullanıcı şifreleri için BCrypt kullanır.

Özellik	Düz SHA-256	BCrypt
Hız	Çok hızlı. Saniyede milyarlarca deneme yapılabilir.	Kasıtlı olarak yavaş.
Salt	Ayrıca eklemek gerekir.	Kendi içinde üretir ve saklar.
Ayarlanabilir maliyet	Yok.	Var (iş faktörü).
Şifre saklamaya uygunluk	Uygun değil.	Uygun.

İş faktörü nedir: BCrypt'in kaç tur döneceğini belirleyen sayıdır. Bir artırmak süreyi iki katına çıkarır. Donanım hızlandıkça bu sayı artırılarak aynı koruma seviyesi korunur.

SHA-256'nın hızlı olması normal şartlarda iyi bir özelliktir, ama şifre saklamada zayıflıktır: saldırgan da o hızda deneme yapabilir. BCrypt kasıtlı olarak yavaştır; kullanıcı girişinde fark edilmeyen bir gecikme, milyarlarca deneme yapmaya çalışan saldırgan için aşılamaz bir maliyete dönüşür.

SHA-256 üründe başka bir amaçla kullanılır: denetim kaydı zinciri. Orada amaç şifre saklamak değil, içeriğin değişmediğini kanıtlamaktır ve hız bir zayıflık değildir. Ayrıntı: Bölüm 5.4.

4.10 Kullanıcılar ekranı

Ekran: Ayarlar > Kullanıcılar

Yetki: settings.users

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu	Notlar
Domain Kullanıcı Adı	Kullanıcının giriş adı. Talep, onay ve denetim kayıtlarında bu ad görünür.	Evet	Benzersizdir. Silinmiş bir kullanıcıyla aynı ad girilirse eski kayıt canlandırılır.
E-posta	Bildirimlerin gideceği adres.	Evet	Benzersizdir. Sorgu sonucu e-posta onayında da kullanılır.
Rol	Kullanıcının rolü.	Evet	Bölüm 4.1.
Yönetici	Kullanıcının doğrudan yöneticisi.	Hayır	Onay adımının rolünü karşılıyorsa adım bu kişiye atanır ve bildirim önce ona gider.
Kimlik Doğrulama Tipi	Yerel hesap mı, dizin hesabı mı.	Evet	Bölüm 4.8.
Şifre / Yeni Şifre	Yerel hesaplarda şifre.	Yerel hesapta evet	Dizin hesaplarında görünmez. Şifre politikası Bölüm 2.4.3'teki ayarlardan gelir.
Kilitli	Hesabın kilitli olup olmadığı.	-	Hatalı giriş denemeleri sonucu otomatik oluşur.

Ekrandaki işlemler:

İşlem	Ne yapar
Kilidi aç	Kilitlenmiş hesabı süre dolmadan açar.
Şifre sıfırla	Yerel hesaba yeni şifre atar.

İşlem	Ne yapar
CSV içe aktar	Toplu kullanıcı ekler. Dosyadaki her satır tek tek doğrulanır; hatalı satırlar sonuç özetinde bildirilir.
Sil	Yumuşak silme yapar. Bölüm 4.7'deki koruma kuralları uygulanır.

Dört göz kuralı açıkken bu ekrandaki değişiklikler de onaya düşer. Bölüm 8.

4.11 Roller ekranı

Ekran: Ayarlar > Roller

Yetki: settings.roles

Her rol için Bölüm 4.4'teki yetkiler tek tek açılıp kapatılabilir. Üç kural vardır:

1. SystemManager rolü düzenlenemez. Aksi halde biri en üst rolün yetkisini kısıtlayıp sistemi yönetilemez hale getirebilirdi.

2. Denetçi rolüne onaylama veya çalıştırma yetkisi verilemez. Görevler ayrılığı gereğidir.

3. Rolün hiyerarşi seviyesi ekrandan değiştirilmez. Seviye ürün tanımının parçasıdır.

Bölüm 5. Güvenlik ve Şifreleme Modeli

5.1 Üç farklı ihtiyaç, üç farklı yöntem

İhtiyaç	Kullanılan yöntem	Neden
Kullanıcı şifresi saklamak	BCrypt	Geri döndürülmemeli, kırılması pahalı olmalı.
Sunucu şifresi ve sonuç paketi parolası saklamak	AES-256-GCM	Uygulamanın bu değerleri geri okuyabilmesi gerekir.
Denetim kaydının değişmediğini kanıtlamak	SHA-256 ve HMAC-SHA256	Geri okumak gerekmez, yalnızca doğrulamak gerekir.

Temel ayrım şudur: bir değeri geri okumanız gerekiyorsa şifreleme, yalnızca doğrulamanız gerekiyorsa özet kullanılır.

5.2 Sunucu şifreleri: AES-256-GCM

Simetrik şifreleme nedir

Aynı anahtarla hem şifreleyip hem çözebildiğiniz yönteme simetrik şifreleme denir. AES bunun en yaygın örneğidir. 256, anahtar uzunluğunun bit cinsinden değeridir.

GCM neden seçildi

AES'in birden çok çalışma kipi vardır. GCM kipi şifrelemeye ek olarak bir doğrulama etiketi üretir. Şifreli metin sonradan değiştirilirse çözme işlemi hata verir, sessizce bozuk veri dönmez.

Klasik kiplerde (örneğin CBC) saldırgan şifreli metni bozabilir ve uygulama bunu fark etmeden anlamsız bir sonuç üretebilir. GCM bu riski ortadan kaldırır.

Nerede kullanılır

Veri	Nerede tutulur	Anahtar
Sunucu tanımındaki veritabanı şifresi	Servers.SqlPassword sütunu	Security:ServerPasswordKey
Sorgu sonucu ZIP parolası	ChangeRequests.QrZipPassword sütunu	Security:QrZipPasswordKey

Anahtarlar veritabanında değil, yapılandırmada durur. Böylece yalnızca veritabanına erişen biri bu değerleri çözemez.

Anahtar değişirse: Eski değerler çözülemez. Sunucu şifrelerinin yeniden girilmesi gerekir. Bu yüzden anahtar değişimi planlı yapılmalıdır.

5.3 Neyin nerede korunduğu

Veri	Durum
Kullanıcı şifresi	BCrypt özeti olarak saklanır. Geri okunamaz.
Sunucu veritabanı şifresi	AES-256-GCM ile şifreli saklanır. Arayüzde hiçbir zaman gösterilmez.
Sorgu sonucu ZIP parolası	AES-256-GCM ile şifreli saklanır. Yalnızca yetkili kullanıcıya gösterilir.
Sorgu sonucu verisi	Şifreli ZIP içinde diskte tutulur, saklama süresi dolunca silinir.
Denetim kaydı	Açık metin olarak tutulur, ancak zincirle imzalanır.
Günlük dosyaları	Şifre ve parola alanları maskelenir.

5.4 Denetim kaydı: SHA-256 ve HMAC

SHA-256 nedir

Bir metinden 64 karakterlik sabit uzunlukta bir özet üreten algoritmadır. Aynı metin her zaman aynı özeti verir; metnin tek bir karakteri değişse özet tümüyle değişir. Özetten metni geri üretmek pratikte mümkün değildir.

Hash zinciri neden değiştirilemezlik sağlar

Her denetim kaydının özeti hesaplanırken bir önceki kaydın özeti de hesaba katılır. Kayıtlar böylece birbirine bağlanır:

```
Kayit 1: icerik1 + "GENESIS"  --> ozet1
Kayit 2: icerik2 + ozet1      --> ozet2
Kayit 3: icerik3 + ozet2      --> ozet3
Kayit 4: icerik4 + ozet3      --> ozet4
```

Biri 2 numaralı kaydı değiştirirse ozet2 artık tutmaz. ozet2 değişince ozet3 de tutmaz, ozet3 değişince ozet4 de tutmaz. Yani tek bir kaydı gizlice düzeltmek için ondan sonraki bütün kayıtları yeniden hesaplamak gerekir.

HMAC ile düz özetin farkı

Düz SHA-256'da formül herkese açıktır. Veritabanına yazma yetkisi olan biri kayıtları değiştirip zinciri baştan sona yeniden hesaplayabilir, çünkü hesaplamak için gizli bir bilgiye ihtiyacı yoktur.

HMAC-SHA256'da hesaba gizli bir anahtar girer. Anahtar veritabanında değildir, yapılandırmadan gelir. Anahtarı bilmeyen biri geçerli bir özet üretemez; zinciri yeniden hesaplayamaz.

Sürümler

Sürüm	Algoritma	Kapsam
1	SHA-256	Eski değer ve IP adresi kapsam dışı. Yalnızca eski kayıtlarda görülür.
2	SHA-256	Eski değer ve IP adresi dahil. HMAC anahtarı tanımlı değilse bu sürüm yazılır.
3	HMAC-SHA256	Sürüm 2 ile aynı kapsam, ek olarak gizli anahtar kullanılır.

Anahtar tanımlıysa yeni kayıtlar sürüm 3 olarak yazılır. Her kayıt hangi anahtarla imzalandığını da tutar (KeyId), böylece anahtar değiştirildiğinde eski kayıtlar hâlâ doğrulanabilir.

Anahtar halkasında karşılığı bulunmayan bir sürüm 3 kaydı "doğrulanamadı" sayılır. Güvenli taraf her zaman budur.

5.5 Veritabanı seviyesi yazma kaydı

Denetim kaydının yanında ikinci bir iz daha tutulur: TableWriteLogs. İzlenen her tabloda ekleme, güncelleme ve silme olduğunda satırın eski ve yeni hali buraya yazılır. Kaydı veritabanı tetikleyicileri yazar.

İkisi ayrı işlere bakar:

	Denetim kaydı (AuditLogs)	Yazma kaydı (TableWriteLogs)
Ne saklar	Uygulamadan geçen yönetişim olayları	Veritabanındaki ham yazma hareketi
Kim yazar	Uygulama	Veritabanı tetikleyicisi
Uygulamayı atlayan değişikliği görür mü	Hayır	Evet
Mühür	HMAC, anahtar veritabanının dışında	Yok, aşağıya bakınız

Yazma kaydında değişikliği yapan veritabanı girişi de saklanır. Biri doğrudan SQL ile kayıt üzerinde değişiklik yaparsa, hangi girişin yaptığı buradan görülür.

Yazma kaydında neden mühür yok

Denetim kaydı HMAC ile mühürlüdür ve anahtar veritabanının dışında durur. Bu yüzden yalnız veritabanı erişimi olan biri onu yeniden hesaplayamaz. Denetim kanıtı orada durur.

Yazma kaydı için aynı yöntem uygulanabilir değildir: mühür veritabanının içinde hesaplanmak zorunda kalır ve anahtar da orada bulunur. Bu durumda veritabanına yazma yetkisi olan biri, yani mührün

yakalaması gereken kişi, kaydı silip mührü yeniden hesaplayabilir. Koruma sağlamayan bir mühür yerine iki gerçek kontrol kullanılır.

Kurulumda yapılması gereken

1. Yazma kaydına yalnız ekleme yetkisi verin. Uygulama hesabının bu tabloyu değiştirmesi veya silmesi gerekmez:

```
GRANT INSERT ON dbo.TableWriteLogs TO [uygulama_hesabi];

DENY UPDATE, DELETE ON dbo.TableWriteLogs TO [uygulama_hesabi];
```

Bu adım kuruluma bırakılmıştır, çünkü hesap adı kuruma göre değişir. Uygulandığında, uygulama üzerinden yazma kaydını bozmak imkansız hale gelir.

2. Günlük çapayı açık tutun. Worker her gün yazma kaydının kapsam özetini (satır sayısı ve numara aralığı) ayrı bir veritabanına mühürler. Toplu silme bu sayede ana veritabanının dışından tespit edilir. Bu, worker çalıştığı sürece kendiliğinden olur.

Geriye kalan tek durum, veritabanında değiştirme yetkisi olan birinin tek bir satırı yerinde düzenlemesidir. Bunu veritabanı içinde hiçbir yöntem engelleyemez; çözümü birinci maddedeki yetki ayarıdır.

5.6 Sır maskeleme

Denetim kaydına ve günlüklere yazılan bilgilerde şifre, parola ve bağlantı metni gibi alanlar maskelenir. Amaç, denetim izini okuma yetkisi olan bir kişinin bu izden gizli bilgi toplayamamasıdır.

Bölüm 6. Sunucu Tanımları

Ekran: Ayarlar > Sunucular

Yetki: settings.servers

6.1 Bu ekran ne işe yarar

Talep ve sorguların çalıştırılacağı hedef veritabanı sunucuları burada tanımlanır. Bir sunucu tanımı yoksa hiçbir talep açılamaz, çünkü talep en az bir hedef sunucu seçmek zorundadır.

6.2 Alan alan açıklama

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu	Geçerli değerler	Varsayılan	Boş bırakılırsa	Değiştirince ne olur
Sunucu Adı	Sistem içinde bu sunucuyu tanımlayan ad. Taleplerde ve raporlarda bu ad görünür.	Evet	Serbest metin	-	Kaydedilmez, hata verir	Eski taleplerdeki sunucu adı metin olarak saklandığı için geçmiş kayıtlar eski adı gösterir.
Host	Sunucunun ağ adresi veya adı.	Evet	Ad veya IP	-	Kaydedilmez	Yeni bağlantılar yeni adrese gider.
Port	Bağlantı portu. Veritabanı tipini değiştirdiğinizde otomatik güncellenir.	Hayır	Sayı	SQL Server 1433, Oracle 1521, PostgreSQL 5432	Varsayılan kullanılır	
Veritabanı Tipi	Hedefin türü. Liste lisansa göre daralır.	Evet	SQL Server, Oracle, PostgreSQL	SQL Server	-	Betik ayrıştırma ve çalıştırma davranışı tümüyle değişir.
Veritabanı Adı	Bağlanılacak veritabanı. PostgreSQL için gereklidir. Oracle için servis adıdır ve genelde host içinde verilir.	Türe bağlı	Serbest metin	Boş	SQL Server'da varsayılan veritabanı kullanılır	
Ortam	Sunucunun hangi ortama	Evet	Production, Staging,	Production	-	Politika eşleşmesi

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu	Geçerli değerler	Varsayılan	Boş bırakılırsa	Değiştirince ne olur
	ait olduğu. Onay politikası seçimini doğrudan etkiler.		Development, Test			değişir, yeni talepler farklı onay adımları alabilir.
SQL Kullanıcı Adı	Hedef sunucuya bağlanılacak hesap.	Evet	Serbest metin	-	Bağlantı kurulamaz	
SQL Şifre	Hesabın şifresi. Şifreli saklanır, hiçbir ekranda geri gösterilmez.	Yeni kayıtta evet	Serbest metin	-	Düzenlemede boş bırakılırsa mevcut şifre korunur	
Aktif	Sunucunun kullanımda olup olmadığı.	-	Açık / Kapalı	Açık	-	Kapatılırsa yeni taleplerde seçilemez.
CR Otomatik Çalıştırma	Onaylanan değişiklik talepleri bu sunucuda otomatik çalışsın mı. Zamanlama modülü gerektirir.	-	Açık / Kapalı	Kapalı	-	Bkz. 6.4
QR Otomatik Çalıştırma	Onaylanan sorgu sonucu talepleri bu sunucuda otomatik çalışsın mı.	-	Açık / Kapalı	Kapalı	-	Bkz. 6.4
Rollback Zorunlu	Bu sunucuda çalıştırma yapılabilmesi için geri alma betiğinin oluşturulmuş olması şartı.	-	Açık / Kapalı	Kapalı	-	Açıldığında geri alma betiği olmayan talepler çalıştırılamaz.
Otomatik Rollback	Talep onaylandığında geri alma betiği	-	Açık / Kapalı	Kapalı	-	

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu	Geçerli değerler	Varsayılan	Boş bırakılırsa	Değiştirince ne olur
	otomatik üretilsin mi.					
SSL Zorunlu	Yalnızca PostgreSQL için görünür. Bulut PostgreSQL servislerinde gereklidir.	-	Açık / Kapalı	Kapalı	-	
Maskeleme	Bu sunucudan dönen sorgu sonuçlarında hassas veri tespitinin nasıl yapılacağı.	Evet	Tam (katalog + desen), Yalnız içerik	Tam	-	Bkz. 6.5
Muafiyet gerekçesi	Maskeleme "Tam" dışında seçildiyse yazılı gerekçe.	Tam dışında evet	Serbest metin	Boş	Kaydedilmez, hata verir	Denetim kaydına yazılır.

6.3 Bağlantı testi

Sunucu düzenleme ekranında bağlantı testi düğmesi vardır. Test, girilen bilgilerle sunucuya bağlanmayı dener ve sonucu hemen gösterir.

Test sonuçlarının anlamı:

Sonuç	Anlamı	Ne yapmalı
Başarılı	Bağlantı kuruldu.	-
Kimlik doğrulama hatası	Kullanıcı adı veya şifre yanlış.	Bilgileri kontrol edin.
Sunucuya ulaşılamıyor	Ağ, host adı veya port hatalı ya da güvenlik duvarı engelliyor.	Ağ erişimini kontrol edin.
Veritabanı bulunamadı	Veritabanı adı yanlış.	Adı kontrol edin.
Bu veritabanı tipi lisans kapsamında değil	Lisans bu türe izin vermiyor.	Bölüm 3.5.

Worker servisi ayrıca ConnectionCheckJob ile düzenli aralıklarla tüm aktif sunuculara bağlanmayı dener ve durumu günceller. Bu sayede bir sunucu erişilemez hale geldiğinde talep çalıştırılmadan önce fark edilir.

6.4 Otomatik çalıştırma: arka planda ne oluyor

Bu, kılavuzun en çok soru alan konularından biridir. Adım adım anlatalım.

Zincir

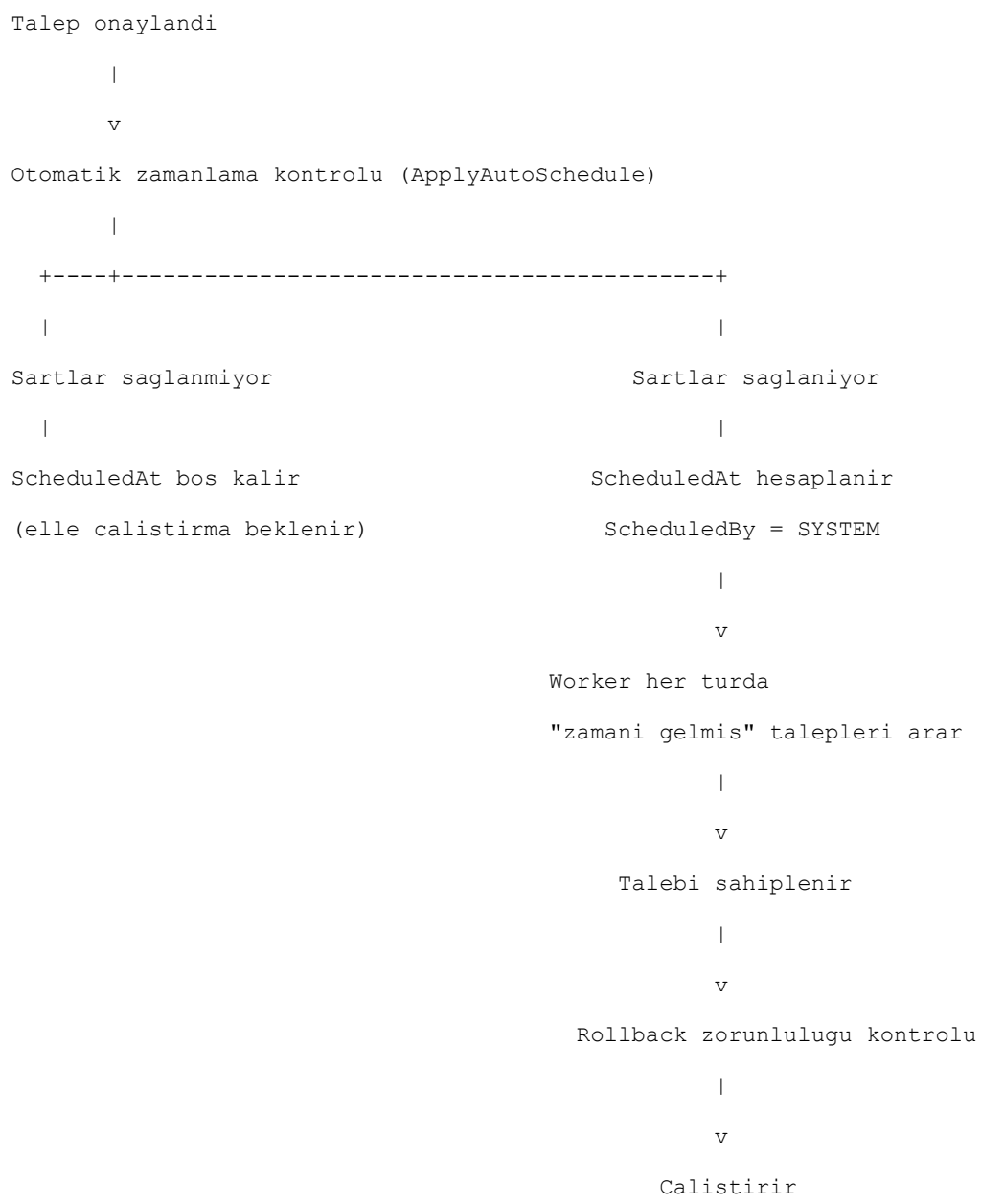

Şartlar

Otomatik zamanlama yalnızca aşağıdakilerin hepsi doğruysa yapılır:

1. Zamanlama modülü lisanslı.

2. Talebin risk bulgularından hiçbiri "asla atlanamaz" (NeverSkip) işaretli değil.

3. Talep bir rollback talebi değil.

4. Talep aktif bir sürüm paketi içinde değil.

5. Talebin tüm hedef sunucularında ilgili otomatik çalıştırma bayrağı açık. Değişiklik talepleri için CR bayrağı, sorgu sonucu talepleri için QR bayrağı bakılır.

6. Değişiklik talebi ise ve sunuculardan herhangi birinde "Rollback Zorunlu" açıksa, geri alma betiği oluşturulmuş olmalı.

Şartlardan biri sağlanmazsa talep onaylı durumda bekler ve birinin elle çalıştırmasını bekler. Daha önce sistem tarafından konmuş bir zamanlama varsa temizlenir.

Zaman nasıl hesaplanır

Sıralama şudur:

1. Kullanıcı talepte belirli bir çalıştırma tarihi verdiyse (RequestedExecutionDate) o kullanılır.

2. Vermediyse ve gecikme dakikası verdiyse (ScheduleDelayInMinutes), onay anı + o dakika kullanılır.

3. Hiçbiri yoksa onay anının kendisi kullanılır.

Sonra ExecutionDelaySeconds parametresi devreye girer: hesaplanan zaman, "şu an + ExecutionDelaySeconds" değerinden erken ise o değere çekilir.

Somut örnek: ExecutionDelaySeconds 300 (5 dakika). Bir talebi saat 14:00'te onayladınız ve talepte özel bir tarih yok.

- Hesaplanan zaman: 14:00

- En erken izin verilen zaman: 14:05

- Sonuç: çalıştırma zamanı 14:05 olur.

Worker 14:05'ten önce bu talebi almaz. Bu bekleme süresi bilinçlidir: yanlışlıkla verilen bir onaydan sonra talebi iptal etmek için insan zamanı bırakır.

Aynı parametre elle zamanlamada da alt sınır olarak çalışır, ancak orada en az 30 saniye uygulanır: ExecutionDelaySeconds 10 girilse bile elle zamanlamada en erken 30 saniye sonrası seçilebilir.

Kayıt kime yazılır

Otomatik zamanlamada düğmeye basan bir kişi yoktur. Bu yüzden:

- ScheduledBy = SYSTEM

- ExecutionRequestedBy = SYSTEM

Alan boş bırakılsaydı raporu okuyan kişi "yazılmayı mı unuttular" diye düşünürdü. Kararın sahibi açıkça SYSTEM olarak yazılır.

6.5 Maskeleme rejimi

Rejim	Ne yapar	Ne zaman kullanılır
Tam (Strict)	Hem sınıflandırma kataloğuna (kolon adı) hem veri desenlerine bakar.	Gerçek veri barındıran her ortam. Varsayılan budur.
Yalnız içerik (ContentOnly)	Kolon adına bakmaz, yalnızca değerlere bakar.	Sentetik (üretilmiş) veri barındıran test ortamları.

Sunucu seviyesinde "kapalı" seçeneği bilinçli olarak yoktur. Maskelemeyi tümüyle kapatmak yalnızca genel QrMaskingEnabled parametresi ile mümkündür ve bu bir kontrol değişikliği sayılır.

Yalnız içerik rejimi kendini doğrular: Bu rejimde kolon adına bakılmaz, ama değer bazlı kontrol çalışmaya devam eder. Sunucuya gerçek veri yüklenirse kimlik numarası, kart numarası ve IBAN gibi doğrulanabilir alanlar yine yakalanır ve maskelenir. Yani "test ortamı" diye açılan muafiyet, ortama gerçek veri girdiği anda kendiliğinden dar bir korumaya döner.

Bu rejimde açık kalan alanlar: ad, adres, tanı gibi belirli bir deseni olmayan bilgiler. Ekranda bu uyarı açıkça gösterilir.

Rejim "Tam" dışında seçildiğinde yazılı gerekçe zorunludur ve teslim anında kayda dondurulur. Sunucu sonradan "Tam" moduna çevrilse bile o teslimin hangi rejimle yapıldığı kanıtta kalır.

6.6 Çoklu sunucu kuralı

Bir talep birden çok sunucuya gidebilir. Sunucu adları tek alanda, noktalı virgül ile ayrılarak saklanır:

```
PROD-SQL01;PROD-SQL02;PROD-SQL03
```

Bunun sonuçları:

- Talep listelerinde ve raporlarda sunucu sütunu birden çok ad içerebilir.

- Onay politikası çözümlemesi her sunucu için ayrı yapılır ve en katı sonuç uygulanır.

- Otomatik çalıştırma için tüm sunucularda bayrağın açık olması gerekir.

- Sorgu sonucu taleplerinde her sunucu kendi maskeleme rejimiyle değerlendirilir; canlı sunucu maskelenirken test sunucusu açık kalabilir.

- Sunucu adına göre filtre yapan raporlarda tam eşleşme değil, liste içinde arama yapılır.

6.7 Sunucu silme ve pasife alma

İşlem	**Etkisi**
Pasife alma	Yeni taleplerde seçilemez. Mevcut talepler etkilenmez. Lisans sayımında yer kaplamaya devam eder.
Silme	Kayıt tablodan çıkar, lisans sayımında yer açılır. Geçmiş taleplerde sunucu adı metin olarak saklandığı için kayıtlar bozulmaz.

Bölüm 7. Parametreler

Ekran: Ayarlar > Parametreler

Yetki: settings.params

7.1 Bu ekran ne işe yarar

Sistem davranışını belirleyen tekil ayarlar burada tutulur. Her parametrenin bir anahtarı, bir değeri ve bir grubu vardır. Ekranda parametreler gruplara göre listelenir.

7.2 Ekrandaki alanlar

Alan	**Anlamı**
Anahtar (Key)	Parametrenin sistem içindeki adı. Değiştirilmez.
Değer (Value)	Etkin değer.
Açıklama	Parametrenin ne yaptığı.
Kontrol tipi	Değerin ekranda nasıl girileceği: Numeric (sayı), Boolean (açık/kapalı), Text (metin), Combo (listeden seçim).
Seçenekler	Combo tipindeki parametrenin geçerli değerleri.
Grup	Ekrandaki başlık.
Kontrol ayarı rozeti	Bu parametre bir kontrolün sertliğini doğrudan belirliyorsa gösterilir. Bkz. Bölüm 8.

7.3 Genel grubu

DefaultQueryTimeout

- Ne işe yarar: Yeni açılan taleplerde sorgu zaman aşımı alanının başlangıç değeri ve alt sınırı.

- Değer: Saniye cinsinden sayı.

- Varsayılan: 30

- Nerede okunur: Talep editörü ekranı ve talep kaydetme komutu.

- Örnek: 30 iken yeni bir talep açtığınızda zaman aşımı alanı 30 gelir. Elle 10 yazarsanız kayıt sırasında 30'a yükseltilir.

- Boş veya 0 ise: 30 kabul edilir.

- Geçmişi etkiler mi: Hayır, yalnızca yeni taleplerde geçerlidir.

MaxQueryTimeout

- Ne işe yarar: Bir talebe verilebilecek en yüksek zaman aşımı.

- Değer: Saniye cinsinden sayı.

- Varsayılan: 3600 (1 saat)

- Nerede okunur: Talep kaydetme ve sürüm paketi kaydetme komutları.

- Örnek: 3600 iken kullanıcı 7200 girerse değer 3600'e düşürülür.

- Neden vardır: Çok uzun süren bir betik hedef sunucuda kilit tutar ve diğer işleri bekletir. Üst sınır bu riski sınırlar.

ExecutionDelaySeconds

- Ne işe yarar: Onaydan sonra çalıştırmaya kadar geçecek en az süre.

- Değer: Saniye cinsinden sayı.

- Varsayılan: 300 (5 dakika)

- Nerede okunur: Onay komutu, onay akışı servisi, elle zamanlama komutu.

- Örnek: Bölüm 6.4'te ayrıntılı anlatıldı. 300 iken 14:00'te onaylanan talep en erken 14:05'te çalışır.

- 0 ise: Bekleme uygulanmaz, otomatik çalıştırma onay anında devreye girer. Elle zamanlamada yine 30 saniye alt sınır geçerlidir.

- Neden vardır: Yanlış verilen onaydan dönmek için zaman bırakır.

RejectOnError

- Ne işe yarar: Çalıştırma hata verdiğinde talep otomatik reddedilsin mi.

- Değer: true / false

- Varsayılan: true

- Nerede okunur: Zamanlanmış çalıştırma servisi.

- Örnek: true iken gece çalışan bir talep hata alırsa durumu Rejected olur ve bir daha denenmez. false iken talep Approved durumuna geri döner ve tekrar denenebilir.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

- Hangisini seçmeli: Sıkı kontrol isteyen kurumlarda true tercih edilir; başarısız bir işin sessizce tekrar denenmesi istenmez.

7.4 Görevler Ayrılığı grubu

Bu gruptaki parametreler kurum genelindeki varsayılanlardır. Bir onay politikası bunları sunucu veya ortam bazında değiştirebilir. Etkin değerler, onay akışı kurulurken talebe dondurulur; sonradan yapılan değişiklikler karara bağlanmış talepleri yeniden yazmaz.

RequesterCanSelfApproveExecute

- Ne işe yarar: Talebi açan kişi kendi talebini onaylayıp çalıştırabilir mi.

- Değer: true / false

- Varsayılan: true

- Nerede okunur: Onaylama, çalıştırma, zamanlama ve manuel işaretleme kontrolleri.

- Örnek: false iken bir geliştirici kendi açtığı talebi onaylamak isterse "talep sahibi kendi talebini onaylayamaz" mesajını alır ve düğme pasif görünür.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

ApproverCanExecute

- Ne işe yarar: Bir talebi onaylayan kişi aynı talebi çalıştırabilir mi.

- Değer: true / false

- Varsayılan: true

- Nerede okunur: Çalıştırma ve zamanlama kontrolleri.

- Örnek: false iken talebi onaylayan yönetici çalıştır düğmesini pasif görür; başka bir yetkilinin çalıştırması gerekir.

- Neden vardır: Onaylayan ile uygulayanın ayrılması yaygın bir denetim beklentisidir.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

RequireDistinctApproverPerStep

- Ne işe yarar: Aynı kişi bir talepte birden çok onay adımını kapatabilir mi.

- Değer: true / false

- Varsayılan: false

- Örnek: İki adımlı bir politikada, false iken yeterli role sahip tek kişi iki adımı da kapatabilir. true iken ikinci adım için farklı bir kişi gerekir. Gerçek dört göz kuralı budur.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

EmergencyMinimumRole

- Ne işe yarar: Acil durum talebi açabilmek için gereken en düşük rol.

- Değer: Rol adı.

- Varsayılan: Requester

- Örnek: ChangeManager yapılırsa geliştiriciler acil durum talebi açamaz; yalnızca değişiklik yöneticisi ve üstü açabilir.

- Neden vardır: Acil durum ilan etmek bir yetkidir. Herkeste olursa normal onay yolu kolayca aşılır.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

7.5 Ayar Onayı grubu

SettingsApprovalPolicy

- Ne işe yarar: Ayar ekranlarında dört göz kuralının kapsamı.

- Değerler:

  - Disabled: Değişiklikler anında uygulanır.

  - ControlSettingsOnly: Yalnızca bir kontrolü zayıflatan veya güçlendiren değişiklikler onay bekler.

  - All: Bu ekranlardaki her değişiklik onay bekler.

- Varsayılan: Disabled

- Kontrol ayarı mı: Evet. Kapatmak da onay ister; açmak hemen uygulanır, çünkü politika kapalıyken yakalama zaten çalışmaz.

- Ayrıntı: Bölüm 8.

7.6 ITSM Bilet grubu

ChangeTicketRequired

- Ne işe yarar: Talep açarken bilet numarası zorunlu mu.

- Değer: true / false

- Varsayılan: true

- Örnek: true iken bilet numarası girilmeden talep kaydedilemez.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

ChangeTicketRegex

- Ne işe yarar: Bilet numarasının biçim kontrolü.

- Değer: Düzenli ifade (regular expression). Boş bırakılabilir.

- Varsayılan: ^CR-\d{5}$

- Örnek: Varsayılan değerde CR-12345 kabul edilir, 12345 ve CR-123 reddedilir.

- Boş bırakılırsa: Biçim kontrolü yapılmaz, herhangi bir metin kabul edilir.

- Kendi kurumunuz için: Bilet numaralarınız INC0001234 biçimindeyse ^INC\d{7}$ yazabilirsiniz.

7.7 Sorgu Sonucu grubu

QrFileRetentionDays

- Ne işe yarar: Sonuç ZIP dosyalarının diskte kaç gün tutulacağı.

- Değer: Gün sayısı.

- Varsayılan: 1

- Nerede uygulanır: Bakım görevi (QR Dosya Temizleme).

- Örnek: 1 iken bugün üretilen dosya yarın silinir. Silme işlemi denetim kaydına yazılır ve Veri Erişim raporunda görünür.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

- Neden kısa tutulur: Canlı veri içeren dosyanın diskte kalma süresi ne kadar kısaysa risk o kadar azdır.

QrRequesterCanDownload

- Ne işe yarar: Talebi açan kişi kendi sonuç dosyasını indirebilir mi.

- Değer: true / false

- Varsayılan: true

- Örnek: false yapılırsa sorgu sonucunu isteyen kişi dosyayı indiremez; yalnızca aşağıdaki rol eşiğini geçen kişiler indirebilir. Bu, veriyi isteyen ile veriye erişen kişiyi ayırmak isteyen kurumlar içindir.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrDownloadMinimumRole

- Ne işe yarar: Talebi açan kişi dışındakiler için indirme yetkisinin alt sınırı.

- Değer: Rol adı.

- Varsayılan: ChangeManager

- Örnek: ChangeManager iken bir DbAdmin başkasının sonuç dosyasını indiremez, çünkü hiyerarşide alttadır.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

7.8 Hassas Veri grubu

QrMaskingEnabled

- Ne işe yarar: Maskelemenin ana anahtarı.

- Değer: true / false

- Varsayılan: true

- Kapatılırsa: Hiç tespit ve maskeleme yapılmaz. Ancak her teslim yine kayda yazılır ve uygulanan politika MaskingOff görünür. Denetçinin "maskeleme kapalıyken gönderilmiş sonuç" durumunu görebildiği tek yer burasıdır.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrSensitiveDataPolicy

- Ne işe yarar: Maskeleme açıkken davranış.

- Değerler:

  - AutoMask: Tespit edilen hassas kolonlar maskelenir. Onaylı istisnalar açık kalır.

  - WarnOnly: Hiçbir şey maskelenmez, tespit sonucu yalnızca kayda yazılır.

- Varsayılan: AutoMask

- Örnek: WarnOnly, yeni kurulumda desenlerin doğru çalışıp çalışmadığını görmek için kısa süreli kullanılır. Kalıcı kullanımı korumayı ortadan kaldırır.

- Bilinmeyen bir değer yazılırsa: Güvenli tarafta kalınır, maskeleme uygulanır.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrSensitiveDetectionSampleSize

- Ne işe yarar: Her kolondan kaç satır örnek alınıp desen taraması yapılacağı.

- Varsayılan: 1000

- Örnek: 1000 iken 500 bin satırlık bir sonuçta her kolondan 1000 hücre incelenir. Sayıyı büyütmek doğruluğu artırır, süreyi uzatır.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrSensitiveDetectionThresholdPct

- Ne işe yarar: Örneklenen hücrelerin yüzde kaçı eşleşirse kolon hassas sayılır.

- Değer: 0-100 arası sayı.

- Varsayılan: 20

- Örnek: 1000 satır örneklenip eşik 20 iken, 200 hücrede kimlik numarası deseni bulunursa kolon hassas kabul edilir ve maskelenir. 150 hücrede bulunursa kabul edilmez.

- Düşürülürse: Daha çok kolon maskelenir, yanlış pozitif artar.

- Yükseltilirse: Daha az kolon maskelenir, kaçırma riski artar.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrSensitiveDetectionSampleMode

- Ne işe yarar: Örnek satırların nasıl seçileceği.

- Değerler: Random, Sequential

- Varsayılan: Random

- Örnek: Sıralı veride ilk 1000 satır aynı bölgeye ait olabilir ve temsil etmeyebilir. Random tüm sonuca yayılmış seçim yapar.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrSensitiveDetectionTimeBudgetSeconds

- Ne işe yarar: Tüm tespit turunun toplam süre bütçesi.

- Varsayılan: 10

- Bütçe aşılırsa: Kalan kolonlar "taranmadı" olarak işaretlenir ve maskelenir. Güvenli taraf her zaman kazanır.

- 0 ise: Sınır yoktur.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrColumnPreviewEnabled

- Ne işe yarar: Sorgu sonucu talebi kaydedilirken hedef sunucudan kolon listesi alınsın mı.

- Varsayılan: true

- Ne yapar: Sorguyu çalıştırmaz. Yalnızca "bu sorgu hangi kolonları döndürür" diye sorar, tek satır veri okumaz.

- Neden önemlidir: Önizleme, takma ad (alias) kullanılan kolonların gerçek kaynağını öğrenir. SELECT TCKN AS Kod yazıldığında kolon adı Kod görünür ama kaynak kolon TCKN'dir. Bu bilgi olmadan maskeleme atlatılabilirdi.

- Sunucu cevap veremezse: Talep yine kaydedilir.

UnmaskedColumnRequestPolicy

- Ne işe yarar: Kullanıcı belirli kolonların maskelenmeden gelmesini isteyebilir mi.

- Değerler:

  - RequireApproval: İstenen kolonlar listelenir, ayrı bir onay adımı eklenir. Onaylanan kolonlar maskelenmez.

  - AllowWithReason: Ek onay adımı yoktur, gerekçe yazılır ve otomatik onaylı sayılır.

  - Disabled: Özellik kapalıdır, editörde ilgili alanlar gizlenir ve varsa liste temizlenir.

- Varsayılan: RequireApproval

- Kontrol ayarı mı: Evet.

- Bağımlılık: QrMaskingEnabled kapalıysa bu ayar Disabled gibi davranır. Maskelenecek bir şey yokken maskesiz isteme onayı istemek, onay mekanizmasını lastik damgaya çevirirdi.

UnmaskedColumnApproverRole

- Ne işe yarar: Maskesiz kolon isteğini kim onaylar.

- Varsayılan: SystemManager

- Kontrol ayarı mı: Evet.

7.9 E-posta Onayı grubu

QrEmailApprovalPolicy

- Ne işe yarar: Sorgu sonucunun gönderileceği e-posta adresleri onaydan geçsin mi.

- Değerler: RequireApproval, Disabled

- Varsayılan: RequireApproval

- Örnek: RequireApproval iken daha önce onaylanmamış bir adrese sonuç göndermek istendiğinde talebe ek bir onay adımı eklenir. Amaç, canlı verinin kurum dışı bir adrese sessizce gitmesini engellemektir.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrEmailApproverRole

- Ne işe yarar: E-posta adresi onayını kim verir.

- Varsayılan: ChangeManager

- Kontrol ayarı mı: Evet.

QrEmailAutoApproveUsers

- Ne işe yarar: Sistemde kayıtlı kullanıcılara ait adresler otomatik onaylı sayılsın mı.

- Değerler: True / False

- Varsayılan: True

- Örnek: True iken bir kullanıcının kendi kurumsal adresine sonuç göndermesi ek onay istemez; kurum dışı bir adres eklerse onay adımı devreye girer.

- Kontrol ayarı mı: Evet.

7.10 Parametre değişikliği ne zaman devreye girer

Durum	**Davranış**
Yeni açılan talepler	Yeni değer hemen geçerlidir.
Onay akışı henüz kurulmamış talepler	Yeni değer geçerlidir.
Onay akışı kurulmuş talepler	Görevler ayrılığı ayarları talebe dondurulmuştur, eski değerlerle devam eder.
Tamamlanmış talepler	Etkilenmez.
Maskeleme tespit ayarları	Her teslimde o anki değerler kullanılır ve kayda dondurulur.

Bölüm 8. Ayar Değişikliği Onayı (Dört Göz)

8.1 Ne işe yarar

Ayar ekranlarındaki değişikliklerin tek kişinin elinden çıkmamasını sağlar. Bir kullanıcı ayarı değiştirdiğinde değişiklik hemen uygulanmaz, bekleyen kayıt olarak saklanır ve başka bir kullanıcının onayını bekler.

Bu neden gereklidir: onay politikalarını, kritik nesne listesini veya maskeleme ayarını tek kişi kapatabiliyorsa, bütün kontrol sistemi o kişinin insafına kalmış demektir.

8.2 Kapsam

SettingsApprovalPolicy parametresi kapsamı belirler:

Değer	Kapsam
Disabled	Yakalama yoktur, her değişiklik anında uygulanır.
ControlSettingsOnly	Yalnızca bir kontrolü zayıflatan veya güçlendiren değişiklikler beklemeye düşer.
All	Kapsamdaki ekranlardaki her değişiklik beklemeye düşer.

Kapsamdaki ekranlar: sunucular, kullanıcılar, roller, parametreler, onay politikaları, SQL standartları, kritik nesneler, hassas kolonlar, hassas veri desenleri, aday kolonlar, e-posta kaynakları, bakım görevleri, ITSM biletleri.

Kontrol ayarı ne demektir

ControlSettingsOnly kapsamında beklemeye düşecek parametreler kod içinde sabit bir liste ile belirlenir. Bu liste veritabanında tutulmaz. Sebebi şudur: sınıflandırmanın kendisi düzenlenebilir olsaydı, biri önce parametreyi "kontrol değil" olarak işaretleyip sonra korumayı onaysız kapatabilirdi.

Kontrol ayarı sayılan parametreler:

SettingsApprovalPolicy, QrMaskingEnabled, QrSensitiveDataPolicy, QrSensitiveDetectionThresholdPct, QrSensitiveDetectionSampleSize, QrSensitiveDetectionSampleMode, QrSensitiveDetectionTimeBudgetSeconds, UnmaskedColumnRequestPolicy, UnmaskedColumnApproverRole, QrRequesterCanDownload, QrDownloadMinimumRole, QrFileRetentionDays, QrEmailApprovalPolicy, QrEmailApproverRole, QrEmailAutoApproveUsers, RequesterCanSelfApproveExecute, ApproverCanExecute, RequireDistinctApproverPerStep, EmergencyMinimumRole, RejectOnError, ChangeTicketRequired.

Ayrıca onay politikaları, SQL standartları, kritik nesneler, hassas kolonlar ve desenler ile sunucu kontrol bayrakları da her zaman kontrol değişikliği sayılır.

8.3 Akış

```
Kullanici ayari degistirir ve kaydeder
```

```
       |
       v
Politika Disabled mi?  ---evet---> Degisiklik ANINDA uygulanir
       | hayir
       v
ControlSettingsOnly ve degisiklik kontrol degil mi? ---evet---> ANINDA uygulanir
       | hayir
       v
Kullanicinin o ekran yetkisi var mi? ---hayir---> Handler kendi hatasini verir
       | evet
       v
Onaylayacak baska kimse var mi? ---hayir---> ANINDA uygulanir (uyari gunluge yazilir)
       | evet
       v
Ayni kayit icin bekleyen talep var mi? ---evet---> HATA: zaten bekleyen bir talep var
       | hayir
       v
Bekleyen kayit olusturulur
Canli kayda DOKUNULMAZ, eski deger yururlukte kalir
Denetim kaydina "SettingChange.Requested" yazilir
       |
       v
Baska bir kullanici onaylar veya reddeder
       |
  +----+-----------------------------+
  |                                  |
ONAY                                RED
  |                                  |
Komut aynen tekrar oynatilir     Hicbir sey uygulanmaz
(dogrulamalar, lisans limiti,    Istenen degerler denetim
 eszamanlilik kontrolu dahil)     kaydinda kalir
  |                                  |
Basarili -> Approved             Rejected
```

```
Basarisiz -> Failed
```

8.4 Onayın komutu tekrar oynatması ne demektir

Onay verildiğinde sistem, kullanıcının başlangıçta gönderdiği komutu saklandığı yerden çıkarır ve aynen yeniden çalıştırır.

Bunun faydası: doğrulamalar, lisans limitleri, eşzamanlılık kontrolü ve denetim kaydı, ilk gönderimde nasıl çalışıyorsa onay anında da aynen çalışır. Bu mantık ikinci kez yazılmaz, dolayısıyla iki yol arasında fark oluşamaz.

Bunun bir sonucu vardır: onay anında koşullar değişmişse komut başarısız olabilir. Örneğin sunucu limiti bu arada dolmuşsa onay "Failed" olarak kapanır ve sebebi kayda yazılır.

Kayıt üzerindeki oluşturan ve değiştiren alanları talep edene yazılır, çünkü değişiklik onun eseridir. Onaylayanın izi ayrı alanda ve denetim kaydında tutulur.

8.5 Kim onaylar

Ayrı bir "ayar onaylayıcısı" rolü yoktur. Onaylayan kişi o ekranın kendi yetkisine sahip olmalıdır. Sunucu değişikliğini sunucu yetkisi olan biri onaylar.

Değişmez kural: Kimse kendi talebini onaylayamaz veya reddedemez. Bu kural politikadan bağımsız olarak her zaman geçerlidir.

8.6 Kilitlenme kapısı

Bir ekranın yetkisine yalnızca tek kişi sahipse, o kişinin yaptığı değişikliği onaylayacak kimse yoktur ve değişiklik sonsuza kadar bekler. Bu durumda sistem değişikliği doğrudan uygular ve günlüğe uyarı yazar.

Bu bilinçli bir tercihtir: kural zaten uygulanamıyorsa sistemi kilitlemek yerine durumu görünür kılmak daha doğrudur. Kalıcı çözüm, her ekran yetkisine en az iki kullanıcı atamaktır.

Aynı sebeple kullanıcı silme işlemi de bu durumu kontrol eder ve son ikinci yetkiliyi silmeyi engeller.

8.7 Bekleyen Değişiklikler ekranı

Ekran: Ayarlar > Bekleyen Değişiklikler

Kolon	**Ne gösterir**
Kayıt tipi	Hangi ekrana ait değişiklik (sunucu, parametre, politika vb.).
Kayıt anahtarı	Hangi kaydın değiştirileceği.
İşlem	Ekleme, güncelleme veya silme.
Özet	Değişikliğin insan tarafından okunabilir özeti.
Talep eden	Değişikliği isteyen kullanıcı.
Talep zamanı	İstek zamanı.
Durum	Bekliyor, Onaylandı, Reddedildi, Başarısız.

Kolon	Ne gösterir
Karar veren	Onaylayan veya reddeden kullanıcı.
Gerekçe	Red gerekçesi veya başarısızlık sebebi.

Kaydın üzerine tıklandığında mevcut değer ile istenen değer yan yana gösterilir. Şifre gibi sır taşıyan alanlar maskeli görünür; onay ekranı şifreli komut yükünü hiçbir zaman açmaz.

Reddetme işleminde gerekçe zorunludur.

8.8 Bu ekrandaki mesajlar

Mesaj	Sebep	Ne yapmalı
Değişiklik onaya gönderildi	Kayıt beklemeye alındı.	Yetkili bir meslektaşınızdan onay isteyin.
Bu kayıt için zaten bekleyen bir değişiklik var	Aynı kayda ikinci bir istek gönderildi.	Önce mevcut isteği sonuçlandırın.
Bu talep zaten karara bağlanmış	Başka biri sizden önce onayladı veya reddetti.	Listeyi yenileyin.
Kendi talebinizi onaylayamazsınız	Dört göz kuralı.	Başka bir yetkiliye onaylatın.
Yetkiniz yok	O ekranın yetkisine sahip değilsiniz.	Yetki talep edin.
Değişiklik uygulanamadı	Onay anında komut hata verdi.	Gerekçeyi okuyun, sorunu giderip yeniden isteyin.

Bölüm 9. Kritik Nesneler, SQL Standartları ve Hassas Veri

9.1 Kritik Nesneler

Ekran: Ayarlar > Kritik Nesneler

Yetki: settings.critical

Ne işe yarar

Kurumun "bu nesneye dokunulursa özel dikkat gerekir" dediği veritabanı nesnelerinin listesidir. Örnek: müşteri tablosu, bakiye tablosu, yetkilendirme prosedürü.

Alanlar

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu	Örnek
Veritabanı Adı	Nesnenin bulunduğu veritabanı.	Evet	MusteriDB
Nesne Tipi	Tablo, prosedür, görünüm, fonksiyon, tetikleyici.	Evet	Table
Şema Adı	Nesnenin şeması.	Evet	dbo
Nesne Adı	Nesnenin adı.	Evet	Musteri
Erişim Kontrolü	Bu nesne üzerindeki yetki değişiklikleri izlensin mi.	-	Açık
Şema Değişikliği	Bu nesnenin yapısını değiştiren işlemler izlensin mi.	-	Açık

Eşleşme mantığı

Eşleşme dört alanın birlikte karşılaştırılmasıyla yapılır: veritabanı, nesne tipi, şema, nesne adı. Aynı dörtlü iki kez tanımlanamaz.

Karşılaştırma büyük-küçük harf duyarsızdır. dbo.Musteri ile DBO.MUSTERI aynı nesnedir.

Kritik nesne tespit edilince ne değişir

1. Talep ayrıştırıldığında ilgili ifade "kritik nesne" olarak işaretlenir. Talep detayındaki nesne tablosunda kritik sütunu işaretli görünür.

2. CriticalObjectDrop standardı devreye girebilir. Bu standardın önem derecesi Critical'dır ve "asla atlanamaz" işaretlidir.

3. Risk bandı Critical'a çıkar.

4. Onay politikasında bu standarda bağlı bir adım varsa o adım kilitlenir ve hiçbir kural ile atlanamaz.

5. Otomatik çalıştırma devre dışı kalır; talep onaylansa bile bir insanın çalıştır düğmesine basması gerekir.

Önemli kural: Kritiklik kararı talep ayrıştırıldığı anda kaydedilir. Kataloğu sonradan düzenlemeniz geçmiş talepleri yeniden yazmaz. Denetimde "o gün ne biliyorduk" sorusunun cevabı bu şekilde korunur.

9.2 SQL Standartları

Ekran: Ayarlar > SQL Standartları

Yetki: settings.standards

Ne işe yarar

Betiklerde aranan kuralların listesidir. Kurulumla birlikte 87 standart gelir. Her biri açılıp kapatılabilir, önem derecesi değiştirilebilir.

Alanlar

Alan	**Ne işe yarar**	**Değerler**
Aktif	Kural çalışsın mı.	Açık / Kapalı
Standart Anahtarı	Kuralın sistem içindeki adı. Onay politikası adımları bu anahtara bağlanır.	Örnek: XpCmdShellUsage
Başlangıç metni	Bazı kurallarda aranan metin.	
Hata Mesajı	Kural tetiklendiğinde kullanıcıya gösterilen açıklama.	
Önem Derecesi (Tier)	Kuralın risk seviyesi.	0=Info, 1=Low, 2=Medium, 3=High, 4=Critical
Asla Atlanamaz (NeverSkip)	Tetiklenirse otomatik çalıştırma yapılmaz ve buna bağlı onay adımı atlanamaz.	Açık / Kapalı
Kaydı Engeller	Tetiklenirse talep hiç kaydedilemez.	Açık / Kapalı
Engellenen Talep Tipleri	Kuralın hangi talep tiplerinde kaydı engelleyeceği.	
Üst Sınır (MaxValue)	Sayısal kurallarda eşik değeri.	
Veritabanı Tipi	Kuralın hangi veritabanlarında geçerli olduğu. Noktalı virgülle ayrılır. Boş ise hepsi.	1;3 = SQL Server ve PostgreSQL

İhlalde ne olur

Üç farklı sonuç vardır:

Durum	Sonuç
Kural tetiklendi, "Kaydı Engeller" kapalı	Talep kaydedilir. Bulgu risk hesabına girer, bandı yükseltebilir.
Kural tetiklendi, "Kaydı Engeller" açık	Talep kaydedilmez. Kullanıcı hata mesajını görür ve betiği düzeltmek zorundadır.
Kural tetiklendi, "Asla Atlanamaz" açık	Talep kaydedilir, ancak otomatik çalıştırma yapılmaz ve ilgili onay adımı kilitlenir.

Örnek standartlar

Anahtar	Ne kontrol eder	Önem	Asla atlanamaz
CriticalObjectDrop	Kritik nesnenin silinmesi (DROP).	Critical	Evet
XpCmdShellUsage	xp_cmdshell çağrısı. İşletim sistemi komutu çalıştırır.	Critical	Evet
LinkedServerUsage	Dış veri kaynağı erişimi (bağlı sunucu, OPENROWSET, veritabanı bağlantısı).	High	Evet
DynamicSqlUsage	Dinamik SQL kullanımı. Enjeksiyon riski taşır ve çalışan sorgu denetimde görünmez.	High	Hayır
TempTableUsage	Geçici tablo kullanımı.	Medium	Hayır
WaitForDelayUsage	WAITFOR DELAY kullanımı. Bağlantıyı bloke eder.	Medium	Hayır
DeprecatedTypeUsage	Kullanımdan kaldırılmış veri tipleri.	Medium	Hayır
IdentityFunctionUsage	@@IDENTITY kullanımı. Tetikleyici zincirinde yanlış değer döndürebilir.	Medium	Hayır
RequireTryCatch	Prosedür gövdesinde hata yakalama bloğu yok.	Low	Hayır
PrintStatementInObject	Nesne gövdesinde PRINT ifadesi.	Low	Hayır
OrderByPosition	ORDER BY 1, 2 gibi konum bazlı sıralama.	Info	Hayır

Tam liste Ayarlar > SQL Standartları ekranındadır.

9.3 Hassas Veri Desenleri

Ekran: Ayarlar > Hassas Veri Desenleri

Yetki: settings.patterns

Ne işe yarar

Sorgu sonucundaki değerlerin içinde hassas veri arayan kurallardır. Kolon adına değil, değerin kendisine bakar.

Alanlar

Alan	**Ne işe yarar**	**Örnek**
Ad	Desenin adı.	TCKN
Regex	Aranan biçim.	11 haneli sayı
Maskeleme Biçimi	Tam maskeleme veya kısmi maskeleme.	PartialMask
Sağda Bırakılacak Karakter	Kısmi maskelemede açık kalacak karakter sayısı.	4
Doğrulayıcı	Biçim eşleşmesinden sonra çalışan algoritma.	TcknChecksum, Luhn, IbanMod97
Sayısal Kolonlara Uygulanır	Sayı ve tarih kolonları da metne çevrilip taransın mı.	Kapalı
Kategori	Sektör veya konu etiketi.	Finance, Health
Yerleşik	Ürünle gelen desen mi.	
Etkin	Desen çalışsın mı.	

Doğrulayıcılar neden vardır

Yalnızca biçime bakmak yanlış pozitif üretir. 11 haneli her sayı kimlik numarası değildir; sipariş numarası da 11 hane olabilir.

Bu yüzden desen eşleşmesi tek başına yeterli değildir. Doğrulayıcı tanımlıysa algoritmanın da geçmesi gerekir:

Doğrulayıcı	**Ne yapar**
TcknChecksum	Kimlik numarasının kontrol basamağı hesabını doğrular.
Luhn	Kredi kartı numaralarında kullanılan kontrol algoritmasıdır.

Doğrulayıcı	Ne yapar
IbanMod97	IBAN'ın 97'ye bölüm kontrolünü yapar.

Sonuç: 11 haneli bir sipariş numarası kimlik kontrolünden geçemez ve maskelenmez. Böylece hem gereksiz maskeleme hem de "bu kolonu açın" talepleri azalır.

Kısmi maskeleme örneği

PartialMask ve sağda 4 karakter ayarıyla 12345678901 değeri *8901 olarak görünür. Tam maskelemede değer tümüyle yıldızla değiştirilir.

9.4 Hassas Kolon Kataloğu

Ekran: Ayarlar > Hassas Kolonlar

Yetki: settings.qrsensitive

Ne işe yarar

Kolon adına göre çalışan sınıflandırma kataloğudur. Veri değerine bakılmaz; bu yüzden sınıflandırma yapmak için kimsenin ham veriyi görmesi gerekmez.

Alanlar

Alan	Ne işe yarar	Değerler
Kolon Adı	Aranan ad.	
Eşleşme Biçimi	Exact tam eşleşme, Contains içinde geçme, Regex düzenli ifade.	
Şema Adı	Kural yalnızca bu şemada geçerli olsun. Boş ise her şema.	
Tablo Adı	Kural yalnızca bu tabloda geçerli olsun. Boş ise her tablo.	
Veritabanı Tipi	Kural yalnızca bu türde geçerli olsun. Boş ise hepsi.	
Sınıflandırma	Denetçi etiketi.	KVKK-Kimlik, PCI-Kart
Maskeleme Biçimi	Tam veya kısmi. Boş ise tam maskeleme.	
Sağda Bırakılacak Karakter	Kısmi maskelemede.	
Aktif	Kural çalışsın mı.	

Aynı kolon adı farklı kapsamlarda tanımlanabilir. Tekillik kapsamla birlikte sağlanır.

Sunucunun maskeleme rejimi "Yalnız içerik" ise bu katalog o sunucu için devre dışı kalır; yalnızca desenler çalışır.

9.5 Aday Kolonlar (öğrenme döngüsü)

Ekran: Ayarlar > Aday Kolonlar

Yetki: settings.qrsensitive

Aday nasıl oluşur

Bir sorgu sonucunda desenle yakalanan ama katalogda olmayan bir kolon bulunursa aday kaydı oluşur veya var olan adayın görülme sayısı artar.

Bu tabloda hiçbir veri değeri tutulmaz. Yalnızca kolon adı, tablo adı, şema adı, sunucu adı ve eşleşen desenin adı saklanır.

Kolonlar

Kolon	**Ne gösterir**
Kolon Adı	Sonuçtaki kolon adı.
Kaynak Şema / Tablo / Kolon	Kolonun gerçek kaynağı. Takma ad kullanılmışsa asıl ad burada görünür.
Sunucu	Hangi sunucuda görüldü.
Tespit Edilen Desen	Hangi desen eşleşti.
Görülme Sayısı	Kaç teslimde karşılaşıldı. Sık görülenler üstte listelenir.
İlk / Son Görülme	Tarihler.
Durum	New karar bekliyor, Accepted kataloğa alındı, Ignored yok sayıldı.
Karar veren / Karar zamanı	

Onaylanırsa ne olur

Aday kabul edildiğinde hassas kolon kataloğuna eklenir. Bundan sonra o kolon adına göre de yakalanır, yani değer desenine uymayan satırlarda bile maskelenir.

Bu döngü sayesinde katalog kullanıldıkça zenginleşir; kurumun kendi veri yapısını elle taramasına gerek kalmaz.

Bölüm 10. Onay Politikaları

Ekran: Ayarlar > Onay Politikaları

Yetki: settings.approvals

10.1 Politika nedir

Politika, "hangi durumda kimin onayı gerekir" sorusunun cevabını tutan kural setidir. Bir politikanın içinde sıralı adımlar vardır ve her adım bir rol ister.

Birden çok politika bulunmasının sebebi, farklı ortamların farklı sertlik gerektirmesidir. Canlı ortamda üç onay isterken test ortamında hiç onay istemeyebilirsiniz.

10.2 Politika alanları

Alan	Ne işe yarar	Boş bırakılırsa
Ad	Politikanın adı. Talebe kalıcı iz olarak yazılır.	Zorunlu
Açıklama	Serbest açıklama.	-
Aktif	Politika kullanımda mı.	Pasif politika hiç eşleşmez.
Acil Durum Politikası	Bu politika yalnızca acil durum talepleri için mi.	Kapalı ise yalnızca normal talepler eşleşir.
Talep sahibi kendi talebini onaylayabilir	Kurum varsayılanını bu politika kapsamında değiştirir.	Boş ise kurum parametresi kullanılır.
Onaylayan çalıştırabilir	Aynı şekilde.	Boş ise true kabul edilir.
Her adım farklı onaylayan	Aynı şekilde.	Boş ise false kabul edilir.

Önemli: Acil durum talebi yalnızca acil durum politikasına, normal talep yalnızca normal politikaya eşleşir. Bu iki küme birbirine karışmaz.

10.3 Politika eşleştirme (kapsam)

Politikalar doğrudan talebe bağlanmaz. Arada bir eşleştirme kaydı vardır ve bu kayıt kapsamı belirler:

Alan	Anlamı
Sunucu	Belirli bir sunucu. Boş ise sunucu bazlı değil.
Ortam	Production, Staging, Test, Development. Boş ise ortam bazlı değil.
Talep Tipi	Change, QueryResult, Rollback. Boş ise her tip.

Alan	Anlamı
Öncelik (Priority)	Aynı kapsamda birden çok politika varsa hangisinin önce deneneceği. Büyük sayı önce gelir.

Priority ne işe yarar

Aynı kapsam katmanında birden çok politika tanımlıysa, önce yüksek öncelikli olan denenir. Eşitlik durumunda politika kimliği küçük olan önce gelir; bu, sonucun her zaman aynı çıkmasını sağlar.

Öncelik yalnızca aynı katman içinde karşılaştırılır. Farklı katmanlar arasında öncelik değil, özgüllük belirleyicidir.

10.4 Politika seçim akışı

Bu akış, talep kaydedildiğinde onay adımları oluşturulurken çalışır. Talebin her sunucusu için ayrı ayrı yürütülür.

```
Talebin her sunucusu icin:
  |
  v
1. Bu sunucuya OZEL ve tam bu talep tipine ait esleme var mi?
       evet -> adaylar bunlar, oncelige gore sirala
       hayir -> devam
  v
2. Bu sunucuya OZEL ve tip belirtilmemis esleme var mi?
       evet -> adaylar bunlar
       hayir -> devam
  v
3. Sunucunun ORTAMINA ait ve tam bu talep tipine ait esleme var mi?
       evet -> adaylar bunlar
       hayir -> devam
  v
4. Sunucunun ORTAMINA ait ve tip belirtilmemis esleme var mi?
       evet -> adaylar bunlar
       hayir -> devam
  v
5. GENEL (sunucu ve ortam belirtilmemis) ve tam bu tipe ait esleme var mi?
```

```
        evet -> adaylar bunlar
        hayir -> devam
   v
 6. GENEL ve tip belirtilmemis esleme
   |
   v
 Adaylar oncelik sirasiyla denenir.
 Ilk "en az bir aktif adim ureten" aday kazanir.
   |
   v
 Sunucular arasi karsilastirma:
   - Once en kritik ORTAM kazanir (Production > Staging > Test > Development >
tanimsiz)
   - Ayni ortam seviyesinde daha COK aktif adim iceren kazanir
```

Birden çok politika eşleşirse ne olur

Yukarıdaki sıra tek bir katman seçer. O katmandaki adaylar öncelik sırasıyla denenir ve en az bir aktif adım üreten ilk aday kazanır.

Bu davranışın sebebi şudur: yüksek öncelikli bir politikanın adımları koşullara bağlı olabilir ve hiçbiri tetiklenmeyebilir. O politika kazansaydı, aslında onay isteyecek olan düşük öncelikli politika sessizce devre dışı kalırdı.

Hiçbiri eşleşmezse ne olur

Hiç politika eşleşmezse onay adımı oluşmaz ve talep otomatik olarak onaylanır. Bu durum denetim kaydına ChangeRequest.AutoApproved olayı olarak yazılır ve talep üzerindeki uygulanan politika alanı boş kalır.

Kontrol İstisnaları raporunda "eşleşen politika yok" başlığı bu durumu listeler. Denetçilerin ilk baktığı yerlerden biridir.

Kurulum önerisi: En az bir genel politika tanımlayın. Böylece hiçbir talep politikasız kalmaz.

Tüm adımlar atlanırsa ne olur

Politika eşleşti ama koşullar nedeniyle tüm adımlar atlandıysa talep yine otomatik onaylanır. Ancak bu durumda atlanan adımlar gerekçeleriyle birlikte kaydedilir. Talep detayında ve denetim dosyasında "hangi adım neden atlandı" görünür.

Bu iki durumu ayırt etmenin yolu: uygulanan politika adı doluysa politika eşleşmiş ama adımlar atlanmıştır, boşsa hiç politika eşleşmemiştir.

10.5 Adım alanları ve davranışları

Her politika adımı için aşağıdaki alanlar tanımlanır.

Alan	Ne işe yarar	Ne set edersen nasıl davranır
Sıra (StepOrder)	Adımın kaçıncı sırada olduğu.	Adımlar bu sıraya göre oluşturulur. Aynı politikada aynı sıra iki kez kullanılamaz.
Adım Adı	Ekranda görünen ad.	Örnek: "Yönetici Onayı".
Onaylayan Rol	Adımı kapatabilecek en düşük rol.	DbAdmin yazarsanız DbAdmin ve üstü onaylayabilir.
Band En Az (TriggerIfBandAtLeast)	Risk bandı bu değere eşit veya üstündeyse adım devreye girer.	3 (High) yazarsanız adım yalnızca High ve Critical taleplerde çalışır.
Band En Fazla (SkipIfBandAtMost)	Risk bandı bu değere eşit veya altındaysa adım atlanır.	1 (Low) yazarsanız Info ve Low taleplerde adım atlanır.
Tetikleyen Standartlar (TriggerIfStandardKeys)	Bu standartlardan biri tetiklenmişse adım devreye girer. Noktalı virgülle ayrılır.	XpCmdShellUsage;LinkedServerUsage yazarsanız adım yalnızca bu bulgular varsa çalışır.
Talep Sahibi Rolü En Az (SkipIfRequesterRoleAtLeast)	Talebi açan kişinin rolü bu seviyede veya üstündeyse adım atlanır.	ChangeManager yazarsanız değişiklik yöneticisinin açtığı taleplerde bu adım atlanır.
Kilitli Adım (IsNonSkippable)	Adım hiçbir kural ile atlanamaz.	Açıksa band, rol ve diğer tüm atlama kuralları geçersizdir.

Adım nasıl karar verir

Bir adım için sıralı olarak şu kontroller yapılır:

```
1. Adim KILITLI mi (IsNonSkippable)?          evet -> ATLANMAZ, karar biter
2. Adimi tetikleyen bir standart NeverSkip
   isaretli ve tetiklendi mi?                 evet -> ATLANMAZ, karar biter
3. Adim bir TETIKLEME adimi mi
   (standart anahtari veya band esigi var)?
      evet ve hicbiri eslesmedi               -> ATLANIR ("kosul olusmadi")
      evet ve eslesti                         -> asagidaki 5 ve 6 UYGULANMAZ
4. Talep sahibinin rolu esigi asiyor mu?      evet -> ATLANIR ("talep sahibi rolu")
5. Talep sahibinin rolu, adimin onaylayan
   rolune esit veya ustunde mi?               evet -> ATLANIR ("sahip rolu")
6. Band, atlama esiginin altinda mi?          evet -> ATLANIR ("dusuk band")
```

```
7. Hicbiri degilse                          -> ADIM AKTIF, onay bekler
```

Dikkat edilmesi gereken nokta: 3. adımda koşulu eşleşen bir tetikleme adımı, 5 ve 6 numaralı kurallarla atlanamaz. Yani "yüksek riskte devreye gir" diye tanımlanmış bir adım, talebi açan kişinin rolü yüksek diye atlanmaz. Aksi halde riskli işi yapan kişinin kıdemi kontrolü kaldırırdı.

Örnek politika

Bir üretim ortamı politikası şöyle kurulabilir:

Sıra	Adım Adı	Onaylayan Rol	Koşul	Kilitli
1	Takım Lideri Onayı	RequestManager	Band en fazla Info ise atla	Hayır
2	Veritabanı Yöneticisi Onayı	DbAdmin	Band en az Medium	Hayır
3	Değişiklik Yöneticisi Onayı	ChangeManager	Band en az High	Hayır
4	Güvenlik Onayı	SystemManager	XpCmdShellUsage;LinkedServerUsage tetiklenirse	Evet

Bu politikada:

- Info bandındaki bir talep hiç onay istemez, otomatik onaylanır.

- Medium bandındaki bir talep 1. ve 2. adımı ister.

- High bandındaki bir talep 1, 2 ve 3. adımı ister.

- İçinde xp_cmdshell geçen bir talep ayrıca 4. adımı ister ve bu adım hiçbir şekilde atlanamaz.

10.6 Görevler ayrılığı (SoD) kuralları

Üç ayar üç farklı soruyu cevaplar:

Ayar	Soru
RequesterCanSelfApproveExecute	Talebi açan kendi talebini onaylayabilir ve çalıştırabilir mi?
ApproverCanExecute	Onaylayan kişi aynı talebi çalıştırabilir mi?
RequireDistinctApproverPerStep	Aynı kişi birden çok adımı kapatabilir mi?

Bunlar önce kurum parametresi olarak tanımlanır (Bölüm 7.4), sonra politika bazında değiştirilebilir. Politikada boş bırakılan alan kurum varsayılanını kullanır.

Dondurma kuralı: Onay akışı kurulurken etkin değerler talebe yazılır. Politika veya parametre sonradan değişse bile o talep girdiği kural setiyle değerlendirilir. Denetim dosyası o günün kuralını gösterir.

Rol atlama izi

Bir adım rol kuralı nedeniyle atlandığında adım kaydı silinmez; "atlandı" durumuyla ve gerekçesiyle saklanır. Karar veren olarak "System" yazılır. Böylece denetimde "bu adım neden hiç sorulmadı" sorusu cevaplanabilir.

10.7 Kilitlenme senaryoları

Senaryo	Sonuç	Çözüm
Adım DbAdmin istiyor, sistemde DbAdmin yok	Talep sonsuza kadar bekler.	Rolü olan kullanıcı ekleyin veya adımın rolünü düşürün.
RequireDistinctApproverPerStep açık, iki adım var, yalnızca bir yetkili kişi var	İkinci adım kapatılamaz.	İkinci yetkili ekleyin.
RequesterCanSelfApproveExecute kapalı, tek yetkili kişi hem talebi açıyor hem onaylıyor	Kendi talebini onaylayamaz.	Başka bir onaylayıcı ekleyin.
Acil durum politikası tanımlı değil	Acil durum seçeneği kullanılamaz.	Bkz. 10.8.

10.8 Acil durum uygunluğu

Bir talepte acil durum seçeneğinin görünmesi için:

1. Seçili sunucuların hepsi için eşleşen bir acil durum politikası bulunmalı.

2. Bu politikalarda en az bir kilitli adım olmalı.

İkinci şart bilinçlidir. Acil durum, onayı tamamen kaldırmak değil, kısaltmaktır. Hiç kilitli adım yoksa acil durum ilan etmek onay mekanizmasını tümüyle devre dışı bırakırdı ve bu bir yönetişim boşluğu olurdu.

Ayrıca acil durum talebi açabilmek için kullanıcının rolü EmergencyMinimumRole eşiğini geçmelidir.

Bölüm 11. Değişiklik Talebi Uçtan Uca

11.1 Durum makinesi

Değer	Durum	Anlamı	Ölü mü
1	Pending	Onay bekliyor.	Hayır
2	Approved	Onaylandı, çalıştırılmayı bekliyor.	Hayır
3	Executed	Çalıştırıldı.	Evet
4	Rejected	Reddedildi.	Evet
5	Manual	Elle uygulandığı beyan edildi.	Evet
6	NoLongerNeeded	Artık gerekli değil.	Evet
7	Executing	Şu anda çalışıyor.	Hayır

Ölü durum ne demektir: Talep aktif akıştan çıkmıştır. Worker onu almaz, üzerinde yeni işlem yapılamaz, düzenlenemez.

Geçiş matrisi

Mevcut durum	Yapılabilecek işlem	Yeni durum
Pending	Onayla (son adım kapanınca)	Approved
Pending	Reddet	Rejected
Pending	Manuel işaretle	Manual
Pending	Artık gerekli değil	NoLongerNeeded
Pending	Düzenle (yalnızca sahibi)	Pending
Approved	Çalıştır	Executing, sonra Executed veya Rejected
Approved	Zamanla	Approved (zamanlama bilgisi eklenir)
Approved	Zamanlamayı iptal et	Approved
Approved	Reddet	Rejected
Approved	Manuel işaretle	Manual
Approved	Artık gerekli değil	NoLongerNeeded
Executing	Çalıştırmayı iptal et	Approved
Executed	Tamamlandı işaretle	Executed (bilgi güncellenir)

Mevcut durum	Yapılabilecek işlem	Yeni durum
Rejected, Manual, NoLongerNeeded	Hiçbiri	-

Çalıştırma hata verdiğinde davranış RejectOnError parametresine bağlıdır: true ise Rejected, false ise Approved durumuna döner.

11.2 Talep oluşturma ekranı

Ekran: Talepler > Yeni Talep

Yetki: cr.add

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu	Notlar
Açıklama	Talebin ne yaptığının insan diliyle özeti.	Evet	Listelerde ve raporlarda görünür.
Talep Tipi	Change (değişiklik) veya QueryResult (sorgu sonucu).	Evet	Rollback tipi elle seçilmez, üretilir.
Sunucular	Hedef sunucular. Birden çok seçilebilir.	Evet	Bkz. Bölüm 6.6.
Bilet Numarası	ITSM bilet numarası.	ChangeTicketRequired parametresine bağlı	Biçim kontrolü ChangeTicketRegex ile yapılır.
Sorgu Zaman Aşımı	Betiğin en fazla ne kadar çalışabileceği.	-	Alt sınır DefaultQueryTimeout, üst sınır MaxQueryTimeout.
Betikler	Bir veya daha çok SQL metni.	Evet	Her betiğin adı ve sırası vardır.
Acil Durum	Acil durum talebi mi.	-	Görünmesi için Bölüm 10.8 şartları gerekir.
Acil Durum Gerekçesi	Acil durum seçildiyse zorunlu yazılı gerekçe.	Koşullu	
Acil Durum Bileti	Acil durum kaydının bilet numarası.	Koşullu	
İstenen Çalıştırma Tarihi	Talebin ne zaman çalışmasını istediğiniz.	-	Otomatik zamanlamada kullanılır.
Gecikme (dakika)	Onaydan sonra kaç dakika beklensin.	-	Tarih verilmediyse kullanılır.

Sorgu sonucu talepleri için ek alanlar Bölüm 13'te anlatılır.

11.3 Betik editörü ve ayrıştırma

Ayrıştırma ne zaman çalışır

Betik yazıldıktan sonra ayrıştırma tetiklenir ve talep kaydedilirken tekrar çalışır. Kaydetme anındaki sonuç kalıcı olarak saklanır.

Ayrıştırma neyi üretir

Üretilen bilgi	**Açıklama**
Nesne listesi	Betiğin dokunduğu her nesne: veritabanı, şema, ad, tip.
İşlem türü	CREATE, ALTER, DROP, INSERT, UPDATE, DELETE, GRANT gibi.
Bulgu listesi	Tetiklenen SQL standartları, önem dereceleriyle.
Kritik nesne işareti	Dokunulan nesne katalogda var mı.
Risk bandı	Tüm bulguların değerlendirilmesiyle.

Ayrıştırma hatası

Betik çözümlenemezse (sözdizimi hatası veya desteklenmeyen yapı) bulgu listesinde ayrıştırma hatası olarak görünür. Bu durumda:

- Talep yine kaydedilebilir.

- Nesne listesi boş kalabilir.

- Onay adımlarında standart anahtarına bağlı tetikleyiciler çalışmaz, çünkü hangi kuralın tetiklendiği bilinemez. Bu durumda daha temkinli davranmak için band bazlı adımlar kullanmanız önerilir.

11.4 Talep detay ekranı

Ekran: Talepler > (bir talep seçilir)

Üst bilgi alanları

Alan	**Ne gösterir**
Talep numarası	Kaydın kimliği.
Açıklama	Talep açıklaması.
Durum	Bölüm 11.1'deki durumlardan biri.
Talep tipi	Change, QueryResult veya Rollback.

Alan	Ne gösterir
Risk bandı ve skoru	Bölüm 12.
Sunucular	Noktalı virgülle ayrılmış hedef listesi.
Bilet numarası	ITSM bileti.
Acil durum	Acil durum talebi ise işaret ve gerekçe.
Uygulanan politika	Onay akışı kurulurken eşleşen politika adı. Boş ise politika eşleşmemiştir.
Oluşturan / Oluşturma zamanı	
Çalıştırmayı başlatan / Zamanı	Düğmeye basan kişi. Otomatik zamanlamada SYSTEM.
Çalıştıran / Çalıştırma zamanı	İşi yürüten servis veya kullanıcı.
Etkilenen satır sayısı	Çalıştırma sonucunda değişen satır sayısı.

Betikler ve nesneler tablosu

Bu tablo kılavuzun en çok sorulan kolonlarını içerir.

Kolon	Ne gösterir	Nasıl hesaplanır	Örnek
Betik	Hangi betiğe ait.	Betiğin adı.	01_tablo_ekle.sql
Şema	Nesnenin şeması.	Ayrıştırmadan.	dbo
Nesne Adı	Dokunulan nesne.	Ayrıştırmadan.	Musteri
Nesne Tipi (Object Type)	Nesnenin türü.	Ayrıştırmadan.	Table, Procedure, View
İşlem (Operation)	Nesneye yapılan işlem.	Ayrıştırmadan.	ALTER, DROP, INSERT
İfade (Statement)	Betikteki ilgili SQL parçası veya satır bilgisi.	Ayrıştırmadan, satır ve sütun numarasıyla.	satır 12
Kritik Nesne (Critical Object)	Bu nesne kritik nesne kataloğunda mı.	Talep ayrıştırıldığı anda katalogla karşılaştırılır ve karar kaydedilir. Katalog sonradan değişse bile bu işaret değişmez.	İşaretli / Boş
Riskli İşlem (Risky Operation)	Bu ifade bir SQL standardını tetikledi mi.	Tetiklenen standardın önem derecesi Medium ve üstündeyse riskli sayılır.	İşaretli / Boş
Mesaj	Tetiklenen standardın açıklaması.	Standart tanımındaki hata mesajı.	"Dinamik SQL kullanımı tespit edildi."

Kolon	Ne gösterir	Nasıl hesaplanır	Örnek
Önem	Bulgunun risk seviyesi.	Standart tanımındaki Tier.	High

Critical Object ve Risky Operation farkı:

- Critical Object, *neye* dokunulduğu ile ilgilidir. Kurum o nesneyi önemli ilan etmiştir.

- Risky Operation, *ne yapıldığı* ile ilgilidir. İşlemin kendisi bir kuralı ihlal etmiştir.

Bir talep sıradan bir tabloya tehlikeli bir işlem yapıyorsa Risky Operation işaretli, Critical Object boş olur. Kritik bir tabloya zararsız bir SELECT yapıyorsa tersi olur. İkisi birden işaretliyse talep en yüksek dikkati hak eder.

Onay adımları tablosu

Kolon	Ne gösterir
Sıra	Adımın sırası.
Adım Adı	Politikadan gelen ad.
Gereken Rol	Adımı kapatabilecek en düşük rol.
Durum	Bekliyor, Onaylandı, Reddedildi, Atlandı.
Karar Veren	Adımı kapatan kullanıcı. Atlanan adımlarda "System".
Karar Zamanı	
Açıklama / Gerekçe	Onay yorumu veya atlama gerekçesi.
Geçersiz Kılma	Adım acil durum yetkisiyle geçildiyse işaretlidir.
Atanan Kişi	Talep sahibinin doğrudan yöneticisi adım rolünü karşılıyorsa adım ona atanır.

Çalıştırma sonucu

Alan	Ne gösterir
Çalıştırma günlüğü	Hangi betiğin hangi bloğu çalıştı, kaç satır etkilendi, hata varsa hangi blokta oluştu.
Etkilenen satır	Toplam.
Hata mesajı	Varsa.

Alan	Ne gösterir
Kısmi çalıştırma uyarısı	Oracle hedeflerde, hata öncesi çalışan blokların geri alınmamış olabileceği uyarısı.

Denetim / olay listesi

Talebe ait denetim kayıtları burada listelenir: oluşturma, düzenleme, onay, red, zamanlama, çalıştırma, iptal.

11.5 Düğmeler ve aktiflik koşulları

Her düğme için iki farklı davranış vardır:

- Gizli: Kullanıcı bu işlemi hiçbir zaman yapamaz (rol yetkisi yok, talep tipi uygun değil, sahibi değil, modül lisanslı değil).

- Pasif (gri): Kullanıcı yapabilir ama şu anda yapılamaz (yanlış durum, aktif paket, kendi talebi, kaynak henüz uygulanmadı). Fare üzerine gelince sebep görünür.

Düğme	Görünme koşulu	Aktif olma koşulu
Düzenle	Talebin sahibi olmak	Talep ölü durumda değil, aktif pakette değil
Onayla	Onay yetkisi	Durum Pending, aktif pakette değil, kendi talebi değilse veya izin varsa, uygun bekleyen adım var
Reddet	Onay yetkisi	Durum Pending veya Approved
Çalıştır	Çalıştırma yetkisi, QueryGovernance kapalıysa QR için gizli	Durum Approved, aktif pakette değil, gerekliyse geri alma var, görevler ayrılığı kuralları engellemiyor
Zamanla	Onay yetkisi ve zamanlama modülü	Durum Approved, aynı görevler ayrılığı kuralları
Zamanlamayı iptal et	Onay yetkisi	Durum Approved ve zamanlama var
Tamamlandı işaretle	Onay yetkisi	Durum Executed
Manuel işaretle	Onay yetkisi	Durum Pending veya Approved
Artık gerekli değil	Sahibi veya onay yetkisi	Durum Pending veya Approved
Geri alma üret	Talep tipi Change, sahibi, ekleme yetkisi, geri alma modülü	Ölü durumda değil (çalıştırma sırasında düşmüş talepler istisnadır), aktif geri alma yok
Kopyala	Ekleme yetkisi, talep tipi Rollback değil	Her zaman

Düğme	Görünme koşulu	Aktif olma koşulu
Sandbox	Talep tipi Change, sandbox yetkisi ve modülü	Ölü durumda değil
Çalıştırmayı iptal et	Çalıştırma yetkisi	Durum Executing
Sonucu indir	QueryGovernance modülü, indirme kuralları	Sonuç dosyası var

Düğme ve arka uç tutarlılığı: Düğmenin aktif olup olmadığına karar veren kural ile arka ucun isteği kabul edip etmediğine karar veren kural aynı koddur. Bu, "düğme aktifti ama işlem hata verdi" durumunun oluşmamasını sağlar.

11.6 Çalıştırma akışı

```
Kullanici "Calistir" der
       |
       v
Yetki ve durum kontrolleri (CrPolicy)
       |
       v
Talep "Executing" durumuna alinir, kuyruga girer
ExecutionRequestedBy = dugmeye basan kisi
       |
       v
Worker kuyruktaki talebi sahiplenir
       |
       v
Hedef sunucuda transaction acilir
       |
       v
Betikler sirayla, blok blok calistirilir
       |
  +----+------------------------+
  |                             |
Hepsi basarili              Hata olustu
```

```
  |                              |
Hedef commit                 Hedef rollback
Uygulama kaydi commit        Talep Rejected veya Approved
Durum Executed               (RejectOnError parametresine gore)
  |                              |
  v                              v
Bildirim gonderilir        Bildirim gonderilir
```

Zamanlanmış çalıştırma

Elle zamanlamada kullanıcı bir tarih seçer. Bu tarih en az ExecutionDelaySeconds (en az 30 saniye) sonrası olmalıdır. Zamanı gelince worker talebi alır.

Otomatik zamanlamada tarih sistem tarafından hesaplanır. Bkz. Bölüm 6.4.

Çalıştırmayı iptal etme

Talep çalışırken iptal istenebilir. Sistem iki saniyede bir iptal isteğini kontrol eder. İptal geldiğinde çalışan işlem durdurulur, hedefteki transaction geri alınır ve talep Approved durumuna döner.

Çökme kurtarma

Worker servisi çalışma ortasında durursa, talep Executing durumunda kalır. Bu talepler bir zaman eşiğine göre tespit edilip Approved durumuna geri alınır, böylece kilitli kalmazlar. Eşik Workers:StaleExecutionRecoveryMinutes ayarındadır ve varsayılanı 120 dakikadır. Ayrıntı ve eşiğin nasıl seçileceği: Bölüm 25.7.

11.7 Kısmi başarı ve geri alma

Bir talep birden çok blok içerir. Hata oluşursa:

Veritabanı	**Davranış**
SQL Server, PostgreSQL	Transaction geri alınır. Hiçbir değişiklik kalmaz.
Oracle	DDL ifadeleri örtük olarak kaydedilir (implicit commit). Hatadan önce çalışan DDL blokları geri alınamaz. Çalıştırma günlüğüne bu durum açıkça yazılır.

Bu yüzden Oracle hedeflerde geri alma betiği daha önemlidir ve DDL içeren taleplerde zorunlu tutulabilir.

Hata mesajında kaçıncı bloğa kadar çalışıldığı ve hangi blokta durulduğu yazılır.

11.8 Geri alma (rollback) talepleri

- Geri alma talebi, bir değişiklik talebine bağlı olarak açılır.

- Yalnızca talebin sahibi üretebilir.

- Bir talebin aynı anda birden çok aktif geri alma talebi olamaz.

- Geri alma talebi normal onay akışına girer. Politikadan adım çıkmazsa kaynak talebin onay gereksinimi yansıtılır: değişikliği onaylamaya yetkili rol, geri almayı da onaylar.

- Geri alma yalnızca kaynak talep uygulandıktan sonra çalıştırılabilir. İstisna: kaynak talep çalıştırma sırasında hata verdiyse, kısmi değişikliği temizlemek için geri alma çalıştırılabilir.

- Geri alma talepleri otomatik zamanlanmaz. Her zaman bir insanın çalıştırması gerekir.

11.9 Çalıştırmayı başlatan kişi (attribution)

Worker çalıştırdığında "çalıştıran" alanına servis adı yazılır. Bu, denetim için yeterli değildir: asıl soru düğmeye kimin bastığıdır.

Bu yüzden ayrı bir alan tutulur:

Durum	**ExecutionRequestedBy**
Kullanıcı elle çalıştırdı	Kullanıcı adı
Kullanıcı elle zamanladı	Kullanıcı adı
Sistem otomatik zamanladı	SYSTEM
Sürüm paketi içinde çalıştı	Paketi çalıştıran kişi

Zamanlama iptal edilirse bu alan temizlenir. Aksi halde iptal edilmiş bir işlem için "şu kişi başlattı" yazılı kalırdı.

11.10 Acil durum geçersiz kılma (Emergency Override)

Acil durum talebinde, kilitli olmayan onay adımları yetkili kişi tarafından geçilebilir. Bu işlem:

- Yazılı gerekçe ister.

- Adım kaydına "geçersiz kılındı" işareti ve gerekçe yazar.

- Denetim kaydına ayrı bir olay olarak geçer.

- Kontrol İstisnaları raporunda listelenir.

- Kontrol panelindeki istisna sayacına yansır.

Kilitli adımlar acil durumda bile geçilemez. Acil durum onayı kaldırmaz, kısaltır.

Acil durum ilan edebilmek için kullanıcının rolü EmergencyMinimumRole eşiğini geçmelidir.

11.11 Talep listesi ekranı

Kolon	Ne gösterir
Numara	Talep kimliği.
Açıklama	Talep açıklaması.
Tip	Change, QueryResult, Rollback.
Durum	Bölüm 11.1.
Risk	Band ve skor.
Sunucular	Noktalı virgülle ayrılmış.
Bilet	ITSM bileti.
Oluşturan	
Oluşturma zamanı	Tarayıcınızın yerel saatiyle.
Onay durumu	Bekleyen adım varsa hangi rolün beklendiği.
Zamanlama	Varsa çalıştırma zamanı.

Filtreler: durum, tip, sunucu, tarih aralığı, oluşturan, bilet numarası, metin arama.

cr.seeall yetkisi olmayan kullanıcı yalnızca kendi taleplerini görür.

Bölüm 12. Risk Skoru

12.1 Amaç ve ilke

Risk modeli tek bir soruya cevap verir: "Bu talep ne kadar dikkat gerektiriyor?"

Modelin üç temel ilkesi vardır:

1. En kötü durum belirleyicidir. Ortalama, toplam veya çarpan yoktur. Bulguların en yükseği bandı belirler.

2. Karar bandla verilir, sayıyla değil. Onay adımlarının açılması, otomatik çalıştırmanın kapanması gibi kararlar banda bakar. Sayısal skor yalnızca gösterim içindir.

3. Sonuç deterministiktir. Aynı bulgular her zaman aynı bandı ve aynı skoru üretir.

12.2 Band nedir

Band, talebin risk seviyesidir. Beş kademe vardır:

Band	**Sayısal değer**	**Anlamı**
Info	0	Bilgilendirme. Risk sayılmaz.
Low	1	Düşük risk.
Medium	2	Orta risk.
High	3	Yüksek risk.
Critical	4	Kritik risk.

Her SQL standardının bir önem derecesi (Tier) vardır ve bu derece yukarıdaki beş kademeden biridir.

12.3 Band nasıl belirlenir

```
Betikler ayristirilir
        |
        v
Tetiklenen standart bulgulari toplanir
        |
        v
Ayni standart anahtarina ait bulgular TEK GRUP olur
(grubun derecesi = gruptaki en yuksek derece)
        |
        v
BAND = tum gruplarin EN YUKSEK derecesi
```

Hiç bulgu yoksa band Info olur.

Kritik ayrıntı: Gruplama standart anahtarına göre yapılır. Aynı standardın betik içinde on kez tetiklenmesi tek bir grup sayılır.

12.4 Skor nasıl hesaplanır

Skor 0-100 arasında bir sayıdır ve yüksek sayı daha güvenli demektir. Her bandın kendi aralığı vardır:

Band	Skor aralığı
Info	90 - 100
Low	70 - 89
Medium	50 - 69
High	25 - 49
Critical	0 - 24

Hesap şu şekildedir:

```
aralik_ust = bandin ust siniri
aralik_alt = bandin alt siniri

ust_kademe_sayisi = bandi belirleyen derecedeki FARKLI standart sayisi

eger ust_kademe_sayisi <= 0 ise
    skor = aralik_ust
degilse
    dusus = min(ust_kademe_sayisi - 1, aralik_ust - aralik_alt)
    skor  = aralik_ust - dusus
```

Yani üst kademede ne kadar çok farklı bulgu varsa skor aralık içinde o kadar aşağı iner, ancak asla bandın dışına çıkmaz.

12.5 Somut örnek: band High ve üç High bulgu

Bir talepte şu bulgular tetiklendi:

Standart	Derece	Kaç kez
DynamicSqlUsage	High	2
NoUpdateWithoutWhere	High	1

Standart	Derece	Kaç kez
NoTruncateTable	High	5
TempTableUsage	Medium	3
PrintStatementInObject	Low	1

Adım adım:

1. Gruplama: Beş farklı standart anahtarı var, yani beş grup. NoTruncateTable beş kez tetiklendi ama tek grup sayılır.

2. Band: Gruplardaki en yüksek derece High'dır. Band = High.

3. Üst kademe sayısı: High derecesindeki grup sayısı = 3 (DynamicSqlUsage, NoUpdateWithoutWhere, NoTruncateTable).

4. Aralık: High için 25 - 49.

5. Düşüş: min(3 - 1, 49 - 25) = min(2, 24) = 2.

6. Skor: 49 - 2 = 47.

Sonuç: Band High, skor 47.

Aynı örneğin varyasyonları

Durum	Üst kademe grup sayısı	Skor
Tek High bulgu	1	49 - 0 = 49
İki farklı High bulgu	2	49 - 1 = 48
Üç farklı High bulgu	3	49 - 2 = 47
Aynı High standardı 10 kez tetiklendi	1	49 - 0 = 49
30 farklı High bulgu	30	49 - min(29, 24) = 49 - 24 = 25
Hiç bulgu yok	0	Band Info, skor 100
Tek Critical bulgu	1	Band Critical, 24 - 0 = 24

Son satır önemlidir: tek bir Critical bulgu, otuz High bulgudan daha düşük (daha riskli) bir skor üretir. Bu bilinçlidir; en kötü durum belirleyicidir.

12.6 Skor açıklaması (ScoreExplain)

Kullanıcıya yalnızca bir sayı göstermek yeterli değildir. Sistem her talep için açıklama üretir:

Alan	Ne gösterir
Band	Hesaplanan risk bandı.
Skor	0-100 arası sayı.
Belirleyici bulgu	Bandı belirleyen bulgu. Listede ilk sırada gösterilir.
Bulgu listesi	Her bulgu için: standart anahtarı, derecesi, mesajı, kaç kez tetiklendiği, asla atlanamaz işareti.
Etki	Her bulgunun bandı belirleyip belirlemediği. Determining bandı belirledi, Neutral belirlemedi.
Asla atlanamaz var mı	Bulgular arasında NeverSkip işaretli olan var mı.

Bulgular önce derecesine göre azalan, sonra anahtarına göre alfabetik sıralanır. Böylece en önemli bulgu her zaman üstte durur.

12.7 Asla atlanamaz (NeverSkip) kuralları

Bir SQL standardı "asla atlanamaz" olarak işaretlenebilir. Böyle bir standart tetiklendiğinde:

1. Otomatik çalıştırma yapılmaz. Talep onaylansa bile sistem onu kendiliğinden çalıştırmaz. Daha önce sistem tarafından konmuş bir zamanlama varsa temizlenir.

2. Buna bağlı onay adımı kilitlenir. Adımın atlama koşulları ne olursa olsun adım çalışır.

3. Talep detayında ve denetim dosyasında bu bulgu ayrıca işaretlenir.

Varsayılan olarak asla atlanamaz işaretli standartlar: CriticalObjectDrop, XpCmdShellUsage, LinkedServerUsage ve benzeri en yüksek riskli kurallar. Tam liste Ayarlar > SQL Standartları ekranında görülebilir.

Atlanmaya çalışılırsa ne olur: Kilitli bir adımı atlamanın hiçbir yolu yoktur. Acil durum geçersiz kılma bile kilitli adımı geçemez.

12.8 Skor nerede görünür

Yer	Nasıl görünür
Talep listesi	Band rozeti ve skor.
Talep detayı	Band, skor, bulgu listesi, açıklama.
Kontrol paneli	Risk dağılımı grafiği.

Yer	Nasıl görünür
Yüksek Riskli Değişiklikler raporu	Band ve skor sütunları.
Denetim dosyası	Risk özeti ve bulgu listesi.

12.9 Skorun kararlara etkisi

Karar	Neye bakar
Onay adımının devreye girmesi	Banda (TriggerIfBandAtLeast).
Onay adımının atlanması	Banda (SkipIfBandAtMost).
Otomatik çalıştırma	NeverSkip bulgusu varlığına.
Talebin kaydedilebilmesi	"Kaydı engeller" işaretli standartlara.

Sayısal skor hiçbir kararda kullanılmaz. Yalnızca insan okuması içindir.

Bölüm 13. Sorgu Sonucu (Query Result) Akışı

13.1 Ne işe yarar

Canlı ortamdan veri okuma ihtiyacı her kurumda vardır: bir müşteri şikayetinin araştırılması, bir hatanın kök nedeninin bulunması, bir raporun doğrulanması. Bu ihtiyaç genellikle kontrolsüz karşılanır; birine "şu sorguyu çalıştır, sonucu bana at" denir.

Sorgu Sonucu özelliği bu işi kayda bağlar:

- Sorgu bir talep olarak açılır ve onaydan geçer.

- Sonuç doğrudan ekranda gösterilmez; şifreli bir dosya olarak paketlenir.

- Hassas kolonlar otomatik maskelenir.

- Kimin hangi veriyi hangi gerekçeyle aldığı kayıt altına alınır.

Bu özellik QueryGovernance modülüne bağlıdır.

13.2 Sorgu tipleri

Değer	Tip	Anlamı
0	None	Tanımsız.
1	Change	Standart değişiklik talebi.
2	QueryResult	Veri okuma talebi. Geri alınamaz, sonuç dosya olarak teslim edilir.
3	Rollback	Bir değişikliğe bağlı geri alma talebi.

13.3 Sorgu sonucu talebi oluşturma

Bölüm 11.2'deki alanlara ek olarak:

Alan	Ne işe yarar	Zorunlu
Alıcı (To)	Sonucun gönderileceği e-posta adresleri. Noktalı virgülle ayrılır.	Hayır
Bilgi (CC)	Kopya alıcılar.	Hayır
Maskesiz istenen kolonlar	Maskelenmeden gelmesi istenen kolonlar. UnmaskedColumnRequestPolicy Disabled ise gizlenir.	Hayır
Maskesiz isteme gerekçesi	Yukarıdaki liste doluysa gerekçe.	Koşullu

Betik sayısı kuralı: Sorgu sonucu talebine yalnızca tek bir betik eklenebilir. Birden çok sorgu çalıştırmanız gerekiyorsa hepsini tek betikte birleştirin; her sonuç kümesi çıktı dosyasında ayrı bir Excel sayfası olarak yer alır. Sayfa adı sunucu adı ve sıra numarasından oluşur, örnek: PROD-SQL01_01.

Kolon önizlemesi

Talep kaydedilirken, QrColumnPreviewEnabled açıksa sistem hedef sunucuya bağlanır ve sorgunun hangi kolonları döndüreceğini sorar.

Bu işlem sorguyu çalıştırmaz. Yalnızca şema bilgisi istenir, tek satır veri okunmaz, hedefte hiçbir yan etki oluşmaz.

Neden önemlidir: Önizleme, takma ad kullanılan kolonların gerçek kaynağını öğrenir.

```
SELECT TCKN AS MusteriKodu FROM Musteri
```

Bu sorguda dönen kolonun adı MusteriKodu'dur. Kolon adına bakan bir katalog bu kolonu yakalayamaz. Önizleme kaynak kolonun TCKN olduğunu öğrenir ve bu bilgi çalıştırma anında geri bağlanır. Böylece takma adla maskeleme atlatılamaz.

Önizleme sonucu kalıcı olarak saklanır. Böylece onaylayan kişi, talep sahibinin gördüğü listenin aynısını görür ve denetim dosyasında "beklenen kolonlar" ile "gerçekleşen maskeleme" karşılaştırılabilir.

Sunucu cevap veremezse talep yine kaydedilir; önizleme zorunlu değildir.

E-posta onay adımı

QrEmailApprovalPolicy RequireApproval ise, alıcı listesindeki adresler kontrol edilir. Daha önce onaylanmamış bir adres varsa talebe ek bir onay adımı eklenir ve bu adımı QrEmailApproverRole rolündeki bir kullanıcı kapatır.

QrEmailAutoApproveUsers True ise sistemde kayıtlı kullanıcılara ait adresler onaylı sayılır.

Maskesiz kolon onay adımı

UnmaskedColumnRequestPolicy değerine göre:

Politika	**Davranış**
RequireApproval	Ek onay adımı eklenir. UnmaskedColumnApproverRole rolündeki kişi onaylar.
AllowWithReason	Ek adım yoktur, talep sahibi kendi adına otomatik onaylanmış sayılır.
Disabled	Özellik kapalıdır. Kaydedilmiş liste temizlenir.

QrMaskingEnabled kapalıysa politika Disabled gibi davranır.

13.4 Çalıştırma anında arka planda ne oluyor

Bu, kılavuzun en çok merak edilen akışıdır. Adım adım:

```
 1. Talep calistirilir (elle veya zamanlanmis)
 2. Talebin TUM hedef sunuculari sirayla dolasilir
 3. Her sunucuda:
      a. Baglanti acilir, transaction baslatilir
      b. Betikler blok blok calistirilir, sonuc kumeleri okunur
      c. Kolon meta bilgisi eklenir
      d. Kayit anindaki KOLON ONIZLEMESI geri baglanir
         (takma adin kaynak kolonu buradan gelir)
      e. Satirlar bellege alinir
 4. Tum sunuculardan veri toplandiktan sonra:
      MASKELEME KARARI verilir
 5. Karar her sunucu icin AYRI verilir
      (prod maskelenirken test acik kalabilir)
 6. Maskeleme kaydi yazilir (her sunucu icin bir satir)
      Politika kapali olsa bile kayit YAZILIR
 7. Sonuclar Excel dosyasina donusturulur
 8. Dosya sifreli ZIP icine konur, parola uretilir
 9. Parola sifrelenerek talep kaydina yazilir
10. E-posta alicilari varsa gonderim kuyruguna eklenir
11. Calistirma gunlugu yazilir:
      kac satir dondu, hangi kolonlar maskelendi,
      hangi kolonlar acik gitti, sure butcesi asildi mi
12. Talep Executed durumuna gecer
```

Maskeleme kararı nasıl verilir

```
 QrMaskingEnabled kapali mi?
      evet -> Hicbir tespit ve maskeleme yapilmaz.
              Kayit YINE yazilir, uygulanan politika = MaskingOff.
              Denetcinin bu durumu gorebildigi tek yer burasidir.
      hayir -> devam
```

```
        |
        v
QrSensitiveDataPolicy = WarnOnly mi?
     evet -> Tespit calisir, hicbir sey maskelenmez.
             Bulunan kolonlar "acik gitti" olarak kayda yazilir.
     hayir -> AutoMask (bilinmeyen deger de AutoMask sayilir)
        |
        v
Her sunucu icin, her kolon icin:
        |
        v
Sunucunun rejimi "Yalniz icerik" mi?
     evet -> kolon adi katalogu ATLANIR, yalniz desen kontrolu yapilir
     hayir -> hem katalog hem desen kontrolu
        |
        v
Kolon hassas mi?
     hayir -> dokunulmaz
     evet -> devam
        |
        v
Kullanici bu kolonu maskesiz istedi ve ONAYLANDI mi?
     evet -> acik birakilir, gerekce "UnmaskApproved" olarak yazilir
     hayir -> MASKELENIR, gerekce "Catalog" veya "Pattern" olarak yazilir
```

Süre bütçesi aşılırsa taranamayan kolonlar "taranmadı" olarak işaretlenir ve maskelenir. Güvenli taraf her zaman kazanır.

Kayıt ne tutar

İki tablo yazılır:

Özet kayıt (sunucu başına bir satır): talep numarası, sunucu adı, gönderim zamanı, gönderen, maskelenen kolonlar, maskesiz kolonlar, eşleşen desenler, uygulanan politika, teslim anındaki sunucu rejimi, muafiyet gerekçesi, tespit ayarları, istisna onayı var mı.

Ayrıntı kayıt (kolon başına bir satır): kolon adı, kaynak kolon adı, karar (maskelendi / maskelenmedi), gerekçe tipi, gerekçe ayrıntısı, uygulanan maskeleme biçimi.

Gerekçe tipleri:

Tip	Anlamı
Catalog	Kolon adı hassas kolon kataloğuyla eşleşti.
Pattern	Kolon değerleri bir hassas veri desenine uydu.
UnmaskApproved	Kullanıcı istedi ve onaylandı, açık bırakıldı.
NotScanned	Süre bütçesi nedeniyle taranamadı, güvenli tarafta maskelendi.
PolicyWarnOnly	Politika WarnOnly olduğu için maskelenmedi.
MaskingOff	Ana anahtar kapalı olduğu için hiç tespit yapılmadı.

Tespit ayarlarının kayda dondurulması önemlidir. Eşik veya örneklem sonradan değiştirilirse "bu teslimde eşik neydi" sorusu başka hiçbir yerden cevaplanamaz.

13.5 Sonuç dosyası ve teslim

Konu	Davranış
Dosya biçimi	Şifreli ZIP içinde Excel dosyası.
Parola	Her teslim için ayrı üretilir.
Parola nerede	Talep kaydında şifreli saklanır, yetkili kullanıcıya gösterilir.
E-posta	Alıcı varsa gönderilir. Dosya MaxMailAttachmentMB sınırını aşarsa eklenmez.
İndirme	Talep detayından.
Saklama süresi	QrFileRetentionDays gün. Süre dolunca bakım görevi dosyayı siler ve silme kayda geçer.

İndirme yetkisi

```
Indirmek isteyen kisi talebin sahibi mi?
     evet -> QrRequesterCanDownload true mu?
               evet -> indirebilir
               hayir -> indiremez
     hayir -> Rolu QrDownloadMinimumRole esigini geciyor mu?
               evet -> indirebilir
```

```
hayir -> indiremez
```

Her indirme denetim kaydına yazılır ve Veri Erişim ve Dışa Aktarım raporunda görünür.

13.6 Bu akıştaki özel kurallar

Kural	**Sebep**
Sorgu sonucu talepleri sürüm paketi içinde çalıştırılamaz.	Paket akışında maskeleme ve kayıt üretilmez; maskelenmemiş veri kayıtsız dışarı çıkardı.
Hedefteki transaction sorgu sonucu taleplerinde commit edilmez.	Okuma işlemidir, hedefte değişiklik bırakmaz.
Bir sunucuda hata olursa tüm teslim başarısız sayılır.	Eksik sonuç teslim etmek yanıltıcı olurdu.
Aday kolon yazımı teslimi engellemez.	Öğrenme döngüsünün hatası veri teslimini durdurmamalıdır; hata günlüğe yazılır.

Bölüm 14. Sandbox

14.1 Ne işe yarar

Sandbox, bir değişiklik talebini gerçek bir veritabanında denemek ama kalıcı hale getirmemektir. Betik bir transaction içinde çalıştırılır, sonuç kaydedilir ve transaction geri alınır.

Amaç, betiğin canlıya girmeden önce gerçekten çalışıp çalışmadığını görmektir. Sözdizimi hataları, eksik nesneler ve izin sorunları burada yakalanır.

Bu özellik Sandbox modülüne bağlıdır.

14.2 Nasıl çalışır

```
Kullanici "Sandbox" der ve bir sunucu secer
       |
       v
Sandbox kaydi olusturulur (isleniyor durumunda)
       |
       v
Worker bekleyen sandbox kayitlarini alir
       |
       v
Hedefte transaction acilir
       |
       v
Betikler blok blok calistirilir, gunluk toplanir
       |
       v
Transaction HER DURUMDA geri alinir
       |
       v
Sonuc kaydedilir: basarili / basarisiz + gunluk
```

14.3 Sonucun akışa etkisi

Durum	Etki
Sandbox başarılı	Talep normal akışına devam eder. Sandbox Test Sonuçları raporunda kanıt olarak görünür.

Durum	Etki
Sandbox başarısız	Talep engellenmez, ancak sonuç detayda ve raporda görünür. Onaylayanın bunu görmesi beklenir.
Sandbox sonrası talep düzenlendi	Sandbox sonucu "eskimiş" olarak işaretlenir. Eskimiş bir test güncel betikleri kapsamaz.

14.4 Bilinen sınırlar

Oracle hedeflerde DDL içeren talepler sandbox'lanamaz. Sebebi şudur: Oracle'da CREATE, ALTER, DROP, GRANT, REVOKE ve TRUNCATE gibi ifadeler örtük olarak kaydedilir (implicit commit). Sandbox'ın sonundaki geri alma bunları geri almaz, yani "deneme" kalıcı bir değişiklik bırakırdı.

Bu durumda sandbox denemesi başlatıldığında engellenir ve hangi ifade tiplerinin engele yol açtığı mesajda listelenir.

Yalnızca veri işleyen (INSERT, UPDATE, DELETE, MERGE, SELECT) Oracle betikleri güvenle sandbox'lanabilir.

SQL Server ve PostgreSQL hedeflerde DDL de dahil her şey geri alınabilir.

Bölüm 15. Sürüm Paketi

15.1 Ne işe yarar

Birbirine bağlı birden çok talebin doğru sırayla ve birlikte çalıştırılmasını sağlar. Örnek: önce tablo eklenmeli, sonra prosedür güncellenmeli, sonra veri taşınmalı.

Bu özellik ReleasePackages modülüne bağlıdır.

15.2 Paket alanları

Alan	**Ne işe yarar**
Ad	Paketin adı.
Açıklama	Serbest açıklama.
Sunucu	Paketin çalışacağı sunucu.
Çalıştırma Modu	Bkz. 15.3.
Zamanlama	Paketin çalışacağı tarih.
Sorgu Zaman Aşımı	Üst sınır MaxQueryTimeout parametresidir.
Durum	Hazırlanıyor, kuyrukta, çalıştırıldı.
Başarı	Çalıştırma başarılı mı.

15.3 Çalıştırma modları

Değer	**Mod**	**Davranış**
1	AllOrNothing	Tüm talepler tek bir transaction içinde çalışır. Biri başarısız olursa hepsi geri alınır.
2	StopOnError	Her talep kendi transaction'ında çalışır. Hata olduğunda paket durur, o ana kadar başarılı olanlar kalır.
3	ContinueOnError	Her talep kendi transaction'ında çalışır. Hata olduğunda o talep ve ona bağımlı olanlar atlanır, kalanlar devam eder.

Hangi modu seçmeli:

- Değişiklikler birbirinden ayrılamaz bir bütün oluşturuyorsa AllOrNothing.

- Sıra önemliyse ve ilk hatada durup incelemek istiyorsanız StopOnError.

- Talepler büyük ölçüde bağımsızsa ve bir hatanın tüm sürümü durdurmasını istemiyorsanız ContinueOnError.

15.4 Paket içeriği ve sıralama

Alan	**Ne işe yarar**
Sıra No	Taleplerin çalıştırılma sırası.
Bağımlı Olduğu Talep	Bu talep hangi talebin başarılı olmasına bağlı. ContinueOnError modunda atlama zinciri bu alandan çıkar.
Çalıştırıldı	Bu kalem çalıştı mı.
Çalıştırma Açıklaması	Kalem bazında sonuç.

15.5 Tekil talep akışından farkları

Konu	**Tekil talep**	**Sürüm paketi**
Transaction	Talep başına bir transaction.	Moda göre tek veya talep başına.
Onay	Talep bazında.	Talepler ayrı ayrı onaylanmış olmalıdır.
Talep üzerinde işlem	Serbest.	Aktif pakete alınmış talepte düzenleme, onay, çalıştırma ve zamanlama düğmeleri pasiftir. Talep artık paketin denetimindedir.
Otomatik zamanlama	Yapılabilir.	Aktif pakete alınmış talep için yapılmaz.

15.6 Kısıtlar

- Sorgu sonucu talepleri pakete alınamaz. Maskeleme ve teslim kaydı yalnızca kendi akışında üretilir.

- Bir talep aynı anda yalnızca bir aktif pakette bulunabilir.

- Paket çalıştırma zamanı da MainWorkJob tarafından denetlenir; zamanı gelen paketler önce çalıştırılır, sonra tekil talepler işlenir.

Bölüm 16. Nesne Geçmişi (DDL History)

16.1 Ne işe yarar

Hedef sunuculardaki nesnelerin ne zaman ve nasıl değiştiğini gösterir. Veri, SQL Change Guard kayıtlarından değil, hedef veritabanının kendisinden okunur.

Bu özellik InsightsReporting modülüne bağlıdır.

16.2 Ekran akışı

```
Sunucu sec
    |
    v
Veritabani sec
    |
    v
Nesne ara / listele
    |
    v
Nesne sec -> gecmisini gor
```

Adım	Ne gösterir
Sunucu listesi	Tanımlı ve aktif sunucular.
Veritabanı listesi	Seçilen sunucudaki veritabanları.
Nesne özeti	Nesne adı, şema, tip, son değişiklik tarihi. Arama kutusu ile filtrelenir.
Nesne geçmişi	Seçilen nesnenin sürümleri ve değişiklik zamanları.

16.3 Denetim değeri

Bu ekranın asıl faydası, talep dışı değişiklikleri görünür kılmasıdır.

Bir nesne SQL Change Guard üzerinden değiştirildiyse, ilgili talep kaydı vardır. Nesne geçmişinde bir değişiklik görünüyor ama bu tarihte hiçbir talep yoksa, o değişiklik sistemin dışından yapılmış demektir.

Denetimde sorulacak soru: "Bu değişikliği kim, hangi yetkiyle, kayıt dışı yaptı?"

Bu karşılaştırmayı yaparken Nesne Değişiklik Sıklığı ve Yapılandırma Değişiklikleri raporları da kullanılır.

Bölüm 17. Denetim Kaydı ve Değiştirilemezlik

Ekran: Denetim Kaydı

Yetki: audit.view

17.1 Denetim kaydında ne tutulur

Her denetim satırı şu alanları taşır:

Alan	**Ne gösterir**
Olay (Action)	Ne oldu. Örnek: ChangeRequest.Approved.
Kayıt Tipi (EntityType)	Hangi tür kayıt etkilendi. Örnek: ChangeRequest, Server, SettingChange.
Kayıt Kimliği (EntityId)	Etkilenen kaydın numarası.
Eski Değer	Değişiklikten önceki durum.
Yeni Değer	Değişiklikten sonraki durum.
Yapan (PerformedBy)	Kullanıcı adı veya sistem aktörü.
IP Adresi	İsteğin geldiği adres.
Zaman (OccurredAt)	Olay zamanı, UTC olarak saklanır.
Özet (Hash)	Kaydın imzası.
Önceki Özet (PreviousHash)	Bir önceki kaydın imzası.
Sürüm (HashVersion)	1, 2 veya 3. Bkz. Bölüm 5.4.
Anahtar Kimliği (KeyId)	Sürüm 3 kayıtlarda hangi anahtarın kullanıldığı.

17.2 Ne tutulmaz

- Sorgu sonucu verisinin kendisi hiçbir zaman denetim kaydına girmez.

- Şifreler ve parolalar maskelenmiş olarak yazılır.

- Kolon içerikleri ve satır değerleri tutulmaz.

17.3 Olay adlandırma kuralı

Olay adları KayıtTipi.Eylem biçimindedir:

Örnek olay	**Anlamı**
ChangeRequest.Create	Talep oluşturuldu.
ChangeRequest.Approve	Talep onaylandı.

Örnek olay	Anlamı
ChangeRequest.AutoApproved	Onay adımı oluşmadığı için sistem otomatik onayladı.
ChangeRequest.Reject	Talep reddedildi.
ChangeRequest.Executed	Talep çalıştırıldı.
SettingChange.Requested	Ayar değişikliği onaya gönderildi.
SettingChange.Approved	Ayar değişikliği onaylandı ve uygulandı.
SettingChange.Rejected	Ayar değişikliği reddedildi.
SettingChange.ApplyFailed	Onaylandı ama uygulanamadı.
User.SessionsRevoked	Kullanıcının oturum yenileme kayıtları iptal edildi.
Role.SessionsRevoked	Rolü taşıyan kullanıcıların oturum yenileme kayıtları iptal edildi.
EvidencePackageExported	Denetim dosyası dışa aktarıldı.

Kontrol zayıflatma olayları ayrı adla kaydedilir. Sıradan bir ayar güncellemesi ile bir kontrolün gevşetilmesi aynı olay adıyla yazılmaz. Denetçi, kontrolün ne zaman zayıflatıldığını tek bir olay adıyla arayabilir.

17.4 Eski ve yeni değer sözleşmesi

İki kural vardır:

1. Eski değer ve yeni değer aynı biçimde yazılır. Farklı biçimlerde yazılsalardı yan yana karşılaştırılamazlardı.

2. Yazma işleminden sonra değer veritabanından geri okunur. Böylece kayda giren değer, uygulamanın niyeti değil, veritabanının gerçeği olur.

Reddedilen ayar değişikliklerinde hiçbir işlem uygulanmaz. Bu durumda istenen değerler denetim satırında saklanır; başka hiçbir yerde iz kalmaz.

17.5 Kural seti anlık görüntüsü ("o gün neydi")

Bir talep oluştuğunda, o anda geçerli olan kural seti talebe dondurulur:

- Uygulanan onay politikasının kimliği ve adı.

- Etkin görevler ayrılığı ayarları.

- Kritik nesne kararları.

- Tetiklenen standartlar ve dereceleri.

Politika sonradan silinse veya değiştirilse bile talebin denetim izi bozulmaz. Denetçi "bu talep hangi kurallarla değerlendirildi" sorusunu tek bir kayıttan cevaplayabilir.

17.6 Hash zinciri ve doğrulama

Zincirin nasıl çalıştığı Bölüm 5.4'te anlatıldı. Bu bölüm doğrulama araçlarını anlatır.

Zincir Doğrula

Denetim Kaydı ekranındaki bu işlem, tüm zinciri baştan sona kontrol eder:

Kontrol	**Ne bakar**
Kayıt içi tutarlılık	Her kaydın özeti kendi içeriğiyle uyuşuyor mu.
Zincir bağlantısı	Her kaydın "önceki özet" alanı gerçekten bir öncekinin özeti mi.
Anahtar bulunabilirliği	Sürüm 3 kayıtların anahtarı halkada var mı.

Sonuçta bozuk kayıtların numaraları listelenir.

Immutable Doğrula

Bu işlem, ana veritabanındaki kayıtları ayrı veritabanındaki mühürlü kopya ile karşılaştırır.

Neden gereklidir: HMAC anahtarını ele geçiren bir saldırgan ana veritabanındaki zinciri baştan sona yeniden yazabilir ve "Zincir Doğrula" temiz sonuç verebilir. Ayrı veritabanındaki kopya onun erişimi dışındadır.

Dönen sonuçlar:

Alan	**Anlamı**
Etkin mi	Immutable katman açık mı.
Toplam denetim kaydı	Ana veritabanındaki satır sayısı.
Koruma başlangıcı	Kopyalamanın başladığı ilk kayıt numarası. Bu numaradan önceki kayıtlar korumasızdır.
Korunan sayısı	Koruma kapsamındaki kayıt sayısı.
Korumasız sayısı	Koruma başlamadan önceki kayıt sayısı.
Eşleşen	Kopya ile birebir aynı olan kayıt sayısı.
Eşleşmeyen	Kopyadan farklı özete sahip kayıtlar.
Kopyası eksik	Ana veritabanında var, kopyada yok.
Sahipsiz kopya	Kopyada var, ana veritabanında yok.

Sonuçların yorumu:

Bulgu	Anlamı	Aciliyet
Eşleşmeyen sıfır	Kriptografik bütünlük sağlam.	-
Eşleşmeyen sıfırdan büyük	Manipülasyon kanıtı. Ekleme-yalnız bir denetim satırının özeti meşru olarak asla değişmez.	Yüksek
Kopyası eksik	Meşru sebebi olabilir: o anda ikinci veritabanı erişilemezdi ve kopya yazılamadı. Anomali olarak incelenir.	Orta
Sahipsiz kopya	Meşru sebebi olabilir: denetim yazan işlem geri alındı, kopya ayrı bağlantıda kaydedildiği için kaldı.	Düşük

Eksik ve sahipsiz kayıtlar bütünlük bayrağını etkilemez, çünkü yanlış alarm üretirlerdi. Yalnızca eşleşmeyen kayıt tek başına yeterli kanıttır.

Mevcut sınır: Immutable doğrulayıcı şu an yalnızca SQL Server için uygulanmıştır. Uygulama veritabanı PostgreSQL veya Oracle üzerinde çalışıyorsa bu işlem "devre dışı" sonucu döndürür. Bu bilinçli bir durum bildirimi olup hata değildir.

Betik Bütünlüğü Doğrula

Belirli bir talebin betiklerinin kaydedildikten sonra değişmediğini kontrol eder. Talep detayından çalıştırılır.

17.7 Denetim bütünlüğü işi

AuditIntegrityJob worker içinde düzenli aralıklarla çalışır ve zinciri kontrol eder. Bozulma bulursa kritik seviyede bildirim üretir. Böylece manipülasyon bir insanın ekranı açmasını beklemeden fark edilir.

17.8 Denetim Kaydı ekranı

Kolon	Ne gösterir
Zaman	Olay zamanı, tarayıcınızın yerel saatiyle.
Olay	Olay adı.
Kayıt Tipi	Etkilenen kayıt türü.
Kayıt No	Etkilenen kaydın numarası.
Yapan	Kullanıcı veya sistem aktörü.

Kolon	Ne gösterir
IP	İstek adresi.
Eski Değer / Yeni Değer	Satır açıldığında yan yana gösterilir.
Doğrulama	Kaydın imzası geçerli mi.

Filtreler: tarih aralığı, olay adı, kayıt tipi, kayıt numarası, kullanıcı.

Bölüm 18. Denetim Dosyası (Evidence Dossier)

18.1 Ne işe yarar

Tek bir talebin tüm yaşam döngüsü kanıtını, denetçiye verilebilecek biçimde tek bir ZIP dosyasında toplar.

Kullanım senaryosu: Denetçi "şu değişikliğin kanıtını göster" der. Talep detayından dosya dışa aktarılır ve denetçiye verilir. Denetçi dosyayı sisteme girmeden inceleyebilir ve doğrulayabilir.

18.2 Kim üretir

Dışa aktarma için iki katman yetki gerekir:

1. audit.evidenceexport yetkisi. Bu yetki rol tanımından gelir. Varsayılan olarak Auditor, DbAdmin, ChangeManager ve SystemManager rollerinde açıktır.

2. Talebi görme yetkisi. cr.seeall yetkisi yoksa kullanıcı yalnızca kendi taleplerinin dosyasını üretebilir.

İki katmanın sebebi: dışa aktarma yetkisi, görmediğiniz bir talebin verisine erişim sağlamamalıdır.

18.3 Dosya içeriği

Dosya	İçerik
Dossier.json	Kanonik veri. Talebin künyesi, onay adımları, betikler, risk özeti, sandbox sonuçları, denetim izi. Paket özeti bu dosya üzerinden hesaplanır.
Manifest.json	Paket özeti (packageHash) ve denetim kaydı numarası. Doğrulama bu dosyadaki iki değerle yapılır.
Dossier.pdf	Aynı bilginin okunabilir, yazdırılabilir hali.

Denetim izi en fazla 500 kayıtla sınırlıdır; çok uzun geçmişi olan talepler için en ilgili kayıtlar alınır.

18.4 Sorgu sonucu verisi neden girmez

Denetim dosyasına sorgu sonucu verisi hiçbir zaman konmaz.

Sebebi şudur: denetim dosyası, kontrol mekanizmasının çalıştığını kanıtlamak içindir, verinin kendisini taşımak için değil. Sonuç verisini dosyaya koymak, maskeleme ve indirme yetkisi kontrollerini tümüyle atlatan bir yan kapı açardı. Denetim dosyası indirme yetkisi olan biri, sonuç dosyası indirme yetkisi olmadan canlı veriye ulaşırdı.

Dosyada bulunan: sorgunun metni, kaç satır döndüğü, hangi kolonların maskelendiği, hangi kolonların açık gittiği ve neden.

Dosyada bulunmayan: satır içeriklerinin kendisi.

18.5 Dışa aktarmanın kendisi denetlenir

Dosya üretildiğinde denetim kaydına EvidencePackageExported olayı yazılır. Bu kayıt:

- Kimin, ne zaman, hangi talep için dosya ürettiğini tutar.

- Paket özetini (packageHash) taşır.

- Veri Erişim ve Dışa Aktarım raporunda görünür.

Yani "kanıt üretme" işleminin kendisi de kanıtlanır.

18.6 Dosya nasıl doğrulanır

```
1. Denetci elindeki ZIP dosyasini acar
2. Manifest.json icinden iki degeri okur:
     - packageHash
     - auditEntryId
3. Denetim Kaydi ekranindaki "Kanit Dogrula" islemini acar
4. Iki degeri girer
5. Sistem, o numaradaki denetim kaydini bulur
6. Kaydin icindeki packageHash ile girilen degeri karsilastirir
```

Dönen sonuç:

Alan	**Anlamı**
Geçerli mi	İki özet aynı mı.
Denetim kaydı numarası	Karşılaştırılan kayıt.
Dışa aktarma zamanı	Dosyanın üretildiği an.
Dışa aktaran	Dosyayı üreten kullanıcı.
Beklenen özet	Denetim kaydındaki değer.
Verilen özet	Denetçinin girdiği değer.

Doğrulama başarısız olursa ne anlama gelir

Durum	**Anlamı**
Kayıt bulunamadı	Verilen numarada bir dışa aktarma kaydı yok. Dosya bu sistemden çıkmamış olabilir veya numara yanlış girilmiştir.
Özetler farklı	Dosya üretildikten sonra değiştirilmiş. İçeriğe güvenilemez.

Durum	Anlamı
Özetler aynı	Dosya üretildiği andaki halindedir.

Doğrulama, dosyanın içeriğinin doğru olduğunu değil, değişmediğini kanıtlar. İçeriğin doğruluğu, denetim kaydı zincirinin bütünlüğünden gelir (Bölüm 17.6).

18.7 Denetçi bu dosyayla neyi ispatlayabilir

Soru	Dosyadaki cevap
Bu değişikliği kim istedi?	Talep künyesi.
Ne değiştirdi?	Betikler ve ayrıştırılmış nesne listesi.
Riski neydi?	Risk bandı, skor, bulgu listesi.
Hangi kurala göre değerlendirildi?	Uygulanan politika adı ve dondurulmuş görevler ayrılığı ayarları.
Kim onayladı?	Onay adımları, karar verenler, zamanlar.
Atlanan adım var mı, neden?	Atlanan adımlar gerekçeleriyle.
Test edildi mi?	Sandbox sonuçları.
Ne zaman ve kim tarafından çalıştırıldı?	Çalıştırmayı başlatan kişi, çalıştıran servis, zamanlar, sonuç.
Bu belge sonradan değiştirildi mi?	Paket özeti doğrulaması.

Bölüm 19. Kontrol Paneli (Dashboard)

Ekran: Kontrol Paneli

Yetki: dashboard.view

19.1 Zaman ayrımı

Paneldeki sayılar iki gruba ayrılır ve ekranda da ayrı gösterilir:

Grup	Anlamı
Aralık (Range)	Seçilen tarih aralığında olan işlerin sayısı. Geçmişe bakar.
Şimdi (Now)	Şu an bekleyen işlerin sayısı. Tarih aralığından bağımsızdır.

Bu ayrım önemlidir. İkisi tek bir kart dizisinde karıştırılırsa "toplam 500, bekleyen 12" gibi birbiriyle ilgisiz sayılar yan yana gelir ve panel yanlış okunur.

19.2 Aralık kartları

Kart	Ne gösterir	Nasıl hesaplanır
Oluşturulan	Aralıkta açılan talep sayısı.	Oluşturma tarihine göre.
Çalıştırılan	Aralıkta başarıyla çalıştırılan talep sayısı.	Çalıştırma tarihine göre.
Başarısız	Aralıkta çalıştırma denemesi başarısız olan talep sayısı.	
Reddedilen	Aralıkta reddedilen talep sayısı.	

19.3 Şimdi kartları

Kart	Ne gösterir
Onay bekleyen	Şu an Pending durumundaki talepler.
Çalıştırma bekleyen	Onaylanmış ama henüz çalıştırılmamış talepler.
Çalışan	Şu an Executing durumundaki talepler.
Önümüzdeki 24 saatte zamanlanmış	Zamanlaması bugün ve yarın arasında olan talepler.
Bekleyen ayar onayı	Karar bekleyen ayar değişiklikleri.

19.4 Çalıştırma başarı oranı

Formül: başarılı / (başarılı + başarısız).

Reddedilen talepler bu hesaba dahil değildir, çünkü reddedilen talep hiç çalıştırılmamıştır ve başarısızlık sayılmaz.

Aralıkta hiç çalıştırma denenmediyse kart boş görünür. Sıfır yazmak "hepsi başarısız oldu" gibi okunurdu.

19.5 Grafikler ve listeler

Bölüm	**Ne gösterir**	**Nasıl okunur**
Eğilim (Trend)	Zaman içinde oluşturulan ve çalıştırılan talep sayısı.	İki çizgi arasındaki fark birikmiş iş yükünü gösterir. Oluşturma sürekli çalıştırmanın üstündeyse kuyruk büyüyor demektir.
En aktif kullanıcılar	Aralıkta en çok talep açan kullanıcılar.	Tek bir kişide aşırı yoğunlaşma, bilgi ve yetki yoğunlaşmasına işaret edebilir.
Sunucu yükü	Sunucu başına talep sayısı.	Hangi ortamın en çok değişiklik aldığını gösterir.
En uzun bekleyenler	En eski bekleyen talepler.	Talep numarası, açıklama, bilet, açan kişi, açılış zamanı, durum, hangi adımda ve hangi rolde beklediği.
Risk dağılımı	Bandlara göre talep sayısı ve yüzdesi.	Band boş (hesaplanmamış) kayıtlar ayrı görünür. Critical dilimin büyümesi dikkat gerektirir.
Onay kuyruğu	Rol bazında bekleyen adım sayısı ve ortalama bekleme süresi.	Hangi rolün darboğaz olduğunu gösterir. Ortalama bekleme saatinin yükselmesi o rolde yeterli kişi olmadığına işaret eder.

19.6 İstisnalar kartı

Normal akışın dışına çıkan taleplerin sayısıdır. Denetçi ve yönetim için "kontrol çalışıyor mu" sorusunun panel karşılığıdır.

Sayaç	**Ne sayar**
Acil durum	Aralıkta açılan acil durum talepleri.
Geçersiz kılınan adımlar	Acil durum yetkisiyle geçilen onay adımları.
Kendi kendine onaylanan	Talep sahibinin kendi talebini onayladığı durumlar.
Eşleşen politika yok	Hiçbir onay politikasının eşleşmediği talepler.

Sayaç	Ne sayar
Onaysız maskesiz veri	Maskesiz kolon istenmiş ama onay alınmamış talepler.

Bu sayılardan herhangi biri beklenenden yüksekse ayrıntısı Kontrol İstisnaları raporundadır.

19.7 Rol bazında farklar

Panel, kullanıcının yetkisine göre daralır. cr.seeall yetkisi olmayan kullanıcı yalnızca kendi taleplerine ait sayıları görür. Ayar onayı sayacı, ilgili yetkisi olmayan kullanıcıda görünmez.

19.8 Boş veri durumu

Seçilen aralıkta hiç kayıt yoksa kartlar sıfır, grafikler boş durum mesajıyla görünür. Bu bir hata değildir.

Bölüm 20. Raporlar

Ekran: Raporlar

Yetki: report.view

Modül: InsightsReporting

20.1 Genel kurallar

- Raporlar beş grupta toplanmıştır ve toplam 30 rapor vardır.

- Rapor çıktıları İngilizce üretilir. Sebebi, raporların denetim ve uyum çalışmalarında kurum dışına verilebilmesi ve uluslararası denetçilerin de okuyabilmesidir.

- Her raporun kendi parametreleri vardır. Tarih aralığı parametreleri varsayılan olarak son 30 günü kapsar.

- Bazı raporlar rol kısıtlıdır. Kısıt hem listede hem çalıştırmada arka uçta uygulanır.

- Rapor sorguları zaman aşımına tabidir (Reports:QueryTimeoutSeconds, varsayılan 500 saniye).

20.2 Ortak parametreler

Parametre	**Tip**	**Anlamı**
Start Date	Tarih	Aralığın başlangıcı. Varsayılan: 30 gün önce.
End Date	Tarih	Aralığın bitişi. Varsayılan: bugün.
Server	Liste	Sunucu filtresi. Çoklu sunucu taleplerinde liste içinde arama yapılır.
Status	Liste	Talep durumu.
Object Name	Metin	Nesne adı filtresi.
ITSM Ticket No	Metin	Bilet numarası.
Request No	Sayı	Talep numarası.
Minimum Risk Band	Liste	Risk bandı eşiği. Varsayılan: 3 (High).
Statement Category	Liste	DDL, DML, DCL gibi.
Statement Type	Liste	CREATE, ALTER, DROP gibi.
Environment	Liste	Ortam.
Database Type	Liste	Veritabanı türü.
Principal / Account	Metin	Veritabanı hesabı.
User	Metin	Uygulama kullanıcısı.
Record Type	Metin	Denetim kaydı tipi.

Parametre	Tip	Anlamı
Include deleted accounts	Onay kutusu	Silinmiş hesaplar dahil edilsin mi.

Tarih filtreleri yerel gün sınırıyla çalışır. Ayrıntı: Bölüm 23.4.

20.3 Change Governance grubu

Rapor	Neyi gösterir	Hangi soruyu cevaplar	Kısıt
Change Request Summary	Talep başına tek satır: durum, risk bandı, uygulanan politika, acil durum işareti, çalıştırmayı başlatan kişi, etkilenen satır sayısı.	"Bu dönemde hangi değişiklikler yapıldı?"	-
Change Request by Object	Hangi talep hangi nesneye dokundu.	"Şu tabloyu son altı ayda kim değiştirdi?"	-
Work in Progress	Henüz çalıştırılmamış talepler ve kaç gündür bekledikleri.	"Kuyrukta ne var, ne kadar bekliyor?"	-
Rejected and Cancelled Requests	Reddedilen veya iptal edilen talepler, kararı veren kişi ve gerekçe. Karar veren bilgisi onay adımından okunur, sonraki otomatik güncellemeler bunu ezemez.	"Neden reddedildi, kim reddetti?"	-
High Risk Changes	Seçilen bandın üstündeki talepler, acil durum işareti ve uygulanan politika. Skor ikincil değer olarak gösterilir.	"En riskli değişiklikler hangileriydi?"	-
Rollback Changes	Geri alma talepleri ve kaynak talepleri.	"Hangi değişiklikler geri alındı?"	-
Approval and Execution Duration	Talep, son onay ve çalıştırma arasındaki saat farkları.	"Süreç nerede tıkanıyor?"	-
Execution Activity	Hedef sunucularda gerçekte ne çalıştı: başlatan kişi, çalıştıran servis, süre, etkilenen satır, sonuç, hata metni. Otomatik zamanlamada başlatan SYSTEM görünür. Sürüm	"Canlıda ne çalıştı?"	-

Rapor	Neyi gösterir	Hangi soruyu cevaplar	Kısıt
	paketi içinde çalıştıysa paket de gösterilir.		
Approval Step Detail	Her onay adımı: gereken rol, karar veren, karar zamanı, geçersiz kılma işareti ve gerekçe.	"Çift kontrol gerçekten uygulandı mı?"	-
Sandbox Test Results	Test sunucusu, sonuç, çalıştıran, testten sonra talep düzenlendi mi. Eskimiş test güncel betikleri kapsamaz.	"Canlıya çıkmadan önce denendi mi?"	-
Control Exceptions	Normal akıştan çıkan talepler: acil durum kayıtları, politikasız talepler, geçersiz kılınan adımlar, kendi kendine onaylananlar, onaysız maskesiz veri istekleri.	"Kontroller nerede devre dışı kaldı?"	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager

Denetçiler genellikle Control Exceptions raporundan başlar. Bu rapor boşsa kontrol mekanizması istisnasız çalışmış demektir.

20.4 Object & Structure grubu

Rapor	Neyi gösterir	Nasıl yorumlanır
Critical Object Access	Kritik işaretli nesneye dokunan talepler. Kritiklik, talep ayrıştırıldığında kaydedilen karardır; sonraki katalog düzenlemeleri geçmişi yeniden yazmaz.	Bu listedeki her satır ayrıca incelenmelidir.
Object Change Frequency	Prosedür, fonksiyon, tetikleyici, görünüm ve tabloların ne sıklıkta değiştiği. En sık değişenler üstte.	Üstteki nesneler mimari borç veya istikrarsızlık işaretidir.
Table Structure Changes	ALTER TABLE ADD ve DROP COLUMN işlemleri, etkilenen kolon adları ve sayıları.	Veri kaybı riski en yüksek işlemler buradadır.
Data Modification Frequency	Tablo bazında INSERT, UPDATE, DELETE, MERGE ve prosedür çağrılarının sıklığı, son çalıştırma tarihi.	Sık elle veri düzeltmesi alan tablolar süreç sorununa işaret eder.
Multi Release Objects	Birden çok bilet altında değişen nesneler.	Birkaç takımın aynı nesneyi düzenlediği sıcak noktaları gösterir.

Rapor	Neyi gösterir	Nasıl yorumlanır
Active Conflicts	Aynı ortamda, farklı biletlerle, aynı nesneyi değiştirmek üzere olan açık talepler.	Çakışmayı canlıya ulaşmadan yakalamak için kullanılır.

20.5 Access & Authorization grubu

Rapor	Neyi gösterir	Kısıt
Privileged Account Operations	Talepler içindeki tüm yetkilendirme ifadeleri: GRANT, REVOKE, DENY, hesap ve rol yönetimi, hedef hesap ve verilen yetkiler.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager
User DDL Activity	Kullanıcı başına CREATE, ALTER, DROP ve yetkilendirme işlem sayıları, o kullanıcının kaç talebinin yüksek riskli veya acil durum olduğu.	-
User Permission Matrix	Her hesap: rolü, hiyerarşi seviyesi, hesap durumu, son giriş ve rolün tüm yetki seti. Erişim kontrolü kanıtı tek tabloda.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager
User Access Changes	Hesap ve rol yaşam döngüsü: kim hesap açtı, kim yetki değiştirdi, kim sildi, canlandırdı veya kilidi açtı ve hangi adresten.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager

20.6 Data & Privacy grubu

Rapor	Neyi gösterir	Kısıt
Query Result Activity	Canlı veri okuyan her talep: dönen satır sayısı, alıcı adresi, istenen maskesiz kolonlar ve teslimde uygulanan maskeleme kararı.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager
Sensitive Column Touches	Hassas veri kataloğundaki bir kolonu ekleyen veya silen yapısal değişiklikler, kolonun sınıflandırması ve maskeleme biçimi. Tam ve içeren kuralları maskeleme motoruyla aynı biçimde uygulanır; şema veya tabloyla sınırlı bir kural yalnızca o kapsamda eşleşir.	-

Rapor	Neyi gösterir	Kısıt
	Düzenli ifade kuralları burada tam kolon adıyla eşleştirilir.	
Masking Activity	Her teslimde maskelemenin ne yaptığı: uygulanan politika ve rejim, kaç kolon maskelendi, kaç kolon açık gitti ve bu onaylı mıydı. Maskeleme kapalıyken yapılan teslimler MaskingOff politikasıyla görünür.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager
Sensitive Column Catalog	Sınıflandırma kataloğunun ve öğrenme döngüsünün durumu: aktif kurallar, kapsamları, maskeleme biçimleri ve karar bekleyen aday kolonlar. Hiçbir veri değeri içermez.	-
Masking Exempt Servers	Maskeleme rejimi gevşetilmiş sunucular: hangi mod, yazılı gerekçe, kim ne zaman ayarladı ve o sunucudan kaç teslim yapıldı.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager
Manual Data Modifications	Veriyi doğrudan değiştiren talepler (DML veya prosedür çağrısı).	-
Data Access and Export Log	Kim sonuç dosyası indirdi, hangi gerekçeyle ve hangi adresten, kim denetim dosyası dışa aktardı, hangi sonuç dosyası saklama süresi dolduğu için silindi, kim kısıtlı bir raporu açtı. Kişisel veri erişim izidir.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager

20.7 Configuration & Compliance grubu

Rapor	Neyi gösterir	Kısıt
Configuration Changes	Kontrollerin kendisine yapılan her değişiklik: sunucular, parametreler, onay politikaları, roller, SQL standartları, kritik nesneler, hassas kolonlar, desenler, mail kaynakları ve lisans olayları, eski ve yeni değerleriyle.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager
Settings Approval Trail	Ayarlarda çift kontrol kanıtı: kim değişiklik istedi, kim onayladı veya reddetti, karar ne kadar sürdü ve aynı kişi ikisini birden yaptı mı.	Auditor, DbAdmin, ChangeManager, SystemManager

20.8 Rapor okuma önerileri

Amaç	Bakılacak raporlar
Denetime hazırlık	Control Exceptions, Approval Step Detail, Settings Approval Trail, User Permission Matrix
Kişisel veri uyumu	Query Result Activity, Masking Activity, Data Access and Export Log, Masking Exempt Servers
Süreç verimliliği	Approval and Execution Duration, Work in Progress, Execution Activity
Teknik borç	Object Change Frequency, Multi Release Objects, Active Conflicts
Yetki gözden geçirme	User Permission Matrix, User Access Changes, Privileged Account Operations

20.9 Dışa aktarma

Rapor sonuçları ekranda tablo olarak gösterilir ve dosya olarak dışa aktarılabilir. Kısıtlı raporların açılması denetim kaydına yazılır ve Data Access and Export Log raporunda görünür.

Bölüm 21. Bildirimler ve E-posta

21.1 Hangi olayda kime bildirim gider

Olay	Alıcı
Talep oluşturuldu	İlgili onay adımının rolündeki kullanıcılar.
Onay adımı sıraya geldi	O adımı kapatabilecek roldeki kullanıcılar. Adım bir kişiye atanmışsa o kişi.
Talep onaylandı	Talep sahibi.
Talep zamanlandı	Talep sahibi.
Talep çalıştırıldı	Talep sahibi. Sorgu sonucu taleplerinde ayrıca alıcı listesi.
Talep reddedildi	Talep sahibi, gerekçe ile.
Onay adımı reddedildi	Talep sahibi, gerekçe ile.
Talep artık gerekli değil işaretlendi	Talep sahibi.
Otomatik çalıştırma başarısız	Bildirim kuyruğuna hata bildirimi.
Sürüm paketi başarısız	Bildirim kuyruğuna hata bildirimi.
Worker beklenmedik hata	Workers:WorkerErrorMailTo adresine kritik bildirim.

Adım bir kullanıcıya atanmışsa (talep sahibinin doğrudan yöneticisi adım rolünü karşılıyorsa) bildirim öncelikle ona gider.

21.2 Transaction içinde e-posta gönderilmez

E-posta gönderimi hiçbir zaman veritabanı işleminin içinde yapılmaz. Bunun yerine bildirim kuyruğa yazılır, işlem tamamlandıktan sonra worker kuyruğu boşaltır.

Sebebi: SMTP sunucusu yavaşsa veya erişilemezse veritabanı işlemi kilitli kalırdı. Ayrıca işlem geri alınsa bile e-posta gönderilmiş olurdu ve "gerçekleşmemiş bir olayın bildirimi" ortaya çıkardı.

Kullanıcıya yansıması: ekranda işlem tamamlandı mesajını gördükten sonra e-posta birkaç saniye içinde gelir, anında gelmeyebilir. Gönderim aralığı Workers:NotificationFlushSeconds ayarındadır.

21.3 E-posta Kaynakları ekranı

Ekran: Ayarlar > E-posta Kaynakları

Yetki: settings.email

Sorgu sonucu teslimlerinde kullanılabilecek adreslerin havuzudur.

Alan	Ne gösterir
E-posta	Adres.
Aktif	Kullanımda mı.
Onaylı	Adres onaylanmış mı. Onaysız adrese teslim ek onay adımı gerektirir.
Onaylayan / Onay zamanı	
Kaynak	Elle mi eklendi, sistem mi ekledi.

21.4 Bildirim Kayıtları ekranı

Ekran: Ayarlar > Bildirim Kayıtları

Yetki: settings.notificationlogs

Kolon	Ne gösterir
Kanal	Gönderim kanalı (e-posta).
Alıcı	Hedef adres.
Konu	E-posta konusu.
Durum	Gönderildi, başarısız, kuyrukta.
Hata	Başarısızsa sebebi.
Deneme sayısı	Kaç kez denendi.
Zaman	

Bir bildirim gitmediyse ilk bakılacak yer burasıdır. Kayıtlar 90 gün sonra bakım göreviyle silinir.

Bölüm 22. ITSM Bilet Numarası

22.1 Ne işe yarar

Kurumun mevcut değişiklik yönetim sistemindeki bilet numarasının talebe bağlanmasını sağlar. Böylece SQL Change Guard kaydı ile kurumsal süreç kaydı eşleşir.

Ekran: Ayarlar > ITSM Biletleri

Yetki: settings.itsm

22.2 Alanlar

Alan	**Ne işe yarar**
Bilet No	Bilet numarası. Benzersizdir.
Başlık	Biletin konusu.
Bağlantı	Bilete doğrudan gitmek için adres.
Kaynak	Biletin geldiği sistem.

22.3 Zorunluluk ve biçim kontrolü

İki parametre ile yönetilir:

Parametre	**Etkisi**
ChangeTicketRequired	true ise bilet numarası olmadan talep kaydedilemez.
ChangeTicketRegex	Girilen numaranın biçimini kontrol eder. Boş ise kontrol yapılmaz.

Örnek: ChangeTicketRequired true ve ChangeTicketRegex ^CR-\d{5}$ iken:

Girilen	**Sonuç**
CR-12345	Kabul edilir.
CR-1234	Reddedilir, beş hane gerekir.
12345	Reddedilir, önek eksik.
(boş)	Reddedilir, zorunlu.

Bilet numarası talep listesinde, raporlarda ve denetim dosyasında görünür. Çakışma raporları da bilet numarasını kullanarak aynı nesneyi farklı biletlerle değiştirmeye çalışan talepleri bulur.

Bölüm 23. Tarih ve Saat Modeli

23.1 Saklama: her zaman UTC

Sistemdeki tüm tarih alanları DATETIMEOFFSET tipindedir ve UTC olarak saklanır. İstisna yoktur.

Etkilenen tablolar: talepler, denetim kayıtları, onay adımları, sunucular, kullanıcılar, parametreler, bakım kayıtları, bildirim kayıtları, maskeleme kayıtları ve diğerleri. Her tablodaki CreatedAt, ModifiedAt, OccurredAt, ExecutedAt, ScheduledAt gibi alanların hepsi UTC'dir.

23.2 Neden UTC saklanır

Üç sebep vardır:

1. Yaz saati uygulaması. Yerel saatte saklanan bir kayıt, saat geri alındığında aynı saatin iki kez yaşanmasına sebep olur. "02:30'da ne oldu" sorusunun iki farklı cevabı olur. UTC'de bu belirsizlik yoktur.

2. Farklı şehirlerdeki kullanıcılar. İstanbul'daki kullanıcı ile Londra'daki kullanıcı aynı olayı farklı saatlerde görür, ama kayıt tek ve tutarlıdır.

3. Sıralama. Denetim zincirinin doğru sıralanabilmesi için tek bir zaman ekseni gerekir.

23.3 Gösterim

Yer	**Hangi saat gösterilir**
Web arayüzü	Tarayıcının yerel saati. Kullanıcı ayar yapmaz, otomatik dönüşür.
Sunucu tarafında üretilen belgeler (denetim dosyası PDF, e-posta metinleri)	Display:TimeZone ayarındaki saat dilimi. Varsayılan Europe/Istanbul.
Raporlar	Rapor çıktısındaki tarihler UTC'den gösterim saat dilimine çevrilir.
Denetim kaydı	Ekranda yerel saat, veritabanında UTC.

Sunucu tarafında üretilen belgelerde tarayıcı saati bilinemez; bu yüzden merkezi bir saat dilimi ayarı kullanılır.

Yanlış saat dilimi girilirse: Uygulama belge üretimini durdurmaz, UTC'ye düşer ve günlüğe bir uyarı yazar. Ayrıca belgelerde kullanılan saat dilimi etiketi görünür, böylece okuyan kişi hangi dilimin uygulandığını görebilir. Kurulumdan sonra bir belge üretip bu etiketi kontrol etmeniz önerilir.

23.4 Somut örnek

Bir talep 2 Ağustos 2026 saat 12:00 UTC'de çalıştırıldı.

Kim bakıyor	Ne görür
İstanbul'daki kullanıcı (UTC+3)	2 Ağustos 2026, 15:00
Londra'daki kullanıcı (yaz saati, UTC+1)	2 Ağustos 2026, 13:00
Denetim dosyası PDF (Display:TimeZone = Europe/Istanbul)	2 Ağustos 2026, 15:00
Veritabanı kaydı	2026-08-02 12:00:00 +00:00

Üç görüntü de aynı anı gösterir. Kayıt tektir.

23.5 Filtrelerde yerel gün sınırı

Bir kullanıcı "2 Ağustos" için filtre uyguladığında, kastettiği kendi yerel gününün başlangıcı ve sonudur.

İstanbul'daki bir kullanıcı için 2 Ağustos:

- Başlangıç: 1 Ağustos 21:00 UTC

- Bitiş: 2 Ağustos 21:00 UTC

Sistem bu dönüşümü otomatik yapar. Kullanıcı UTC hesabı yapmak zorunda kalmaz.

Bu ayrıntı raporlarda önemlidir: aynı raporu farklı saat dilimlerinden çalıştıran iki kişi, aynı tarihi seçse bile biraz farklı kayıt kümesi görebilir. Bu bir hata değildir, her ikisi de kendi gününü doğru görmektedir.

Bölüm 24. Dil ve Yerelleştirme

24.1 Arayüz dili

Web arayüzü Türkçe ve İngilizce çalışır. Dil seçimi arayüz tarafındadır ve kullanıcı istediği zaman değiştirebilir. Tüm etiketler, mesajlar ve yardım metinleri kaynak dosyalarında tutulur.

24.2 API mesajlarının dili

API mesajları her zaman İngilizce döner. API'nin kanonik dili sabittir; istemcinin dil tercihi API cevabını değiştirmez.

Sebep: API cevapları günlüklere, denetim kayıtlarına ve entegrasyonlara girer. Bunların dilinin isteği yapan kişiye göre değişmesi, aynı olayın iki farklı dilde kaydedilmesine yol açardı ve arama ile karşılaştırmayı imkansız kılardı.

Arayüz, aldığı cevabı kendi dil kaynaklarıyla eşleştirerek kullanıcının seçtiği dilde gösterir. Yani kullanıcı Türkçe mesaj görür, ancak arka planda kayda giren metin İngilizcedir.

24.3 Rapor çıktıları

Rapor adları, açıklamaları ve kolon başlıkları İngilizcedir. Sebep Bölüm 20.1'de anlatıldı.

24.4 Genel kabul görmüş terimler

Rol adları gibi genel kabul görmüş teknik terimler çevrilmez. DbAdmin, ChangeManager, SystemManager her iki dilde de aynı yazılır. Bu terimlerin çevrilmesi ekipler arası iletişimi zorlaştırırdı.

Bölüm 25. Bakım ve İşletme

25.1 Bakım Görevleri ekranı

Ekran: Ayarlar > Bakım

Yetki: settings.maintenance

Alan	Ne işe yarar	Varsayılan
Ad	Görevin adı.	
Açıklama	Ne yaptığı.	
Yordam Adı	Çalıştırılacak saklı yordam. INTERNAL: ile başlıyorsa uygulama içi görevdir.	
Sıklık (dakika)	Kaç dakikada bir çalışacağı.	
Zaman Aşımı (saniye)	En fazla ne kadar sürebileceği.	
Deneme Sayısı	Hata durumunda kaç kez yeniden denenecek.	
Deneme Aralığı (saniye)	Denemeler arası bekleme.	
Etkin	Görev çalışsın mı.	Açık
İç Görev	Ürünle gelen, silinemeyen görev mi.	

25.2 Varsayılan bakım görevleri

Görev	Ne yapar	Sıklık	Zaman aşımı
Expired Token Cleanup	Süresi dolmuş oturum yenileme kayıtlarını siler.	60 dakika	60 saniye
Old Notification Log Cleanup	90 günden eski bildirim kayıtlarını siler.	1440 dakika (günde bir)	120 saniye
QR File Cleanup	Saklama süresi dolan sorgu sonucu dosyalarını diskten siler ve veritabanındaki yolu temizler. QrFileRetentionDays parametresine bağlıdır.	Uygulama içi	-

25.3 Bakım kayıtları

Her çalıştırma kaydedilir: başlangıç, bitiş, süre, durum, hata mesajı, deneme numarası. Bir görev sürekli hata veriyorsa bu listeden görülür.

25.4 Tanılama ekranı

Ekran: Ayarlar > Tanılama

Yetki: settings.diagnostics

Kontrol	Ne doğrular	Sorun çıkarsa
Mail yapılandırması	Uygulamanın fiilen kullandığı SMTP ayarları. Şifre gösterilmez.	Ayarların beklediğinizle aynı olduğunu doğrulayın.
Mail testi	Verilen ayarlarla veya mevcut ayarlarla deneme e-postası gönderir.	Hata mesajı SMTP sunucusundan gelir; sunucu adı, port, kimlik bilgileri ve SSL ayarını kontrol edin.

25.5 Worker izleme

Worker servisi düzenli olarak API'ye kendi durumunu bildirir. Arayüzde worker'ın çevrimiçi olup olmadığı ve son bildirim zamanı görünür.

Worker çevrimdışı görünüyorsa:

1. Windows servisinin çalıştığını kontrol edin.

2. WorkerApi:BaseUrl doğru mu bakın.

3. WorkerApi:Key ile API tarafındaki Workers:ApiKey aynı mı bakın.

4. Worker günlük dosyalarına bakın.

25.6 Yedekleme önerileri

Yedeklenecek	Neden	Sıklık
Uygulama veritabanı	Tüm talepler, kurallar ve denetim kayıtları.	Kurumsal politikanıza göre.
Immutable veritabanı	Denetim kaydının ikinci kopyası. Ana veritabanıyla birlikte yedeklenmelidir; yoksa karşılaştırma yapılamaz.	Ana veritabanı ile aynı.
Şifreleme anahtarları	Security:ServerPasswordKey, Security:QrZipPasswordKey, Audit:HmacKeys, Jwt:SigningKey.	Değiştikçe.
Lisans dosyası	Yeniden kurulumda gerekir.	Değiştikçe.

Yedeklenecek	Neden	Sıklık
appsettings dosyaları	Yapılandırmanın tamamı.	Değiştikçe.

En kritik uyarı: Şifreleme anahtarları veritabanı yedeğinin içinde değildir. Yalnızca veritabanını yedekleyip anahtarları kaybederseniz, sunucu şifrelerini geri getiremez ve eski denetim kayıtlarını doğrulayamazsınız. Anahtarları veritabanı yedeğinden ayrı ve güvenli bir yerde saklayın.

25.7 Çökme kurtarma eşiği

Worker bir talebi çalıştırmaya başladığında o talebi sahiplenir ve başlangıç anını kaydeder. Servis çalışma ortasında durursa (çökme, yeniden başlatma, sunucu kapanması) talep Executing durumunda kalır ve kimse onu bitirmez.

Worker her turun başında bu takılı kalmış talepleri arar ve Approved durumuna geri döndürür. Aramanın ölçütü tek bir sorudur: bu talep ne kadar süredir sahiplenilmiş durumda?

Ayar	Anlamı
Workers:StaleExecutionRecoveryMinutes	Bu süreden daha uzun süredir devam eden çalıştırmalar ölü kabul edilir.
Varsayılan	120 dakika
Alt sınır	5 dakika. Daha küçük bir değer yazılırsa yok sayılır ve 120 dakika kullanılır.
Üst sınır	365 gün. Daha büyük bir değer yazılırsa 365 güne çekilir.

Sınır dışı bir değer yazıldığında worker açılışında günlüğe bir uyarı yazılır.

Eşik neden var

Eşik olmasaydı, her turun başında sahiplenilmiş her talep ölü sayılırdı. Tek worker kopyasında bu sorun çıkarmaz, çünkü turlar üst üste binmez. Ancak ikinci bir worker kopyası çalıştırıldığında, o kopyanın turu birinci kopyanın o an yürütmekte olduğu talebi ölü sayıp Approved durumuna çevirebilirdi. Talep yeniden alınabilir ve aynı betik iki kez çalışabilirdi.

Değeri nasıl seçmelisiniz

Eşik, kurumunuzdaki en uzun meşru çalıştırmadan büyük olmalıdır.

Durum	Sonuç
Eşik çok küçük	Hâlâ çalışmakta olan bir talep ölü sayılabilir.

Durum	Sonuç
Eşik çok büyük	Gerçekten çökmüş bir talebin kurtarılması gecikir; talep o süre boyunca Executing görünür.

Örnek: en uzun betiğiniz yaklaşık 20 dakika sürüyorsa 45 dakika makul bir değerdir. Kurtarma 45 dakika içinde gerçekleşir ve çalışan hiçbir iş etkilenmez.

Kurtarmayı beklemek istemiyorsanız talebi elle sonlandırabilirsiniz: takılı kalmış talepte çalıştırmayı iptal edin veya talebi manuel işaretleyin.

Bölüm 26. Sorun Giderme

26.1 Uyarı ve hata mesajları sözlüğü

Aşağıdaki tablo, kullanıcının karşılaşabileceği mesajları, nerede çıktığını, sebebini ve çözümünü verir.

Yetki mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Nerede	Sebep	Çözüm
Bu işlem için yetkiniz yok.	You don't have permission for this action.	Her yerde	Rolünüzde gerekli yetki yok.	Yöneticinizden yetki isteyin.
Yeni talep oluşturma yetkiniz yok.	You don't have permission to create requests.	Talep ekranı	cr.add yetkisi yok.	Rolünüzü kontrol ettirin.
Bu isteği düzenleme yetkiniz yok.	You don't have permission to edit this request.	Talep detayı	Talebin sahibi değilsiniz.	Talep sahibiyle iletişime geçin.
Script çalıştırma yetkiniz yok.	You don't have execute permission.	Talep detayı	cr.execute yetkisi yok.	Yetkili bir kullanıcıdan çalıştırmasını isteyin.
Bu işlem için onay yetkisi gereklidir.	Approval permission is required.	Talep detayı	cr.approve yetkisi yok.	Yetkili onaylayıcıya yönlendirin.
QR dosyasını indirme yetkiniz yok.	You don't have permission to download this QR file.	Talep detayı	QrRequesterCanDownload kapalı veya rolünüz QrDownloadMinimumRole eşiğinin altında.	Bölüm 7.7.
Denetçi rolüne onaylama veya çalıştırma yetkisi verilemez.	The auditor role cannot be granted approve or execute permissions.	Roller ekranı	Denetçi görevler ayrılığı gereği akışa giremez.	Farklı bir rol kullanın.
Bu hesap kapatılmıştır.	This account has been closed.	Giriş ekranı	Kullanıcı silinmiş.	Yöneticinize başvurun.

Durum mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Sadece Pending durumundaki istekler onaylanabilir.	Only Pending requests can be approved.	Talep zaten onaylanmış veya kapanmış.	Sayfayı yenileyin.

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Sadece Approved durumundaki istekler çalıştırılabilir.	Only Approved requests can be executed.	Talep henüz onaylanmamış.	Onay sürecinin tamamlanmasını bekleyin.
Sadece Approved durumundaki istekler zamanlanabilir.	Only Approved requests can be scheduled.	Aynı sebep.	
Tamamlanmış veya iptal edilmiş istekler düzenlenemez.	Completed or cancelled requests cannot be edited.	Talep ölü durumda.	Yeni talep açın veya mevcut talebi kopyalayın.
Bu durumda ({0}) {1} yapılamaz.	Cannot perform '{1}' in status: {0}.	İşlem mevcut durumla uyumsuz.	Bölüm 11.1'deki geçiş matrisine bakın.
Sadece zamanlanmış Approved isteklerin zamanlaması iptal edilebilir.	Only scheduled Approved requests can have their schedule cancelled.	Talepte zamanlama yok.	

Görevler ayrılığı mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
İstek sahibi kendi isteğini onaylayamaz.	The requester cannot approve their own request.	RequesterCanSelfApproveExecute kapalı.	Başka bir onaylayıcıya yönlendirin.
İstek sahibi kendi scriptini çalıştıramaz.	The requester cannot execute their own script.	Aynı ayar.	Yetkili başka kişi çalıştırmalı.
Bu talebi onaylayan kişi aynı talebi çalıştıramaz.	The person who approved this request cannot execute it.	ApproverCanExecute kapalı.	Farklı bir yetkili çalıştırmalı.

Geri alma mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Bu sunucu için çalıştırmadan önce rollback kaydı zorunludur.	A rollback record is required before execution on this server.	Sunucuda "Rollback Zorunlu" açık ve geri alma yok.	Geri alma talebi oluşturun.
Bu talep için zaten aktif bir rollback kaydı var.	An active rollback already exists for this request.	İkinci geri alma denemesi.	Mevcut geri almayı kullanın.

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Rollback yalnızca talebin sahibi tarafından oluşturulabilir.	Rollback can only be created by the owner of the request.	Sahibi değilsiniz.	Talep sahibinden isteyin.
Kaynak talep henüz çalıştırılmadı.	The source request has not been executed yet.	Geri alma, kaynak uygulanmadan çalıştırılamaz.	Önce kaynak talebi çalıştırın.
Rollback sadece Change tipindeki talepler için oluşturulabilir.	Rollback can only be generated for Change type requests.	Sorgu sonucu talebinde geri alma yoktur.	-
Rollback tipi talepler kopyalanamaz.	Rollback type requests cannot be copied.		Kaynak talebi kopyalayın.
Rollback talebi kaynak talebin sunucusuyla eşleşmelidir.	The rollback request server must match the source request server.	Sunucu değiştirilmiş.	Aynı sunucuyu seçin.
Kaynak talebin scriptleri düzenlendiği için mevcut rollback geçersiz kılındı.	The existing rollback was superseded because the source request scripts were edited.	Kaynak değişti, eski geri alma artık uymuyor.	Talep yeniden onaylandığında güncel geri alma oluşur; otomatik kapalıysa elle oluşturun.

Sürüm paketi ve sandbox mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Bu talep '{0}' yayın paketi altında. Önce paketten çıkarın.	This request is under release package '{0}'. Remove it from the package first.	Talep aktif pakette.	Paketten çıkarın veya paket üzerinden ilerleyin.
Sürüm paketine yalnızca değişiklik talepleri eklenebilir.	Only change requests can be added to a release package.	Sorgu sonucu talebi eklenmeye çalışıldı.	Bölüm 15.6.
Sorgu sonucu talepleri release paketi içinde çalıştırılamaz.	Query result requests cannot be executed inside a release package.	Maskeleme ve kayıt yalnızca kendi akışında üretilir.	Talebi tek başına çalıştırın.
Oracle sunucuları şu an release paketlerinde desteklenmemektedir.	Oracle servers are not currently supported in release packages.	Bilinen sınır.	Oracle taleplerini tek tek çalıştırın.
Sandbox yalnızca 'Change' tipindeki talepler için geçerlidir.	Sandbox is only available for 'Change' type requests.		-

Ayar onayı mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Değişiklik onaya gönderildi. Onaylanana kadar mevcut değer geçerlidir.	The change was sent for approval.	Dört göz kuralı devrede.	Yetkili bir meslektaşınızdan onay isteyin.
Bu kayıt için onay bekleyen bir değişiklik zaten var.	There is already a pending change for this record.	İkinci istek.	Önce mevcut isteği sonuçlandırın.
Bu değişiklik için karar zaten verilmiş.	A decision has already been made for this change.	Başkası sizden önce karar verdi.	Listeyi yenileyin.
Kendi talep ettiğiniz ayar değişikliğini onaylayamaz veya reddedemezsiniz.	You cannot approve or reject a settings change you requested yourself.	Dört göz kuralı.	Aynı yetkiye sahip başka bir kullanıcı karar vermeli.
Reddetme gerekçesi zorunludur.	A rejection reason is required.	Gerekçe boş.	Gerekçe yazın.
Değişiklik onaylandı ancak uygulanamadı: {0}	The change was approved but could not be applied: {0}	Onay anında komut hata verdi.	Gerekçeyi okuyun, sorunu giderip yeniden isteyin.
Dört göz kuralı için parametre yetkisine sahip en az iki kullanıcı gerekir.	The four eyes rule needs at least two users holding the parameters permission.	Tek yetkili kullanıcı var.	İkinci yetkili kullanıcı tanımlayın.

Sunucu ve lisans mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Sunucu aktif değil: {0}	Server is not active: {0}	Sunucu pasife alınmış.	Sunucuyu aktif edin veya başka sunucu seçin.
Bu sunucunun veritabanı tipi ({0}) lisansınız tarafından desteklenmiyor.	This server's database type ({0}) is not covered by your license.	Lisans kapsamı dışı.	Lisansınızı güncelleyin.
Seçilen sunucunun veritabanı tipi ({0}) talep sunucusu tipi ({1}) ile uyuşmuyor.	The selected server type ({0}) does not match the request server type ({1}).	Farklı türde sunucular karıştırılmış.	Aynı türde sunucular seçin.

Talep içeriği mesajları

Mesaj (TR)	Mesaj (EN)	Sebep	Çözüm
Talep en az 1 script içermelidir.	A request must have at least 1 script.	Boş talep.	Betik ekleyin.
QueryResult tipi talepler için yalnızca 1 script eklenebilir.	QueryResult requests can only have 1 script.	Çoklu betik denemesi.	Sorguyu tek betikte birleştirin.
En erken zamanlama tarihi: {0} (minimum {1} saniyelik gecikme).	Earliest schedule date: {0} (minimum delay: {1} seconds).	Seçilen tarih çok yakın.	Daha ileri bir tarih seçin. Bölüm 6.4.
Tam maskeleme dışında bir rejim seçtiğinizde gerekçe zorunludur.	A reason is required when a mode other than full masking is selected.	Muafiyet gerekçesi boş.	Yazılı gerekçe girin.

Çalıştırma günlüğü notları

Not	Anlamı
-- {0} blok başarıyla çalıştı; {1}. blokta HATA alındı ve yürütme durdu.	Kaça kadar çalıştığını ve nerede durduğunu gösterir.
-- ORACLE ATOMİKLİK NOTU: ...	Oracle hedefte, hata öncesi çalışan DDL ifadeleri kalıcı olabilir. Kalıntı durumu inceleyin ve gerekirse geri alma talebini elle çalıştırın.
-- Detection time budget exceeded; unscanned columns were masked.	Hassas veri tespiti süre bütçesini aştı, taranamayan kolonlar güvenli tarafta maskelendi.

26.2 Sık karşılaşılan senaryolar

Giriş yapılamıyor

Kontrol	Ne yapmalı
Hesap kilitli mi	Ardışık hatalı denemeler hesabı kilitler. Auth:AccountLockoutMinutes kadar bekleyin veya yöneticiye kilidi açtırın.
Hesap silinmiş mi	"Bu hesap kapatılmıştır" mesajı geliyorsa yönetici hesabı canlandırmalıdır.
LDAP mı yerel mi	LDAP hesabında şifre kurum dizininden değişir.

Kontrol	Ne yapmalı
İki adımlı doğrulama	Hesabınızda iki adımlı doğrulama kuruluysa doğrulayıcı uygulamadan kod girmeniz gerekir. Kurulu değilse kod istenmez. Bkz. Bölüm 2.4.9.

Sunucuya bağlanılamıyor

Kontrol	Ne yapmalı
Bağlantı testi	Ayarlar > Sunucular ekranından test edin, mesajı okuyun.
Ağ ve port	Güvenlik duvarını ve port numarasını kontrol edin.
Kimlik bilgileri	Şifre değişmiş olabilir.
Şifreleme anahtarı	Security:ServerPasswordKey değiştiyse eski şifreler çözülemez. Şifreyi yeniden girin.
Lisans	Veritabanı türü lisans kapsamında mı.

Talep çalışmıyor

Kontrol	Ne yapmalı
Durum	Talep Approved mı.
Bekleyen onay adımı	Talep detayında hangi adımda beklediğine bakın.
Zamanlama	Zamanlanmışsa zamanı gelmemiş olabilir.
Geri alma zorunluluğu	Sunucuda "Rollback Zorunlu" açıksa geri alma oluşturun.
Asla atlanamaz bulgu	Böyle bir bulgu varsa otomatik çalıştırma yapılmaz, elle çalıştırın.
Worker	Worker çalışıyor mu.
Aktif paket	Talep bir sürüm paketinde olabilir.

Worker çalışmıyor

Kontrol	Ne yapmalı
Servis durumu	Windows servisini kontrol edin.

Kontrol	Ne yapmalı
MainWorkEnabled	Bayrak false olabilir.
API anahtarı	WorkerApi:Key ile Workers:ApiKey aynı mı.
Günlükler	Worker günlük dosyalarına bakın.

Rapor boş geliyor

Kontrol	Ne yapmalı
Tarih aralığı	Varsayılan son 30 gündür. Aralığı genişletin.
Sunucu filtresi	Yanlış sunucu seçilmiş olabilir.
Rol kısıtı	Kısıtlı raporlarda yetkiniz olmayabilir.
Modül	InsightsReporting modülü lisanslı mı.
Veri	Gerçekten o dönemde kayıt olmayabilir. Bu iyi bir sonuç da olabilir.

E-posta gitmiyor

Kontrol	Ne yapmalı
Mail:Enabled	Kapalı olabilir.
Mail:DevMode	Açıksa tüm e-postalar test adresine gider.
Bildirim kayıtları	Ayarlar > Bildirim Kayıtları ekranından hata mesajını okuyun.
Mail testi	Ayarlar > Tanılama ekranından deneme e-postası gönderin.
Worker	Bildirimleri worker gönderir; çalışıyor mu.

Bölüm 27. Ekler

27.1 Enum sözlüğü

Roller (enmRole)

Değer	Ad	Hiyerarşi seviyesi
0	NoAccess	0
5	Viewer	5
10	Auditor	10
15	Requester	15
20	RequestManager	20
25	DbAdmin	25
30	ChangeManager	30
35	SystemManager	35

Talep durumu (ChangeRequestStatus)

Değer	Ad	Ölü durum
1	Pending	Hayır
2	Approved	Hayır
3	Executed	Evet
4	Rejected	Evet
5	Manual	Evet
6	NoLongerNeeded	Evet
7	Executing	Hayır

Talep tipi (QueryType)

Değer	Ad
0	None
1	Change
2	QueryResult

Değer	Ad
3	Rollback

Veritabanı tipi (DatabaseType)

Değer	Ad
1	SqlServer
2	Oracle
3	PostgreSQL

Risk bandı (RiskTier)

Değer	Ad	Skor aralığı
0	Info	90 - 100
1	Low	70 - 89
2	Medium	50 - 69
3	High	25 - 49
4	Critical	0 - 24

Sürüm paketi çalıştırma modu (ReleaseExecutionMode)

Değer	Ad
1	AllOrNothing
2	StopOnError
3	ContinueOnError

Onay adımı durumu

Değer	Anlamı
0	Bekliyor

Değer	Anlamı
1	Onaylandı
2	Reddedildi
3	Atlandı

Sunucu ortamı

Değer
Production
Staging
Development
Test

Onay politikası çözümlemesinde önem sırası: Production > Staging > Test > Development > tanımsız.

Maskeleme rejimi

Değer	Anlamı
Strict	Katalog ve desen birlikte.
ContentOnly	Yalnızca desen.

Maskeleme politikası kaydı

Değer	Anlamı
AutoMask	Tespit edilen kolonlar maskelendi.
WarnOnly	Tespit yapıldı, maskelenmedi.
MaskingOff	Ana anahtar kapalıydı, hiç tespit yapılmadı.

Maskeleme gerekçe tipleri

Değer	Anlamı
Catalog	Kolon adı kataloğa uydu.
Pattern	Değer desene uydu.
UnmaskApproved	Onaylı istisna.
NotScanned	Süre bütçesi nedeniyle taranamadı, güvenli tarafta maskelendi.
PolicyWarnOnly	Politika WarnOnly.
MaskingOff	Ana anahtar kapalı.

Aday kolon durumu

Değer	Anlamı
New	Karar bekliyor.
Accepted	Kataloğa alındı.
Ignored	Yok sayıldı.

Ayar değişikliği durumu

Değer	Anlamı
Pending	Karar bekliyor.
Approved	Onaylandı ve uygulandı.
Rejected	Reddedildi.
Failed	Onaylandı ama uygulanamadı.

Lisans durumu

Değer	Anlamı	Kısıtlı mod
Valid	Geçerli.	Hayır
Trial	Deneme.	Hayır

Değer	Anlamı	Kısıtlı mod
Expiring	Bitişe az kaldı.	Hayır
GracePeriod	Ek süre içinde.	Hayır
Expired	Süresi dolmuş.	Evet
Invalid	Geçersiz.	Evet
Missing / NoLicense	Yok.	Evet

Denetim özet sürümü

Değer	Algoritma	Kapsam
1	SHA-256	Eski değer ve IP hariç.
2	SHA-256	Eski değer ve IP dahil.
3	HMAC-SHA256	Sürüm 2 kapsamı, gizli anahtarla.

27.2 Parametre hızlı referansı

Anahtar	Grup	Varsayılan	Kontrol ayarı
DefaultQueryTimeout	Genel	30	Hayır
MaxQueryTimeout	Genel	3600	Hayır
ExecutionDelaySeconds	Genel	300	Hayır
RejectOnError	Genel	true	Evet
RequesterCanSelfApproveExecute	Görevler Ayrılığı	true	Evet
ApproverCanExecute	Görevler Ayrılığı	true	Evet
RequireDistinctApproverPerStep	Görevler Ayrılığı	false	Evet
EmergencyMinimumRole	Görevler Ayrılığı	Requester	Evet
SettingsApprovalPolicy	Ayar Onayı	Disabled	Evet
ChangeTicketRequired	ITSM Bilet	true	Evet
ChangeTicketRegex	ITSM Bilet	^CR-\d{5}$	Hayır
QrFileRetentionDays	Sorgu Sonucu	1	Evet
QrRequesterCanDownload	Sorgu Sonucu	true	Evet

Anahtar	Grup	Varsayılan	Kontrol ayarı
QrDownloadMinimumRole	Sorgu Sonucu	ChangeManager	Evet
QrMaskingEnabled	Hassas Veri	true	Evet
QrSensitiveDataPolicy	Hassas Veri	AutoMask	Evet
QrSensitiveDetectionSampleSize	Hassas Veri	1000	Evet
QrSensitiveDetectionThresholdPct	Hassas Veri	20	Evet
QrSensitiveDetectionSampleMode	Hassas Veri	Random	Evet
QrSensitiveDetectionTimeBudgetSeconds	Hassas Veri	10	Evet
QrColumnPreviewEnabled	Hassas Veri	true	Hayır
UnmaskedColumnRequestPolicy	Hassas Veri	RequireApproval	Evet
UnmaskedColumnApproverRole	Hassas Veri	SystemManager	Evet
QrEmailApprovalPolicy	E-posta Onayı	RequireApproval	Evet
QrEmailApproverRole	E-posta Onayı	ChangeManager	Evet
QrEmailAutoApproveUsers	E-posta Onayı	True	Evet

27.3 Yetki anahtarları hızlı referansı

Anahtar	Açtığı ekran veya işlem
cr.add	Talep oluşturma
qr.add	Sorgu sonucu talebi oluşturma
cr.execute	Çalıştırma
cr.sandbox	Sandbox
cr.approve	Onaylama, reddetme, zamanlama, manuel işaretleme
cr.seeall	Tüm talepleri görme
report.view	Raporlar
dashboard.view	Kontrol paneli
audit.view	Denetim kaydı ve doğrulama işlemleri
audit.evidenceexport	Denetim dosyası dışa aktarma
rp.manage	Sürüm paketleri
settings.servers	Sunucular

Anahtar	Açtığı ekran veya işlem
settings.users	Kullanıcılar
settings.roles	Roller
settings.params	Parametreler
settings.approvals	Onay politikaları
settings.standards	SQL standartları
settings.critical	Kritik nesneler
settings.itsm	ITSM biletleri
settings.qrsensitive	Hassas kolonlar ve aday kolonlar
settings.patterns	Hassas veri desenleri
settings.email	E-posta kaynakları
settings.maintenance	Bakım görevleri
settings.notificationlogs	Bildirim kayıtları
settings.license	Lisans
settings.diagnostics	Tanılama

27.4 UTC saklama notu

Aşağıdaki tabloların tarih alanlarının tamamı DATETIMEOFFSET tipindedir ve UTC saklanır:

Users, ChangeRequests, ChangeRequestApprovalSteps, ChangeRequestResultColumns, AuditLogs, RefreshTokens, Servers, SqlStandards, CriticalObjects, EmailSources, ReleasePackages, Parameters, Scripts, ScriptObjects, ItsmTickets, QrSensitiveColumns, ReportDefinitions, ReportParameters, MaintenanceTasks, MaintenanceTaskLogs, NotificationLogs, ApprovalPolicies, ApprovalPolicySteps, ServerApprovalPolicies, SensitiveDataPatterns, QrMaskingAuditLog, QrMaskingAuditDetail, SensitiveColumnCandidates, SettingChangeRequests, SandboxResults, RiskCalc_Result.

Gösterim kuralları Bölüm 23'tedir.

27.5 Kurulum kontrol listesi

[ ] Boş veritabanı oluşturuldu.

[ ] ConnectionStrings:Default dolduruldu.

[ ] Jwt:SigningKey üretildi ve yazıldı.

[ ] Security:ServerPasswordKey üretildi ve yazıldı.

[ ] Security:QrZipPasswordKey üretildi ve yazıldı.

[ ] Audit:HmacKeys ve Audit:ActiveKeyId tanımlandı.

[ ] Mail ayarları yapıldı, DevMode false.

[ ] Display:TimeZone kuruma göre ayarlandı.

[ ] AllowedOrigins içine web arayüzü adresi eklendi.

[ ] QueryResult:OutputPath klasörü oluşturuldu ve yetki verildi.

[ ] Workers:ApiKey ile worker tarafındaki WorkerApi:Key eşleştirildi.

[ ] API başlatıldı, şema ve varsayılan veri oluştu.

[ ] Lisans yüklendi.

[ ] admin şifresi değiştirildi.

[ ] Worker servisi kuruldu ve başlatıldı.

27.6 İlk yapılandırma kontrol listesi

[ ] Sunucular tanımlandı ve bağlantı testleri başarılı.

[ ] Kritik nesneler listesi girildi.

[ ] SQL standartları gözden geçirildi, gerekmeyenler kapatıldı.

[ ] Hassas kolon kataloğu ve desenler gözden geçirildi.

[ ] En az bir genel onay politikası tanımlandı.

[ ] Ortam bazlı politikalar tanımlandı.

[ ] Acil durum politikası tanımlandı (kullanılacaksa).

[ ] Kullanıcılar eklendi ve rolleri atandı.

[ ] Her ayar yetkisine en az iki kullanıcı atandı.

[ ] SettingsApprovalPolicy kuruma uygun değere getirildi.

[ ] ChangeTicketRegex kurumun bilet biçimine göre ayarlandı.

[ ] Görevler ayrılığı parametreleri kararlaştırıldı.

[ ] Test talebi açılıp uçtan uca yürütüldü.

27.7 Denetim hazırlığı kontrol listesi

[ ] Kontrol İstisnaları raporu çalıştırıldı, her satır açıklanabiliyor.

[ ] Onay Adımı Detayı raporu ile çift kontrol kanıtı alındı.

[ ] Ayar Onay İzi raporu ile kontrol değişiklikleri gözden geçirildi.

[ ] Kullanıcı Yetki Matrisi raporu alındı.

[ ] Veri Erişim ve Dışa Aktarım Kaydı raporu incelendi.

[ ] Maskeleme Etkinliği raporunda MaskingOff kaydı olup olmadığı kontrol edildi.

[ ] Maskeleme Muafiyetli Sunucular raporundaki gerekçeler güncel.

[ ] Zincir Doğrula işlemi çalıştırıldı ve temiz.

[ ] Immutable Doğrula işlemi çalıştırıldı, eşleşmeyen kayıt yok.

[ ] Örnek talepler için denetim dosyası üretildi ve doğrulandı.